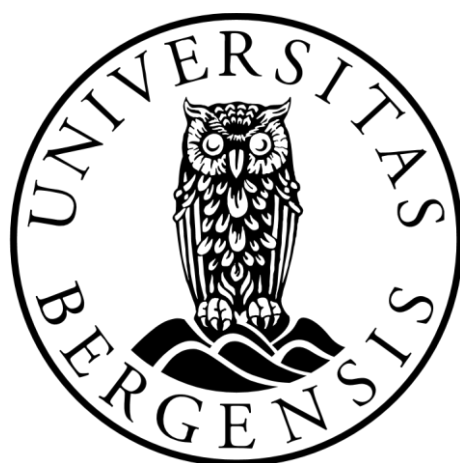

Råd og veiledning som tiltak i barnevernet

Eirinn Hesvik Ljones

MASTEROPPGAVE

Master i barnevern

Vår 2017

Det psykologiske fakultet

HEMIL – Senteret
Universitetet i Bergen

Veiledere: Ragnhild Hollekim og Øivin Christiansen

FORORD

Arbeidet med denne masteroppgaven har vært en lærerik prosess som har gitt meg mye kunnskap både om kvalitativ forskning, og om hjelpetiltak i barnevernet. Dette har vært av stor verdi for meg ettersom jeg ikke har bakgrunn fra arbeid i barnevernet fra før. Året har vært preget av utfordrende arbeid, mestring og refleksjoner.

Jeg vil takke Øivin Christiansen for at jeg fikk tilgang til datamateriale fra prosjektet «Forskningsskunnskap om hjelpetiltak i barnevernet». Det har vært veldig spennende å få ta en liten del i dette prosjektet. Denne masteroppgaven hadde heller ikke vært mulig hadde det ikke vært for alle informantene i Hjelpetiltaksprosjektet. En stor takk til alle dere som deltok i denne undersøkelsen.

Jeg har hatt god hjelp av to veldig kunnskapsrike og flinke veiledere. Tusen takk for gode innspill, forklaringer, støtte og oppmuntring Ragnhild Hollekim og Øivin Christiansen.

Til slutt vil jeg takke medstudentene på studiet som har vært gode å prate med underveis i prosessen. Familie og venner som har vært hjelpsomme og tålmodige. Spesiell takk til Annvei, Åsmund, Vilde, Arne Johan og mamma.

Fusa, 21 mai 2017

Eirinn Hesvik Ljones

Innholdsliste

TABELL OG FIGUROVERSIKT	vii
SAMMENDRAG	viii
1. INTRODUKSJON	1
1.1 Tema og problemstilling	1
1.2 Avgrensning.....	2
1.3 Oppbygning av oppgaven	2
2. RAMMEVERK OG KONTEKSTUALISERING	3
2.1 Hva karakteriserer norsk barnevernstjeneste?	3
2.2 Trekk ved lovgivningen:.....	5
2.3 Barnevernets hjelpetiltak	6
3. TEORETISK RAMMEVERK	9
3.1 Bronfenbrenners økologiske utviklingsmodell.....	9
3.1.1 Barns behov i centrum – BBIC	11
3.2 Utviklingsstøttende samspill.....	12
3.2.1 Tilknytningsteori	12
3.2.2 Mentalisering:	15
3.3 Intensive parenting	17
4. FORSKNINGSGJENNOMGANG	20
4.1 Tiltaket råd og veiledning i barneverntjenesten	21
4.2 Foreldretreningsprogrammer	24
5. METODE	27
5.1 Vitenskapsteoretisk ståsted.....	27
5.2 Bruk av dokumenter i forskning og dokumentanalyse	28
5.3 Vedtak og tiltaksplaner som anvendes i masteroppgaven	30
5.3.1 Vedtak	30
5.3.2 Tiltaksplaner	30
5.4 Datainnsamling og utvalg	31
5.5 Analytisk fremgangsmåte	34
5.6 Kvalitet i forskningen	38
5.6.1 Validitet.....	39
5.6.2 Troverdighet.....	41
5.6.3 Overførbarhet	42
5.7 Forskningsetiske vurderinger knyttet til studien	42
6. FUNN	45

6.1 Problemstilling 1: Hvordan begrunner barneverntjenestene tiltaket råd og veiledning i vedtak og tiltaksplaner?	45
6.1.1 Hovedtema 1: Barnets helse og utvikling	46
6.1.2 Hovedtema 2: Foreldrenes omsorgsutøvelse	47
6.1.2.1 Foreldrenes tilstedeværelse og oppdragelsesstrategier	48
6.1.2.2 Hverdagsrutiner	50
6.1.2.3 Foreldrenes fysiske og psykiske helse	50
6.1.3 Hovedtema 3: Familiesituasjon og miljø	51
6.1.3.1 Sosioøkonomiske faktorer økonomi, bolig, arbeid og nettverk	52
6.1.3.2 Forhold mellom foreldrene.....	53
6.1.3.3 Samspill og kommunikasjon i familien.....	54
6.1.3.4 Kulturforskjeller	55
6.1.4 Drøfting: Avspeiler begrunnelsene et helhetlig perspektiv på barns utvikling?	55
6.2 Problemstilling 2: Hva ønsker barneverntjenesten å oppnå med tiltaket råd og veiledning i følge vedtak og tiltaksplaner?	58
6.2.1 Trygg og forutsigbar omsorgssituasjon	59
6.2.2 Hovedfokuset i råd og veiledning er foreldrenes tilstedeværelse og oppdragelsesstrategier	59
6.2.3 Barneverntjenestenes fokus innsnevres i beskrivelsen av formålet med tiltaket råd og veiledning	60
6.2.4 Et eller flere hjelpetiltak tilstede?	61
6.2.5 Drøfting: Foreldrenes tilstedeværelse for barnet eller et helhetlig fokus?	63
6.3 Problemstilling 3: Hvordan fremstår barneverntjenestens rolle i vedtak og tiltaksplaner om råd og veiledning?	64
6.3.1 Råd og veiledning som støtte til foreldre	65
6.3.2 Råd og veiledning som kontroll av foreldre.....	65
6.3.3 Barneverntjenestenes rolle i råd og veiledning	66
7. SAMLET DRØFTING.....	68
7.1 Barneverntjenestene bygger tiltaket råd og veiledning på kunnskap om barnets utvikling	68
7.2 Har barneverntjenestene en smal forståelse av familiens komplekse behov?	70
7.3 Råd og veiledning som tiltak i barnevernet - et virkemiddel for å disiplinere foreldre?	73
8. KONKLUSJON	79
9. REFERANSER	81
10. VEDLEGG	93
Vedlegg 1: Samtykkeerklæring fra foreldre	93
Vedlegg 2: Godkjenning fra NSD	94

TABELL OG FIGUROVERSIKT

Tabeller:

1. Antall barn med hjelpetiltak
2. Søkeord i litteratursøk
3. Innsamlet datamateriale i Hjelpetiltaksprosjektet
4. Vedtak som inkluderes i masteroppgaven
5. Hvordan jeg har gått frem i analyseprosessen
6. Temaer og undertema i barneverntjenestens grunnlag for å sette inn råd og veiledning til foreldre
7. Hvordan sakene fordeler seg på de ulike temaene
8. Antall saker fordelt på bakgrunn og formål for tiltaket råd og veiledning
9. Diskrepans mellom utløsende årsaker og formål
10. Fordeling av saker når det er flere tiltak eller kun råd og veiledning

Figurer:

1. Barns behov i centrum-trekantmodell
2. Foreldrenes omsorgsutøvelse
3. Familiesituasjon og miljø

SAMMENDRAG

Råd og veiledning er det hjelpetiltaket barneverntjenestene i Norge oftest benytter. Formålet med denne studien har vært undersøke hvordan tiltaket råd og veiledning begrunnes av barneverntjenestene, hva som er formålet, samt hvordan barneverntjenestens rolle fremstår i tiltaket. Til tross for at mange familier mottar dette tiltaket eksisterer det lite forskningsbasert kunnskap om råd og veiledning som tiltak i barnevernet, og det foreligger ikke noen retningslinjer for tiltakets innhold og utøvelse.

Studien er en kvalitativ dokumentanalyse av barneverntjenestenes vedtak om råd og veiledning, samt tilhørende tiltaksplaner. Datamaterialet består av 99 vedtak og tilhørende tiltaksplaner og vedrører totalt 84 barn og familier. Funnene i studien indikerer at det ifølge barneverntjenestene er en rekke ulike begrunnelser for at familiene mottar råd og veiledning. Begrunnelse har blant annet utgangspunkt i barnas-, og foreldrenes helse, samspill, foreldrenes omsorgsutøvelse, rutiner og miljømessige faktorer.

I beskrivelsen av formålet med tiltaket innsnevres derimot barneverntjenestens fokus. Formålet med tiltaket handler i stor grad om å endre foreldrenes omsorgsutøvelse med særlig vekt på foreldrenes tilstedeværelse for barnet og deres oppdragelsesstrategier. Strukturelle forhold, eller foreldrenes helse nevnes sjelden når barneverntjenesten formulerer formålet med tiltaket.

I dokumentene fremkommer barneverntjenestens rolle seg først og fremst som en støtte for foreldre gjennom å gi dem råd og veiledning. Implisitt og i enkelte tilfeller eksplisitt innebærer veiledningen også en form for kontroll av at foreldre utøver foreldreskapet i tråd med gitte normer i samfunnet.

Funnene kan forstås som at barneverntjenestene i hovedsak støtter seg på kunnskap om tilknytningsteori og utviklingspsykologi når de gir innhold til tiltaket. På en annen side viser forskning at når hjelp skal gis, er det viktig med et mer helhetlig fokus på familiens utfordringer, f.eks. barns levekår. Videre drøftes det i oppgaven hvordan gjeldende syn på foreldreskap legger føringer for hva som vektlegges når barneverntjenesten setter inn tiltaket råd og veiledning.

1. INTRODUKSJON

1.1 Tema og problemstilling

I denne masteroppgaven har jeg valgt å skrive om et av barneverntjenestens hjelpetiltak, nærmere bestemt det som kalles råd og veiledning. Hjelpetiltak er sentrale virkemidler i barnevernet når de skal løse problemer som har oppstått for barn og deres familier, og hindre at problemene får utvikle seg videre (Bunkholdt & Sandbæk, 2008). Bruken av hjelpetiltak er lovregulert i barnevernsloven § 4-4. En mye brukt form for hjelpetiltak er råd og veiledning. Det er vanskelig å finne noen klare definisjoner på hva råd og veiledning i barnevernstjenesten skal være. Det er derfor et stort behov for videre kartlegging av tiltaket (Christiansen, 2015a).

Det er begrenset med litteratur om innhold og virkninger av råd og veiledning som hjelpetiltak (Skilbred & Havnen, 2015). Videre har det vært utført svært lite forskning på barnevernets hjelpetiltak generelt, og enda mindre om tiltaket råd og veiledning. Prosjektet «Forskningsskunnskap om barnevernets hjelpetiltak» (heretter: Hjelpetiltaksprosjektet) initiert av Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet (Bufdir) er det første prosjektet som gir en mer inngående beskrivelse og analyse av barnevernets hjelpetiltak i Norge (Christiansen, 2015a). I dette prosjektet ble det utført en nærstudie hvor det ble samlet inn data om 245 barn som mottok hjelpetiltak fra 15 ulike barneverntjenester. I denne studien fant man at 70 % av barna hadde råd og veiledning til foreldre som tiltak (Christiansen, 2015c). I 2007 ble det utført en sammenlignende evaluering av barnevernet i Oslo og Bergen (Bogen, Grønningsæter, & Jensen, 2007). I denne rapporten fant man også at råd og veiledning var det tiltaket som ble brukt mest både i Oslo, og i Bergen (Bogen et al., 2007). I følge statistisk sentralbyrås (SSB) barnevernsstatistikk var råd og veiledning det tiltaket som ble mest brukt i 2015, der nesten 42% av alle barn med tiltak i løpet av året fikk dette tiltaket (Statistisk Sentralbyrå, 2016)

Ettersom hjelpetiltaket råd og veiledning viser seg å være et tiltak som er mye brukt og at det samtidig er vanskelig å finne noen klare definisjoner på hva tiltaket skal være er det interessant å videre undersøke tiltaket. Jeg ønsket å undersøke hva som er årsakene til at foreldre mottar råd og veiledning fra barneverntjenesten. Videre ønsket jeg å undersøke hva som er formålet med råd og veiledning. Hva ønsker man å oppnå? Med utgangspunkt i disse temaene har jeg valgt å bruke barneverntjenestens vedtak om råd og veiledning samt tilhørende tiltaksplaner som datagrunnlag. Ettersom tiltaket ikke har klare retningslinjer for

hvordan det skal utføres er det også interessant å se på hvordan barneverntjenestens rolle fremstår i vedtak om råd og veiledning og tilhørende tiltaksplaner.

Dette resulterte i følgende problemstillinger:

Hvordan begrunner barneverntjenestene tiltaket råd og veiledning i vedtak og tiltaksplaner?

Hva ønsker barneverntjenesten å oppnå med tiltaket råd og veiledning ifølge vedtak og tiltaksplaner?

Hvordan fremstår barneverntjenestens rolle i vedtak og tiltaksplaner om råd og veiledning?

1.2 Avgrensning

Som det fremkommer av problemstillingene avgrenses denne oppgaven til å undersøke begrunnelser for tiltaket råd og veiledning, hva som ønskes oppnådd med tiltaket, samt barnevernets rolle, slik dette fremgår av vedtaksteksten og tiltaksplanene. Datamaterialet består av 99 vedtak og tiltaksplaner fra 84 familier samlet inn fra 14 ulike barneverntjenester i perioden mai 2013 – desember 2014. Mitt prosjekt gir ikke mulighet for å si noe om effekten av råd og veiledning, heller ikke noe nærmere om innholdet i tiltaket. Med barnevernets rolle forstår jeg her i denne oppgaven hvilken posisjon barneverntjenesten synes å ta i råd og veiledning, og hvordan forståelsen av barneverntjenestens mandat synes å komme til uttrykk i tiltaket.

1.3 Oppbygning av oppgaven

I kapittel 2 av denne oppgaven starter jeg med å gi en redegjørelse av konteksten for tematikken som er valgt. Her presenteres lovverket som norsk barneverntjeneste må forholde seg til, hva som karakteriserer norsk barnevern, samt hjelpetiltak generelt. Kapittel 3 i oppgaven viser til teoretiske perspektiver som er relevante i forhold til problemstillingen. Kapittel 4 omhandler aktuell forskning knyttet til oppgavens tema. Kapittel 5 viser til metoden som er benyttet, analytisk fremgangsmåte, samt kvalitet og etikk i forskning. I kapittel 6 presenteres resultatene av analysen, med en kort tilhørende drøfting. I kapittel 7 drøfter jeg oppgavens hovedfunn i lys av teoretiske perspektiver og empirisk forskning. I kapittel 8 konkluderer jeg med oppgavens hovedfunn samt gjør greie for implikasjoner denne oppgaven har for videre forskning og praksis.

2. RAMMEVERK OG KONTEKSTUALISERING

I dette kapittelet vil jeg først gjøre rede for hva som karakteriserer norsk barneverntjeneste, deretter for relevante føringer som ligger i barnevernlovgivningen. Til slutt vil jeg redegjøre for barnevernets hjelpetiltak generelt.

2.1 Hva karakteriserer norsk barnevernstjeneste?

Primæroppgaven til den norske barneverntjenesten er beskrevet i bvl. §1-1: «å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg i rett tid, å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår» (Barnevernloven - bvl., 1992). Barneverntjenestens mandat og måten barnevernet jobber på har sitt utspring i norsk velferd-, familie-, og barnevernspolitikk.

Hvilke velferdsmodell som ligger til grunn vil gi føringer for hvilken familiepolitikk man har (Tuastad, 2014). En måte å skille ulike velferdsmodeller fra hverandre på er Esping-Andersens (1990) tre ulike velferdsmodeller. Den sosial-demokratiske velferdsmodellen omfatter land som Norge, Sverige og Danmark (Esping-Andersen, 1990; Tuastad, 2014). Denne velferdsmodellen er karakterisert ved at man ønsker en stat som promoterer likhet blant folket istedenfor klasseskiller. Videre har man i større grad enn andre land universelle offentlige tjenester for både barn og voksne (Esping-Andersen, 1990). Tuastad (2014) bruker begrepet den «nordiske modellen» når han omtaler det Esping-Andersen (1990) beskriver som den sosialdemokratiske velferdsmodellen. I følge Tuastad (2014) finner man i den nordiske velferdsmodellen en stat som er aktiv, har skattefinansierte ordninger og gode velferdsordninger. Staten er sterkt involvert i barns oppvekst, og den nordiske velferdsmodellen legger videre føringer for hvordan barnevernet er organisert (Tuastad, 2014). Den liberal/angloamerikanskemodellen består av land som USA, Canada, Australia, New Zealand og Storbritannia (Tuastad, 2014). I denne velferdsmodellen er det få velferdsordninger og en selektiv sosialpolitikk (Tuastad, 2014). Den konservative velferdsmodellen omfatter land som Tyskland, Østerrike, Frankrike og Italia (Esping-Andersen, 1990). Rettigheter er her knyttet til klasse og status og det er gode velferdsordninger for de som har gode jobber (Esping-Andersen, 1990). Det norske barnevernet befinner seg dermed i en annen kontekst enn eksempelvis barnevernet i USA hvor det er et annet velferdssystem.

Gilbert, Parton, og Skivenes (2011) skiller videre mellom barnevern med en «child protection orientation» og «family service orientation», og Norge beskrives som et land med et familieorientert barnevern. I land som har et familieorientert barnevern har man fokus på

psykologiske, sosioøkonomiske og relasjonelle problemer i familien (Cocozza & Hort, 2011). Når man skal vurdere et barns situasjon har man i en slik orientering fokus på barnas og familiens behov. Videre legges det større vekt på at barnevernsarbeidere skal fungere som samarbeidspartnere med foreldrene enn i et land med et risikoorientert barnevern, der fokuset er å beskytte barn for risiko fra potensielt skadelige situasjoner, mishandling og overgrep (Cocozza & Hort, 2011). Eksempel på land som karakteriseres av et slikt risikoorientert perspektiv er USA og Australia (Kojan & Lonne, 2012). Med et familieorientert barnevern som i Norge legger man vekt på tidlig intervensjon og støtte til familiene som mottar hjelp fra barneverntjenestene (Kojan & Lonne, 2012). Norsk barnevern har i tillegg også et tydelig barneorientert fokus (Križ & Skivenes, 2014).

I likhet med Sverige, Danmark og Finland har Norge altså et barnevernssystem med en familiesentrert og terapeutisk tilnærming (Skivenes, 2011). Samsonsen og Willumsen (2014) som har studert barnevernets undersøkelsesarbeid i henholdsvis Norge og England bruker begrepene «professional judgment model» som betegnelse på det norske barnevernet. Dette belyser et system med få retningslinjer og sterk vektlegging på barnas- og familiens behov, og hvor det er stort rom for barnevernsarbeideren å benytte profesjonelt skjønn. I det engelske barnevernet er undersøkelsesarbeidet preget av en «structured assessment model» (Samsonsen & Willumsen, 2014). Her har man strukturerte fremgangsmåter for undersøkelse og vurdering av risiko for barnet. Et eksempel på dette er rammeverket «The Common Assessment Framework (CAF)», som benytter seg av en forskningsbasert trekantmodell som beskriver hvordan en barnevernsarbeider skal gå frem for å undersøke et barns situasjon (Samsonsen & Willumsen, 2014). Man ser dermed en sentral forskjell mellom barneverntjenestene i England og Norge ved at barnevernsarbeidet i Norge karakteriseres av bruken av profesjonelt skjønn og fokus på familiens behov, mens man i England benytter mer statlig styrte og strukturerte undersøkelsesmetoder. En sentral debatt i Norge i dag er bruken av evidensbaserte metoder i forhold til profesjonelt skjønn, og hvordan man skal balansere behovet for å kunne tilpasse hjelpen individuelt til de ulike familiene samt sikre god hjelp ved bruk av metoder som gjennom forskning har vist seg å være effektive.

Selv om norsk barnevern sammenlignet med mange andre land vektlegger samarbeid med og forebyggende hjelp til barn og familier, er den norske barnevernstjenesten karakterisert ved at de arbeider utfra et todelt mandat. Barneverntjenesten skal gi offentlig støtte, men også offentlig kontroll (Hennum, 2012). Dette kommer til uttrykk ved at barneverntjenesten skal gi hjelp og støtte slik at de voksne i barnets liv kan håndtere sitt ansvar og oppdra barnet på en

god måte. Samtidig har barneverntjenesten også plikt til å gripe inn, med makt hvis nødvendig, når hjelp og støtte ikke er tilstrekkelig for å sikre barnets utvikling og levekår (Hennum, 2012)

2.2 Trekk ved lovgivningen:

Norge fikk som det første landet i verden et offentlig barnevern da vergerådsloven ble vedtatt i 1896 (Bunkholdt & Sandbæk, 2008). Vergerådsloven handlet om at barn og unge som trengte hjelp måtte få dette på egne institusjoner. Det ble tidlig reist mye kritikk mot disse institusjonene, og vel 50 år senere fikk Norge en ny barnevernlov: lov om barnevern av 1953 (Bunkholdt & Sandbæk, 2008). Barnevernloven som anvendes i dag ble vedtatt i 1992 og denne har vært revidert flere ganger (Bunkholdt & Sandbæk, 2008). Videre ble FNs barnekonvensjon (FN, 1989) ratifisert av Norge i 1991 og inkorporert i Norsk lov i 2003 (Smith, 2012). Barnevernet i Norge har ansvar for å opptre i tråd med FNs barnekonvensjon og barnevernloven.

Barnevernloven bygger på en rekke verdier og prinsipper, blant annet legalitetsprinsippet som krever at det er nødvendig med lovhjemmel før barnevernet foretar inngripen i en families liv, som eksempelvis omsorgsovertakelse (Lindboe, 2011). Alle handlinger mot barn og familier må altså forankres i lovverk (Skivenes, 2011). Et annet prinsipp er mildeste inngrepsprinsipp som sier at man ikke skal iverksette tiltak som er mer inngripende på familiene enn det som er nødvendig (Lindboe, 2011). Hensynet til «barnets beste» er lovfestet i barnevernloven § 4-1. Når man bestemmer hvilke tiltak som skal iverksettes skal hensynet til barnets beste alltid være avgjørende. Hensynet til barnets beste er også vedtatt som et sentralt prinsipp i barnekonvensjonen, og beskrives her i artikkel 3 (Haugli, 2012).

Det biologiske prinsipp handler om at barnevernet så langt som mulig skal støtte opp om foreldrenes ansvar og evne til selv å gi god nok omsorg for barnet. Så fremt det lar seg gjøre skal dermed hjelp etter barnevernloven bidra til at barnet kan bo hjemme (Bunkholdt & Sandbæk, 2008). I tilfeller hvor det ikke er til barnets beste å bo hjemme handler det biologiske prinsipp også om at man skal kunne opprettholde kontakt med familien ved plassering av barnet utenfor hjemmet. Det biologiske prinsipp er også nedfelt i den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) § 8 om retten til privat- og familieliv, samt barnekonvensjonens artikkel 7, 9 og 16. Konvensjonene underbygger prinsippet om at man heller skal anvende tiltak i hjemmet først i forhold til å hente barnet ut av familien (NOU 2012:5, 2012). Det har vært diskutert om man tillegger det biologiske prinsippet for stor vekt, og det kan være vanskelig å avveie mellom prinsippet om barnets beste og det biologiske

prinsippet (Bunkholdt & Sandbæk, 2008). Raundalen-utvalget foreslo i den forbindelse at det bør innføres et prinsipp om utviklingsfremmende tilknytning hvor man skal ha fokus på tilknytnings- og relasjonskvaliteten mellom omsorgsperson og barnet, og at dette prinsippet skulle ha forrang fremfor det biologiske prinsippet (NOU 2012:5, 2012). Barnevernlov-utvalget som har utredet forslag til ny barnevernlov (NOU 2016:16, 2016) har valgt å ikke følge opp dette forslaget.

2.3 Barnevernets hjelpetiltak

Som beskrevet tidligere reguleres barnevernets bruk av hjelpetiltak i barnevernloven § 4-4, og formålet med hjelpetiltak er å «bidra til positiv endring hos barnet eller familien», jf. § 4-4 første ledd. Ettersom barn og familier som har kontakt med barnevernet er en stor og ulik gruppe vil årsakene til hvorfor man får hjelpetiltak variere. Hjelpetiltakene som anvendes i den individuelle familien bør dermed ta utgangspunkt i familiens konkrete situasjon og arbeidet ut ifra et ressursperspektiv (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016).

Det er vanlig å skille mellom kompenserende og strukturerende/endrende hjelpetiltak. Kompenserende hjelpetiltak er tiltak som handler om å hjelpe barnets og familiens behov (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016). Eksempler på kompenserende hjelpetiltak er barnehage, besøkshjem, leksehjelp, støttekontakt og fritidsaktiviteter. Strukturerende hjelpetiltak skal skape varige endringer i familien ved å fokusere på å øke foreldrenes ferdigheter, og utvikle samspillet mellom foreldre og barnet. Videre skal strukturerende hjelpetiltak bidra til å opprette og aktivere et nettverk rundt barnet. Eksempler på strukturerende hjelpetiltak er Parent Management Training Oregon, Funksjonell familieterapi, Marte Meo og Circle of security (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016). I mange tilfeller vil det være behov for både kompenserende og strukturerende hjelpetiltak for å bidra til en positiv og varig endring hos de ulike familiene. Det kan diskuteres om begrepene kompenserende og strukturerende/endrende gir en god nok inndeling av barnevernets hjelpetiltak. Disse begrepene kan bidra til å dekke over hva tiltakene skal bestå av, virkninger og formål (Christiansen, 2015b). Hjelpetiltak inkluderer også mer inngripende tiltak som frivillig plassering utenfor hjemmet etter §4-4 sjette ledd (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016).

I følge statistisk sentralbyrå har det etter en årelang økning, vært en liten reduksjon i antall barn med hjelpetiltak fra 2013 til nyeste statistikken for 2015. Det er likevel flere barn som mottar hjelpetiltak i 2015 enn i 2010 (Statistisk Sentralbyrå, 2016), se tabell 1.

Tabell 1

Antall barn med hjelpetiltak i løpet av året

År	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Antall barn	41 708	43 613	44 203	44072	43477	43370

Merk: I disse tallene inkluderes hjelpetiltak i form av plassering utenfor hjemmet. Hentet fra Statistisk Sentralbyrå (2016).

Vedtak om råd og veiledning er som nevnt innledningsvis et tiltak barnevernet ofte benytter (Bogen et al., 2007; Christiansen, 2015c; Statistisk Sentralbyrå, 2016). Tiltaket kom første gang inn i barnevernsstatistikken i 2007 (Backe-Hansen, Kristofersen, & Hvinden, 2014), og den gang var det kun for 7% av barna med tiltak det ble satt inn råd og veiledning (Statistisk Sentralbyrå, 2016). Før råd og veiledning ble en egen tiltakskategori i 2007 var råd og veiledning inkludert i sekkeposten «andre tiltak» (Gjerustad, Grønningsæter, Kvinge, Mossige, & Vindegg, 2006). Bruken av råd og veiledning ble fordoblet fra 2007/2008 til 2009/2010 etter det ble skilt ut som egen kategori (Backe-Hansen et al., 2014). I 2011 var andelen steget til 38%, mens den for 2015 var steget til 42%. Blant nye barn med tiltak i 2015 var råd og veiledning satt inn for vel halvparten (51%) (Statistisk Sentralbyrå, 2016).

De vanligste grunnene til at familier mottar tiltak fra barnevernet er knyttet til foreldrene- og foreldreferdigheter. Av de 14 644 nye barn som fikk tiltak av barnevernet i 2015, var tiltaket begrunnet med manglende foreldreferdigheter for 32% av dem (Statistisk Sentralbyrå, 2016). De grunnene som det for øvrig ble vist mest til, var høy grad av konflikt hjemme (20%), foreldrenes psykiske problemer (16%), og vold i hjemmet/barnet vitne til vold i nære relasjoner (15%) (Statistisk Sentralbyrå, 2016).

Barneverntjenesten kan gi familier råd og veiledning på to ulike måter. Man skiller mellom råd og veiledning etter barnevernloven §4-4 første ledd og råd og veiledning etter barnevernloven § 4-4 andre ledd. Det stilles ingen vilkår for å gi råd og veiledning etter §4-4 1.ledd. Råd og veiledning kan i disse tilfellene gis som en generell veiledning. I andre tilfeller anses råd og veiledning som et hensiktsmessig tiltak som kan hjelpe familiens utfordringer. Det fattes da vedtak om veiledning etter bvl. § 4-4 2.ledd, og det er denne formen for veiledning som registreres i barnevernsstatistikken. Jeg fokuserer i denne masteroppgaven på vedtak om råd og veiledning etter §4-4, 2.ledd. Det er vanskelig å finne noen klare definisjoner på hva råd og veiledning i barnevernstjenesten skal bestå av. I retningslinjer om

hjelpetiltak beskrives råd og veiledning som et tiltak som barneverntjenesten kan bruke til å «bygge på foreldrenes ressurser som omsorgspersoner, slik at foreldrene i størst mulig grad blir i stand til å ivareta sine foreldrefunksjoner» (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016, s. 8).

3. TEORETISK RAMMEVERK

Forskning har vist at råd og veiledning fra barneverntjenesten er et mye brukt tiltak og blir gitt til mange ulike familier (Christiansen, 2015c). Bronfenbrenner (1986) sin økologiske utviklingsmodell vurderes hensiktsmessig i denne oppgaven ettersom jeg ønsker å undersøke bredt hva som er begrunnelsene for tiltaket råd og veiledning, samt hva som ønskes oppnådd med tiltaket. I Bronfenbrenners økologiske utviklingsmodell ser man ikke bare på barnets utvikling isolert, men man ser på barnet i lys av miljøet og relasjonene barnet har (Daniel, Wassell, & Gilligan, 2010).

Ettersom tiltaket råd og veiledning i stor grad rettes mot barnets foreldre er det også sentralt å inkludere et perspektiv som omhandler samspill og relasjoner mellom foreldre og barn. Jeg vil derfor redegjøre for tilknytningsteori og begrepet mentalisering. Det er også hensiktsmessig å inkludere et overordnet perspektiv på foreldreskap ettersom råd og veiledning er et foreldreveiledende tiltak. I denne masteroppgaven presenteres perspektivet «Intensive parenting».

3.1 Bronfenbrenners økologiske utviklingsmodell

Bronfenbrenners økologiske utviklingsmodell har blitt en kjent modell i utviklingspsykologien, og Gulbrandsen (2017) beskriver modellen som en «metamodell» som kan brukes som «et kart over forhold som kan være av utviklingsmessig betydning» (Gulbrandsen, 2017, s. 52). Modellen har et dynamisk perspektiv på menneskers utvikling, og ser på personen i fokus som en sentral og aktiv rolle i egen utvikling (Gulbrandsen, 2017). Samspill mellom mennesker blir sett på som en grunnleggende forutsetning for psykologisk utvikling, og det er derfor viktig at man ikke undersøker en enkeltperson isolert fra omverden, men at man studerer alle prosesser som involverer personen man er interessert i (Gulbrandsen, 2017). Videre er det en systemisk modell, alle ledd i modellen påvirker hverandre gjensidig (Gulbrandsen, 2017). I det følgende vil jeg redegjøre for modellens fem systemer: mikrosystemet, mesosystemet, eksosystemet, makrosystemet og tilslutt kronosystemet.

Mikrosystemet kan defineres som «et mønster av aktiviteter, sosiale roller og mellommenneskelige relasjoner som oppleves av den utviklede personen i et gitt miljø med bestemte fysiske og materielle karakteristikk» (Bronfenbrenner, 1979, s. 22, min oversettelse). Mikrosystemet handler altså om barnets næreste relasjoner, eksempelvis med familie, eller andre som barnet har direkte og umiddelbar kontakt med (Daniel et al., 2010). Et sentralt begrep innenfor mikrosystemet er relasjon. I følge Bronfenbrenner (1979) oppnås en relasjon når: «en person i et miljø retter oppmerksomhet mot eller deltar i en annens

aktiviteter» (Bronfenbrenner, 1979, s. 56). Relasjoner som de fleste barn inngår i er mor-barn dyaden, men også relasjoner til voksne og jevnaldrende i barnehage eller skole.

Mikrosystemet blir derfor viktig i denne oppgaven ettersom råd og veiledning blir gitt til barnas foreldre. Hvilken relasjon er tilstede? Dette vil bli utdypet i avsnitt 3.2.1 som omhandler tilknytningsteori.

Nivå to er Mesosystemet. Mesosystemet defineres som «forbindelsene mellom to eller flere miljøer som personen under utvikling deltar aktivt i» (Bronfenbrenner, 1979, s. 25, min oversettelse). For et barn bruker Bronfenbrenner (1979) eksemplene som forbindelsene mellom barnets hjem, skole og jevnaldrende i nabolaget. Mesosystemet er altså koblingene mellom personens mikrosystemer, og har en indirekte innvirkning på individet (Daniel et al., 2010). Mesosystemet er tydelig nedfelt som en viktig verdi i moderne barneomsorg ved at det anses som vanlig at barnets omsorgspersoner følger opp barnet eksempelvis ved å delta på foreldremøter, ha god kontakt med barnehagelærere og skolelærere (Gulbrandsen, 2017).

Nivå tre består av eksosystemet. Et eksosystem refererer til «en eller flere miljøer som ikke involverer den utviklede personen som en aktiv deltaker, men der hendelser oppstår som påvirker eller er påvirket av hva som skjer i miljøet til den utviklede personen» (Bronfenbrenner, 1979, s. 25, min oversettelse). Eksosystemer har altså en indirekte påvirkning på fokuspersonen (Gulbrandsen, 2017). Eksosystemet kan eksempelvis bestå av foreldrenes arbeidsplass eller foreldrenes nettverk og vennskap, samt kontakt med hjelpeapparatet som ikke involverer barnet (Daniel et al., 2010). Andenæs (2004) fant i sin studie at flere av familiene hadde lav inntekt og ikke eide egen bolig. Dette førte til at mange av familiene i studien hadde flyttet flere ganger. Barnet blir altså påvirket av foreldrenes lave inntekt og at foreldrene ikke har mulighet til å eie egen bolig.

Bronfenbrenner (1979) beskriver det fjerde nivået som makrosystemet. Makrosystemet refererer til «de overensstemmelser vi finner, eller kan finne, i form eller innhold av de lavere nivå systemene (mikro, meso og ekso) på kultur- eller subkulturnivå, sammen med ethvert trossystem eller ideologi som skaper grunnlag for slike overensstemmelser» (Bronfenbrenner, 1979, s. 26, Gulbrandsen sin oversettelse, 2017, s.62). Makrosystemet består altså av den politiske og kulturelle konteksten som barnet befinner seg i (Daniel et al., 2010).

Makrosystemet påvirker alle de andre systemenes prosesser (Gulbrandsen, 2017). Dette kommer frem i dagliglivets rutiner, forventninger, meninger og oppfatninger. Den kulturelle konteksten legger altså føringer for hva man mener er bra for barn og når barnets oppvekst er

uheldig eller heldig for barnet (Gulbrandsen, 2017). Hvilket syn vi har på foreldreskap, og meninger om god og dårlig oppdragelse ligger derfor innebygd i vårt makrosystem.

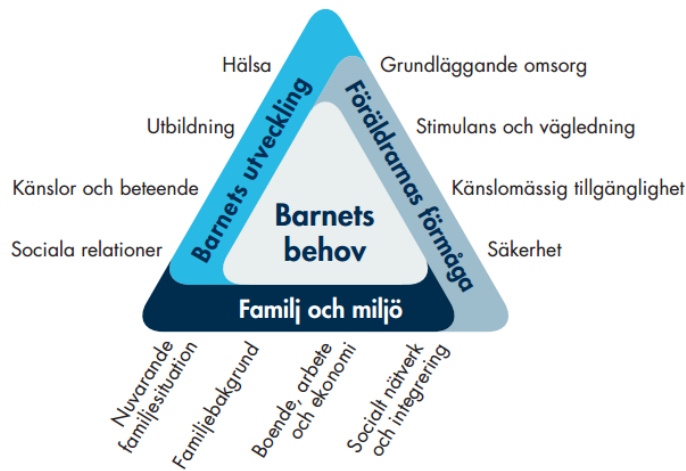
Nivå fem er kronosystemet (Bronfenbrenner, 1986). Kronosystemet beskriver dimensjonen av tid, og hvordan tid vil oppleves ulikt i henhold til hvor i utviklingen en person befinner seg. Videre inkluderer også kronosystemet endringer i miljøet som personen befinner seg i (Bronfenbrenner, 1986). Man kan skille mellom tre ulike tidslinjer for å forstå psykologisk utvikling (Gulbrandsen, 2017). Den første er den personlige tidslinjen som omhandler personens livsløp. Den andre tidslinjen er den historiske tidslinjen som plasserer personens livsløp i en historisk epoke. Et eksempel på dette er hvordan barnevernet har gått fra å opprinnelig fokusere på overtakelse av barn og plassering på institusjon og fosterhjem før det i 1982 ble mer fokus på forebygging og bruken av hjelpetiltak (Marthinsen & Lichtwarck, 2013). Ettersom barneverntjenestene i Norge i dag har et mer forebyggende fokus vil dette påvirke hvordan man går frem i en barnevernssak, og altså påvirke barnet på en annen måte enn hva det ville hvis man hadde mer fokus på plassering av barn. Den tredje tidslinjen er generasjonslinjen der personen plasseres i forhold til tidligere og etterfølgende generasjoner (Gulbrandsen, 2017).

Som gjennomgangen av Bronfenbrenners økologiske utviklingsmodell viser er det en rekke forhold på ulike nivå som har betydning for barns utvikling. Man kan dermed anta at det er flere ulike faktorer som avgjør om en familie mottar tiltaket råd og veiledning. Som et eksempel på hvordan Bronfenbrenners modell blir anvendt i barneverntjenesten vil jeg vise til en svensk undersøkelse- og oppfølgingsmodell: Barns behov i centrum.

3.1.1 Barns behov i centrum – BBIC

En måte å konkretisere hvordan Bronfenbrenners (1979) økologiske utviklingsmodell kan anvendes i barneverntjenesten er den svenske modellen Barns behov i centrum (heretter BBIC). BBIC er en enhetlig og evidensbasert modell for kartlegging og behandling, gjennomføring og oppfølging av saker med barnets behov i sentrum (Socialstyrelsen, 2015). BBIC skal blant annet bidra til å svare på hvilke behov eller problemer barn og familiene som blir undersøkt har (Socialstyrelsen, 2015). Det er altså et systematisk oppfølgingsverktøy som anvendes i den svenske barnevernstjenesten (Socialstyrelsen, 2015). BBIC bygger på Bronfenbrenners økologiske utviklingsmodell og sier at barn utvikles i interaksjonen og samspillet med miljøet, og det er en rekke ulike faktorer som kan påvirke barnet, og barnets behov (Socialstyrelsen, 2015). I tråd med Bronfenbrenners modell skal man ha et

helhetsperspektiv på barnet og barnets situasjon (Socialstyrelsen, 2015) Det blitt utviklet en modell som brukes til å utrede og følge opp barnets behov: BBIC-triangelet.

Merk: Figur 1. Bildet er hentet fra grundbok for BBIC Socialstyrelsen (2015, s. 24)

BBIC er bygd opp på samme måte som den engelske undersøkelsesmodellen Common Assessment Framework (CAF) beskrevet tidligere (Samsonsen & Willumsen, 2014). I likhet med CAF er også BBIC oppbygd som en trekantmodell. Triangelet består av tre sider med ulike underområder. Den ene siden beskriver barnets utvikling og omhandler om barnets helse, utdanning, følelser, atferd og sosiale relasjoner (Socialstyrelsen, 2015). Som figur 1 viser består den andre siden av foreldrenes omsorgsevner. Dette område beskriver foreldrenes grunnleggende omsorg, stimulering og veiledning, følelsesmessig tilgjengelighet og sikkerhet. Den tredje og siste siden på triangelet handler om familie og miljø. Denne siden beskriver familiens nåværende familiesituasjon, familiens bakgrunn, boforhold, arbeid, økonomi, samt sosialt nettverk og integrering (Socialstyrelsen, 2015). Man må se alle de tre sidene av triangelet i sammenheng for å kunne si noe om hva barnets behov er (Socialstyrelsen, 2015).

3.2 Utviklingsstøttende samspill

Tiltaket råd og veiledning retter seg svært ofte mot samspillet i dyaden foreldre-barn (Skilbred & Havnen, 2015). Det er en rekke aspekter ved utviklingsstøttende samspill som er viktig for god omsorgsutøvelse. I denne oppgaven velger jeg å redegjøre for tilknytningsteori, mentalisering og noen strategier for hvordan man kan arbeide sammen med foreldrene mht. foreldrenes omsorgsutøvelse.

3.2.1 Tilknytningsteori

Et sentralt perspektiv når man snakker om samspill og utvikling er tilknytningsteori. Tilknytningsteorien ble først utviklet av Bowlby (1969), og videre utviklet av Ainsworth, Blehar, Waters, og Wall (1978), og sier i hovedsak at en nær relasjon med minst en

responderende og pålitelig voksen er avgjørende for sunn utvikling (Daniel et al., 2010). Gjennom en trygg voksen lærer barnet å regulere sine følelser og emosjoner, samt utforske verden på en hensiktsmessig måte (Daniel et al., 2010). Barnet utvikler en rekke tilknytningsatferder, dette kan f.eks. være å gråte, smile og å strekke ut armene. Gjennom slike tilknytningsatferder kan barnet få den voksnes oppmerksomhet, f.eks. ved at den voksne trøster barnet (Daniel et al., 2010). Hvordan omsorgspersonen tar initiativ og responderer på barnets signaler former omsorgsforholdet. Omsorgspersonen må være bevisst barnets signaler og respondere på en hensiktsmessig måte; forstå meningen med barnets atferd, og respondere på en måte som trøster og kommuniserer trygghet til barnet (Daniel et al., 2010).

I hvilken grad omsorgspersonen er i stand til å respondere på barnets signaler påvirker barnets trygghetsnivå og tilknytning. Barnets tilknytningsatferder blir gjengjeldt av den voksne og disse responsene forsterker barnets tilknytningsatferd til omsorgspersonen (Vrouva & Midgley, 2012). Et barns tilknytningsatferder aktiveres når noe i barnets miljø gjør barnet usikker. I følge tilknytningsteori er målet med tilknytningssystemet at barnet skal oppleve trygghet ved at man regulerer barnets emosjonelle opplevelse. Man er ikke født med evnen til å regulere egne emosjonelle reaksjoner, dette er noe som læres etter hvert som omsorgspersonen forstår og responderer på barnets signaler. Eksempelvis når barnet føler seg overveldet vil omsorgsgiver være tilstede å hjelpe barnet å reetablere likevekt. Etersom man opplever ulike erfaringer med omsorgspersonen utvikler barnet interne arbeidsmodeller. Med interne arbeidsmodeller menes en mental representasjon av de samspillserfaringene som barnet opplever med sine omsorgspersoner (Daniel et al., 2010). Longitudinelle studier har vist at det er høy korrespondanse mellom tilknytningsatferder hos spebarn og atferder som utvises når barnet har blitt voksen (Vrouva & Midgley, 2012)

Man kan skille mellom ulike former for tilknytning. I studier som benyttet «fremmedsituasjonen» ble det undersøkt hvordan spebarn mellom 12-18 måneder som ble plassert i ukjent lekerom og utsatt for korte atskillelser fra omsorgsperson og deretter gjenforent med omsorgsperson reagerte (Bunkholdt & Sandbæk, 2008). Når man har en trygg tilknytning ser barnet omsorgspersonen som en trygg base. Denne trygge basen gjør at barnet kan utforske omgivelsene og vende tilbake til sin trygge omsorgsperson når dette er nødvendig. Videre blir barnet urolig når vedkommende blir adskilt fra sin omsorgsgiver, og viser tydelig glede når de blir gjenforent (Bunkholdt & Sandbæk, 2008). Jo mer tilgjengelig og sensitiv omsorgspersonen er, jo mer blir barnet trygg på at barnet selv er akseptert og vil

bli godt ivaretatt. Omsorgspersonen er til å stole på. Barnet kan her utforske verden med den viten at omsorgspersonen er tilstede for å gi trøst og støtte hvis det er nødvendig.

I en unnvikende tilknytning reagerer barnet lite på å bli atskilt fra omsorgspersonen. Videre utforsker barnet sine omgivelser uten å søke tilbake til omsorgspersonen. Forsøker noen å løfte barnet opp vil barnet respondere med å bli stiv i kroppen, eller bøye seg unna (Bunkholdt & Sandbæk, 2008). Når barn reagerer på denne måten er det tegn på at barnet har opplevd en omsorgsperson som er lite tilgjengelig, viser liten sensitivitet og ikke reagerer på barnets signaler. Barnet opplever da seg selv som lite verdt, og har lave forventninger til å bli ivaretatt av at omsorgspersonen (Bunkholdt & Sandbæk, 2008). Etersom omsorgspersonen er så lite tilgjengelig blir den unnvikendeatferden en strategi for å unngå å bli skuffet over omsorgspersonens manglende tilstedeværelse og støtte.

En ambivalent tilknytning er kjennetegnet av at barnet fort blir sutrete og urolige i nye situasjoner. Barnet vil ofte klamre seg til omsorgsgiver og ikke gi oppmerksomhet til omgivelsene (Bunkholdt & Sandbæk, 2008). Dette er tegn på at omsorgsgiver har vært skiftende i sin form for omsorg. Noen ganger tilstedeværende, mens andre ganger mer fraværende både når det gjelder sensitivitet, tilgjengelighet og å akseptere barnet. Ved å overdrive egen atferd sikrer barnet i større grad å bli sett av omsorgspersonen.

Den siste formen for tilknytning er desorientert tilknytning. Barn som er preget av denne typen tilknytning viser ufullstendige handlingsmønstre ved å stoppe opp når de nærmer seg omsorgspersonen, viser frykt og forvirring og «fryser fast» (Bunkholdt & Sandbæk, 2008). Når barn viser en slik form for tilknytning tyder dette på at omsorgsmiljøet har vært svært uforutsigbart, og det kan ha forekommet mishandling eller alvorlig vanskjøtsel (Bunkholdt & Sandbæk, 2008). Barnets atferd kan i dette tilfellet ses på som en speiling av den desorganiserte omsorgssituasjonen vedkommende lever i. Barn som har en desorientert tilknytning har ikke lyktes i å utforme en strategi for å bli sett og tatt vare på (Bunkholdt & Sandbæk, 2008).

Usikker tilknytning og desorientert tilknytning kan beskrives som risikofaktorer for emosjonell og sosial utvikling, men trenger ikke nødvendigvis ene alene utgjøre en stor risiko. Man kan dermed si at barnets tilknytning kan være en sårbarhetsfaktor som kan endre barnets utviklingsprosess (Vrouva & Midgley, 2012). Hvilken type tilknytningsatferd barnet utviser henger dermed sammen med hvilke strategier barnet har utviklet for å klare seg i omsorgsmiljøet vedkommende lever i. Ut fra en tilknytningsteoretisk forståelse er det viktig at

man anvender nøye observasjoner av interaksjonen mellom omsorgsgiver og barnet for å kunne styrke relasjonen på best mulig måte (Daniel et al., 2010).

3.2.2 Mentalisering:

Mentalisering kan defineres som «imaginatively perceiving or interpreting behavior as conjoined with intentional mental states» (Allen, Fonagy, & Bateman, 2008, s. 4). Det handler om å tolke atferd basert på de underliggende mentale tilstandene som ligger bak atferden som utvises. I forbindelse med foreldreskap brukes ofte begrepet «Parental reflective functioning» (Rutherford, Goldberg, Luyten, Bridgett, & Mayes, 2013; Slade, 2005). Med refleksiv fungering menes foreldrenes evne til å tenke om egne mentale tilstander, barnets mentale tilstander og hvordan disse kan påvirke atferd (Rutherford et al., 2013; Slade, 2005). Mentalisering beskriver også evnen til å kunne tenke om sitt eget indre, og egne følelser knyttet til foreldreskap (Slade, 2005). Til slutt handler foreldrenes mentaliseringsevne om at foreldrene skal kunne forstå, regulere og oppleve barnets indre tilstander (Slade, 2005). Mentalisering refererer altså til evnen til å se hvordan emosjoner og atferd samhandler både hos seg selv, og hos andre.

Mentaliseringsbegrepet er nært knyttet til tilknytningsteori (Vrouva & Midgley, 2012). I følge Slade (2005) kan man få mer innsikt i tilkynningsrelasjonen mellom foreldre-barn ved å vurdere foreldrenes evne til å reflektere over sine barns opplevelser, og over sine egne opplevelser som foreldre. Man har blant annet funnet at foreldrenes mentaliseringsevner er en signifikant prediktor for trygg tilknytning (Slade, 2005). Videre viser forskning at mødre med lav mentaliseringssevne har større sannsynlighet for å vise omsorgsevner relatert til barnets desorganiserte tilknytning (Slade, 2005). Foreldre med gode mentaliseringsferdigheter er dermed mer sensitive i samspillet med barnet, og dette er videre knyttet til barn med trygg tilknytning (Slade, 2005)

Mentalisering er også nært knyttet til hvordan omsorgspersonen utfører barneomsorg ettersom hvordan vi forstår situasjoner er styrende for hvordan vi handler (Kvelling, 2015). En studie fant at gode mentaliseringsevner hos omsorgspersonen gjorde at vedkommende ikke ble overveldet av stress når barnet til omsorgspersonen var veldig aktivert (Rutherford et al., 2013). Videre hadde omsorgspersonen medfølelse for barnet når barnet hadde det vanskelig (Rutherford et al., 2013). En annen studie undersøkte hvordan foreldre som mishandlet sine barn, og som var vurdert fiendtlige i sin innstilling til barn rangerte tvetydige bilder av barn (Farc, Crouch, Skowronski, & Milner, 2008). Resultatene fra studien viste at foreldrene som var blitt vurdert som fiendtlige tolket de tvetydige bildene som negative (Farc et al., 2008).

Omsorgspersonens innstilling til barnet kan dermed være med å forklare hvorfor omsorgssvikt oppstår. Videre fant Hildyard og Wolfe (2007) i sin undersøkelse at mødre som forsømte barna sine ikke klarte å gjenkjenne barnas følelser i like stor grad som foreldre som ikke forsømte barna sine. Videre hadde mødrene som forsømte barna sine problemer med å sette ord på barnets følelser og viste totalt signifikant sett mer problemer i å prosessere informasjon om barnets emosjoner og atferd (Hildyard & Wolfe, 2007). Det kan dermed være hensiktsmessig med foreldreintervensjoner som bedrer foreldrenes evner til å gjenkjenne barnets følelser og atferd. Som gjennomgangen viser er begrepet mentalisering knyttet til foreldrenes utøvelse av omsorg, samt hvilken tilknytning barnet får.

Barnets utvikling preges altså av det gjensidige forholdet mellom barnet og omsorgsgiver (Bronfenbrenner, 1979; Slade, 2005; Vrouva & Midgley, 2012). Som beskrevet resulterer tre av de ulike tilknytningsmønstrene i skuffelse og stagnasjon (Haavind & Øvreide, 2007). Psykologisk behandling kan bidra til å stimulere og i noen tilfeller gjenopprette en utviklingstøttende dialog for barnet (Haavind & Øvreide, 2007). Et hjelpetiltak rettet inn for å stimulere utvikling hos barnet kan tenkes å være råd og veiledning i form av å hjelpe barnets omsorgspersoner til å støtte barnet i en god utvikling.

Redefinering er et begrep som brukes når man arbeider med foreldrene for å forebygge og behandle relasjonsproblemer (Moe, Moe, & Smith, 2007). Når man har kartlagt omsorgsgivers kognitive og følelsesmessige oppfattelse av barnet, kan man prøve å endre/redefinere denne oppfattelsen via ulike tiltak (Moe et al., 2007). Man arbeider altså med omsorgsgiver indre representasjoner av barnet, for eksempel ved å tolke barnets atferd på en ny måte. En annen måte å arbeide med foreldre på kalles reskolering (Moe et al., 2007). Foreldre som ikke har tilstrekkelig kunnskap eller erfaring til å regulere barnets utvikling på en positiv måte kan få veiledning til å endre egen atferd ovenfor barnet. Dette kan eksempelvis gjøres ved at man observerer og beskriver hva som foregår i samspillet mellom foreldre og barn, og deretter gir veiledning på de områdene der omsorgsgivers ferdigheter ikke strekker til (Moe et al., 2007). Som gjennomgangen viser er disse strategiene tett knyttet til begrepet mentalisering ved at man endrer foreldrenes indre representasjoner av barnet, og får en annen forståelse av barnets atferd og indre tilstander.

Foreldre-barn samspillet altså har stor innvirkning på foreldrenes omsorgsutøvelse og barnets velferd. Hvilke verdsett, normer og tanker som knyttes til foreldreskap i Norge er derfor interessant å inkludere i oppgaven. I det følgende avsnittet vil jeg redegjøre for et teoretisk perspektiv om foreldreskap.

3.3 Intensive parenting

Tiltaket råd og veiledning har et klart fokus på foreldreskap, og det er dermed viktig å inkludere et teoretisk perspektiv som sier noe om foreldreskap i vårt samfunn. Begrepet «Intensive parenting» er et teoretisk perspektiv på foreldreskap som består av beskrivende normer for hvordan foreldre skal oppdra barn (Faircloth, Hoffman, & Layne, 2014). Intensive parenting er knyttet til et kritisk perspektiv på de kulturelle normene og forventningene til foreldreskap. Et slikt syn på foreldreskap plasseres i tråd med Bronfenbrenners (1979) definisjon på makrosystem som en overensstemmelse på kulturnivå. Det er altså forventninger, meninger og oppfatninger om hva som er god og dårlig oppdragelse. Intensive parenting defineres som en oppdragelse og syn på foreldreskap som er «childcentered, expertguided, emotionally absorbing, labor intensive, og financially expensive» (Hays, 1996, s. 8).

Hays (1996) var en av de første til å definere intensive parenting, og hennes bok er fremdeles aktuell i dag. Hays (1996) bruker begrepet «Intensive motherhood» og mener det kan forstås som en kombinasjon av tre ulike elementer. Det første elementet handler om at det er mor som er primær omsorgsgiver (Hays, 1996). Det er en underliggende antakelse at barnet trenger konstant omsorg fra en primæromsorgsgiver, og det er mor som er best egnet for denne oppgaven.

Det andre elementet er at primæromsorgsgiver skal bruke store mengder tid, energi og materielle ressurser på barnet (Hays, 1996). Primæromsorgsgiver skal sette barnets behov foran sine egne til enhver tid, samt respondere på barnets behov og ønsker til alle tidspunkt (Hays, 1996). Dette innebærer at primæromsorgsgiver må fremskaffe seg detaljert kunnskap om hva ekspertene mener er hensiktsmessig for barnets utvikling, og prøve å oppnå dette ved bruk av tid, energi og penger. Dette er emosjonelt krevende for primæromsorgsgiver ettersom grunnlaget for barnets utvikling er kjærlighet og omsorg. Gauthier, Smeeding, og Furstenberg (2004) har undersøkt estimert tid foreldre har brukt på barneaktiviteter. Det er inkludert data fra en rekke ulike land, blant annet Norge. Studien konkluderer med at tid foreldre bruker på barna sine har økt fra 1960-tallet og utover (Gauthier et al., 2004). Til tross for økningen i kvinners yrkesdeltakelse og tidspress foreldre opplever fra jobb, indikerer denne forskningen at foreldre vier mer tid til barna sine enn for 40 år siden (Gauthier et al., 2004). I denne studien fant man også at tiden fedre bruker på barn har økt. Det er fremdeles mor som bruker mest tid på barnet, men kjønnsforskjellene har minsket betraktelig i flere land (Gauthier et al., 2004).

Det tredje og siste elementet handler om at man ikke kan sammenligne viktigheten av omsorgsgivers betalte jobb med viktigheten av jobben som oppdrager av barnet. Barnet er viktigere enn jobben, og barnet har en spesiell verdi emosjonelt og moralsk (Hays, 1996). Altså skal man ha hovedfokus på det å oppdra barnet til tross for at man kanskje ikke har de økonomiske ressursene som skal til. En studie av Nelson (2010) viste at sosioøkonomisk status og familiens materielle muligheter hadde en direkte påvirkning på foreldrestil. Nelson (2010) skiller mellom begrepene «professional middle-class parents» og «working-class parents». «Øvre middelklasse» foreldre tar til seg en form for intensiv parenting foreldrestil som bunner i konstant overvåking av barnet, troen på barnets bunnløse potensial, samt det å vise mye kjærlighet og hengivenhet til barnet (Nelson, 2010). «Arbeiderklasse» foreldrene har derimot en foreldrestil som handler mer om at foreldrene bekymrer seg først når det oppstår en konkret fare for barnet. Videre har arbeiderklasse foreldrene et ønske om at barnet skal bli moden og vokse opp (Nelson, 2010). Begge gruppene arbeider hver dag, men undersøkelsen viste at arbeiderklasse foreldrene hadde mindre fleksibilitet i sin arbeidsdag og dermed mindre mulighet til å følge opp barnas aktiviteter enn foreldrene fra den øvre middelklassen (Nelson, 2010).

En annen studie undersøkte hvilke mål man hadde for barneoppdragelse i Estland, Finland og Sverige (Tulviste, Mizera, De Geer, & Tryggvason, 2007). Resultatene fra undersøkelsen viste at alle mødrene i studien var opptatt av barnets selv-maksimering. Med selv-maksimering menes her at barnet er selvstendig, utforskende og setter mål for seg selv. De svenske mødrene var mest opptatt av selvmaksimering, barnets selvtillit og lykke. Mødrene fra Estland var mer opptatt av tradisjonelle mål på god oppdragelse som at barnet er lydig, høflig og hardtarbeidende (Tulviste et al., 2007). Videre viste undersøkelsen at mødre med lavere utdanning hadde mer fokus på de tradisjonelle målene for oppdragelse enn mødrene med høyere utdanning. Man kan trekke paralleller mellom velferdsstaten Norge og Sverige, og det kan antas at de samme målene for oppdragelse er gjeldende i norsk kontekst.

Etter at Hays (1996) introduserte begrepet «intensive motherhood» er det en rekke andre forskere som også har beskrevet denne formen for foreldreskap, og jeg velger i fortsettelsen å bruke begrepet: intensive parenting (Faircloth, 2014a). Felles for alle er at de beskriver en form for foreldreskap som bygger på Hays (1996) sine tre elementer av intensive motherhood. Foreldrene skal ha et visst nivå av ekspertise om barn og barneoppdragelse (Faircloth, 2014a). Denne ekspertisen skal være basert på den nyeste forskningen på området. Hvilke kulturell bakgrunn og sosioøkonomisk status man har legger føringer for hvordan man utøver

foreldreskap (Arendell, 2000). Til tross for dette blir intensiv parenting sett på som standarden man blir evaluert opp mot (Arendell, 2000). Intensive parenting er altså et syn på foreldreskap som ikke tar hensyn til kulturelle betingelser og sosioøkonomisk status, men fungerer som en standard for barneoppdragelse som samtlige blir målt opp mot. Det er ikke slik at intensive parenting blir fulgt opp i praksis av alle, men det er både implisitt og eksplisitt forstått som den ordentlige måten å oppdra barn på i mange kulturer (Hays, 1996). Altså blir intensiv parenting sett på som en normativ standard for oppdragelse av barn, og foreldre blir evaluert opp mot dette (Arendell, 2000).

Den normative samfunnsstandard for oppdragelse av barn, og statens normalisering av foreldre har blitt diskutert kritisk av flere forskere (Ericsson, 2000; Gillies, 2005, 2008; Hennem, 2010, 2012, 2014, 2015). Gillies (2005) diskuterer hvordan man politisk i England forsøker å kontrollere og regulere hvordan foreldre oppdrar sine barn, uten å ta hensyn til materielle og strukturelle ulikheter i samfunnet. I følge Gillies (2005) fremstår det som at den normative standarden i samfunnet er at man knytter vansker med oppdragelse til foreldrenes personlige ferdigheter og moral. Man ser dermed ikke utfordringene med oppdragelsen i lys av utfordringer som eksempelvis foreldrenes arbeidssituasjon, boligsituasjon og nettverk.

Hva som er gjeldende syn på foreldreskap, og hvordan dette påvirker det å være foreldre har også vært et tema for ulike norske barnevernsforskere. Hennem (2010) beskriver hvordan normativ forståelse av barn og barndom fører til kontroll og styring av den voksne. Videre undersøkte Hennem (2012) dialogsekvenser fra skrevne dokumenter i norsk barneverntjeneste. I studien fant Hennem (2012) at barneverntjenesten anvender ulike teknikker for å utøve kontroll over foreldre. Dette kommer til syne ved at sosialarbeiderne disiplinere foreldrene ved å få foreldrene til å reflektere over egen atferd, og deretter ved å legge frem hvordan foreldrene bør oppføre seg (Hennem, 2012). Den subtile disiplineringen av foreldre kommer til uttrykk ved at barneverntjenesten legger frem en riktig måte å forstå barn og foreldreskap på, som foreldrene må følge. Avviker man fra denne typen oppdragelsesstil og foreldreskap blir man sett på som dårlige foreldre (Hennem, 2012).

På samme måte viser Ericsson (2000) til hvordan barneverntjenesten kan benyttes som et verktøy for å utøve kontroll over familiene som mottar hjelp fra barnevernet. Barnevernets kontrollerende makt kan utøves både gjennom direkte intervensjoner og tiltak i familier som anses å avvike fra normen. Videre kan makten utøves ved at man skaper representasjoner av hva som er den gode og den vonde familien (Ericsson, 2000).

4. FORSKNINGSGJENNOMGANG

Hjelpetiltak i barnevernet generelt og råd og veiledning som hjelpetiltak spesielt, er sider ved barnevernet som det finnes begrenset med forskningslitteratur om. Dette kommer bl.a. frem i en nordisk forskningskonferanse som ble gjennomført i 2009 om hjelpetiltak i barnevernet (Reegård, Backe-Hansen, Grønningsæter, & Hagen, 2009). Målet med denne konferansen var å identifisere viktige forskningsspørsmål om hjelpetiltak i barnevernet, samt undersøke hvordan man kan øke kunnskapen om virkningen av hjelpetiltak (Reegård et al., 2009). Til tross for at det har vært en jevn økning i antall hjelpetiltak, har det vært lite forskning på hvordan hjelpetiltakene utføres, og hvilke effekter man får av hjelpetiltakene (Reegård et al., 2009). På denne bakgrunn har jeg inkludert flere masteroppgaver og rapporter i denne forskningsgjennomgangen. Jeg har utført systematiske litteratursøk i databasen Web of Science. Søkeordene som ble benyttet vises i tabell 2.

Tabell 2

Søkeord som ble benyttet i litteratursøk

Child Services:	Measures:	Parents:	Workers:
“Child welfare” OR “Child social services” OR “Child-welfare” OR “Child protection”	“Family-based services” OR “Family support” OR “parenting support” OR “Parenting program” OR “Parental support programs” OR “Family therapy” OR “Family intervention” OR Support OR “family-systems intervention” OR “parent-child interaction” OR “parent training”	Caregivers OR “care givers” Parenting OR Parents OR Mothers OR Fathers OR “Family with children”	“Family professionals” OR “Welfare professionals” OR “family workers” OR “Case workers”

Disse søkene ga få funn om tiltaket råd og veiledning. Resultatene viste i hovedsak til en rekke ulike studier som undersøkte effekten av ulike foreldretreningsprogrammer, dette vil utdypes i avsnitt 4.2. Ettersom råd og veiledning er et tiltak i norsk barneverntjeneste har det vært utfordrende å finne forskning i internasjonal sammenheng. Jeg har dermed i hovedsak benyttet meg av snøballmetoden for å finne relevant forskning om tiltaket i norsk kontekst. Med snøballmetoden menes at jeg har valgt ut sentrale kilder som skriver om råd og veiledning, deretter undersøkt referansene som det henvendes til, og dermed funnet relevante publikasjoner som omhandler tiltaket. Jeg vil først gi en gjennomgang av forskningen som har blitt utført på barnevernstjenestens tiltak råd og veiledning, deretter forskning som har undersøkt ulike foreldretreningsprogrammer

4.1 Tiltaket råd og veiledning i barneverntjenesten

Gjerustad og kolleger utførte i 2006 på oppdrag av Barne- og likestillingsdepartementet en studie der formålet var å undersøke kommunenes bruk av hjelpetiltak for barn og ungdom 0 – 23 år (Gjerustad et al., 2006). I dette forskningsprosjektet ble det brukt ulike typer metoder som spørreskjema, intervju og individdata fra KOSTRA-databasen. Barnevernsarbeidere ble blant annet bedt om å beskrive noen tiltak som var under betegnelsen «andre tiltak». Ettersom råd og veiledning først ble en egen kategori i 2007 (Backe-Hansen et al., 2014), ble råd og veiledning beskrevet av disse barnevernsarbeiderne som et av tiltakene under «andre tiltak». Resultatene i denne studien viste blant annet at råd og veiledning skulle bidra til å «stimulere til omsorgsansvar og styrke foreldrerollen» (Gjerustad et al., 2006, s. 51). Videre fant man at det tilsynelatende var stor variasjon mellom kommuner om hvem som utførte råd og veiledning, og hva som ble lagt i denne tiltaksbetegnelsen (Gjerustad et al., 2006). Noen barnevernsarbeidere ønsket selv å ha en nær relasjon til barn og foreldre, og gav selv råd og veiledning. Andre barnevernstjenester ansatte miljøarbeidere, mens noen barnevernstjenester utelukkende tok i bruk andre private aktører for å gi et råd og veiledningstiltak til barn og foreldre (Gjerustad et al., 2006). I studien fant man videre at begrepene hjemmekonsulent, miljøarbeider, foreldreveileder, nærmiljøarbeider og næromsorgsarbeider ble brukt om hverandre med lik- og ulik betydning (Gjerustad et al., 2006). Det kan virke sannsynlig at slike begrep brukes med stor overlapp for å beskrive en person som har kontakt med en familie på regelmessig basis for å gi en eller annen form for råd og veiledning (Gjerustad et al., 2006). Dette er i tråd med funnene fra Stang (2007) sin studie som også fant at det blir brukt ulike begreper for tiltaket råd og veiledning som eksempelvis familierådgivning, familieveiledning eller hjemmekonsulent.

Haugen, Paulsen, og Berg (2012) utførte en intervjuundersøkelse blant barn og tilhørende familier som hadde hatt kontakt med barnevernet i Trondheim kommune. Formålet med undersøkelsen var å undersøke hvordan barn og foreldre opplever og erfarer barneverntjenestene i Trondheim kommune (Haugen et al., 2012). Kontakt med barnevernstjenesten bestod både av undersøkelse, hjelp i form av hjelpetiltak, inkludert råd og veiledning, eller hjelp i form av omsorgstiltak (Haugen et al., 2012). I denne studien fant man at de fleste som mottok tiltaket råd og veiledning opplevde tiltaket positivt. Opplevelsen av å bli hørt, og å kunne rådføre seg med noen, var nyttig for flere. Til tross for dette, hadde det vært en utfordring ifølge deltakerne i studien at flere av de som har etterspurt veiledning ikke hadde fått tilgang til veiledning (Haugen et al., 2012). Videre fortalte mange av informantene

at de i løpet av sin kontakt med barnevernet har endret sitt syn på hva barnevernstjenestene kan bidra med. Råd og veiledning ble trukket frem som et tilbud de anså trengte mer oppmerksomhet og annerkjennelse enn hva tiltaket hadde på det tidspunktet studien ble utført (Haugen et al., 2012)

Stensheim (2014) undersøkte hvordan barne- og familietjenesten i Trondheim utførte råd og veiledning, samt hva de som arbeidet med råd og veiledning tenkte om tiltaket. I studien ble det brukt en vignettstudie samt fokusgruppeintervju med barnevernsansatte fra Trondheim kommune som hadde utført tiltaket råd og veiledning (Stensheim, 2014). I denne studien beskrives råd og veiledning som et sekkebegrep hvor man kan gi individuelt og tilpasset hjelp til hver enkelt familie (Stensheim, 2014). Videre ble tiltaket beskrevet som skjønnsbasert da det ikke eksisterte retningslinjer for hvordan man skulle gå frem i arbeidet med råd og veiledning. Det var ingen av informantene i studien som hadde fått opplæring i hvordan de skulle utføre råd og veiledning (Stensheim, 2014). Rådgivning og veiledningen kunne foregå både i hjemmet og på kontoret (Stensheim, 2014). Videre kom det frem via vignettstudien at råd og veiledning omfattet mange ulike typer utfordringer hos foreldrene. Informantene i denne studien beskrev råd og veiledning som et sekkebegrep for et fleksibelt hjelpetiltak som man kunne skreddersy for den enkelte familie (Stensheim, 2014).

I den siste rapporten fra prosjektet «Barnevern i Norge 1990-2010» (Backe-Hansen et al., 2014) fant man at råd og veiledning ble i økende grad gitt til barn med innvandrerbakgrunn. En høyere andel barn (40 %) med innvandrer-bakgrunn mottok råd og veiledning i løpet av ti år, enn hva barnevernsutvalget i studien som helhet mottok (35%) (Backe-Hansen et al., 2014). Dette reiser spørsmål til hva innholdet i tiltaket råd og veiledning er for noe, og hva det kan og bør være. Er råd og veiledning kultursensitivt nok slik at tiltaket blir virksomt for foreldre og barn med innvandrerbakgrunn? (Backe-Hansen et al., 2014).

I et masterprosjekt undersøkte Garvoll (2013) blant annet hva som er en typisk råd og veiledningssak. I studien ble det anvendt to fokusgruppeintervju med totalt 10 saksbehandlere fra to ulike barnevernstjenester. Saksbehandlerne hadde erfaring med å fatte vedtak om råd og veiledning (Garvoll, 2013). I denne studien karakteriseres råd og veiledning som samtaler utført av saksbehandler, egen tiltakskonsulent i barnevernstjenesten eller miljøterapeut (Garvoll, 2013). Råd og veiledning kunne bli gitt mens man ventet på et annet tiltak, som et eget hovedtiltak, eller etter at annet tiltak er avsluttet (Garvoll, 2013). I de to barneverntjenestene som ble inkludert i studien var det ingen typisk situasjon eller saker som førte til hjelpetiltaket råd og veiledning. Råd og veiledning ble brukt som et tiltak når man

«ikke ser tydelig hva annet som kan settes inn» (Garvoll, 2013, s. 45). Flere av informantene i studien stilte også spørsmål ved hvor målbart og tydelig råd og veiledningstiltaket er (Garvoll, 2013). Funnene fra Garvoll (2013) sin studie er i tråd med den pågående samfunnsdebatten som beskrevet tidligere som handler om bruken av evidensbaserte metoder og profesjonelt skjønn.

Ut fra det stadig tilbakevendende ønsket om mer inngående kunnskap om barnevernets hjelpetiltak ble det i 2012 igangsatt et forskningsprosjekt av Bufdir, «Forskningkunnskap om barnevernets hjelpetiltak» (Hjelpetiltaksprosjektet), og det er fra dette prosjektet jeg har fått mitt datamateriale fra. I en delstudie gjennomførte Skilbred og Havnen (2015) intervju med 12 foreldre og deres saksbehandlere, samt fokusgruppeintervju med 16 fagpersoner som hadde utført råd og veiledning. Formålet med intervjuundersøkelsene var å få frem mer detaljert kunnskap om hjelpetiltaket råd og veiledning. I intervjuene med foreldrene og saksbehandlerne fant Skilbred og Havnen (2015) at det varierte hvem som var veileder. I to av sakene var saksbehandler selv veileder, mens i de andre sakene var det familieveiledere, miljøterapeuter og andre fagpersoner (Skilbred & Havnen, 2015). Videre kom det frem i intervjuene at råd og veiledning ble brukt på en rekke ulike måter både når det gjelder omfang og innhold (Skilbred & Havnen, 2015). Blant annet at kontakt mellom veileder/saksbehandler og foreldre kunne variere fra kontakt flere ganger i uken til månedlig eller sjeldnere kontakt. Videre ble det i rundt halvparten av sakene brukt spesifikke metoder som Circle of Security (COS), Parent Management Training Oregon (PMTO), og De utrolige Årene (DUÅ). I de resterende sakene ble det anvendt en mer generell sosialfaglig metodikk (Skilbred & Havnen, 2015). I den generelle sosialfaglige metodikken var det vanligvis en type veiledning som foregikk over lengre tid, hvor det gradvis var mindre og mindre kontakt mellom foreldre og veilederen (Skilbred & Havnen, 2015). Videre var hovedfokuset på samspillet i familien og utfordringer knyttet til barneoppdragelsen. I de sakene der saksbehandler hadde rolle som veileder hadde veiledningen litt bredere fokus (Skilbred & Havnen, 2015).

Fokusgruppeintervjuene som ble utført med 16 veiledere som hadde utført råd og veiledning viste at flere av veilederne var sertifisert i forskjellige spesifikke veiledningsmetoder. Dette førte til at veilederne både kunne anvende spesifikke metoder, samt kombinere de ulike metodene (Skilbred & Havnen, 2015). I likhet med saksbehandlerne opplyste veilederne at det vanligste tema i råd og veiledning omhandlet samspillet i familien og barneoppdragelse (Skilbred & Havnen, 2015).

Oppsummert består forskningen som er utført om tiltaket råd og veiledning først og fremst av mer avgrensede intervjuundersøkelser med barnevernansatte eller foreldre. Samlet sett sier disse studiene at hva tiltaket innebærer-, og hvordan det utføres, varierer i stor grad. Videre er det ulike betegnelser som brukes om tiltaket, og det fremkommer ingen klare retningslinjer for hvordan tiltaket skal utføres. I hovedsak knyttes råd og veiledning til individuell og tilpasset hjelp til hver enkelt familie, med fokus på samspill mellom foreldre og barn, og det anvendes både spesifikke foreldretreningsprogrammer, samt sosialfaglig metodikk.

4.2 Foreldretreningsprogrammer

Da det ofte er foreldrene som har utfordringer i hverdagen, eller som bidrar til å opprettholde barnets vanskelig livssituasjon kan det være hensiktsmessig å endre foreldrenes omsorgsutøvelse for å bidra til at barnet får en bedre hverdag (Kvello, 2015). De siste 15-20 årene har det blitt introdusert flere manualbaserte programmer for foreldreveiledning. Dette gjelder programmer som Parent Management Training Oregon (PMTO), Circle of Security (COS), Marte Meo, De utrolige årene (DUÅ) etc. (Christiansen, 2015b). Det har vært både faglig og politisk satsing på disse manualbaserte foreldreveiledningsprogrammene, men til tross for dette fremgår det av barnevernsstatistikken at programmene i begrenset grad blir anvendt som tiltak i barnevernet (Statistisk Sentralbyrå, 2016). Etersom råd og veiledning er et understudert fenomen velger jeg å inkludere noe av forskningen som omhandler ulike foreldreveiledningsprogrammer, og ikke bare råd og veiledning spesifikt. I en del sammenhenger så inngår disse manualbaserte metodene, eller elementer av dem, i vedtak om råd og veiledning (Christiansen, 2015b). Derfor velger jeg blant annet å vise til noen metastudier for å se resultatene av å legge sammen de uavhengige studiene.

En metastudie undersøkte i hvilken grad familieintervensjoner påvirket foreldre-barn samspill og barns utvikling (Trivette, Dunst, & Hamby, 2010). Studien inkluderte 910 barn med foreldre eller omsorgspersoner som var involvert i ulike familieveiledningsprogrammer. Resultatene viste at slike familieintervensjoner påvirket både samspillet mellom foreldre og barn, samt barnets utvikling (Trivette et al., 2010). Familieintervensjonene påvirket også foreldrenes opplevde mestringstro og trivsel som igjen hadde en indirekte effekt på samspillet og barnets utvikling (Trivette et al., 2010).

En annen metaanalyse utført av Lundahl, Nimer, og Parsons (2006) undersøkte om foreldretreningsprogrammer kan redusere foreldrenes risiko for å mishandle barnet. 23 studier ble inkludert i metaanalysen og resultatene viste at foreldretrening kan redusere risiko for at foreldrene utfører fysisk og verbal mishandling samt forsømmer barnet (Lundahl et al., 2006).

Foreldrene i studien utviklet mer barnevennlige holdninger og oppfatninger. Videre fant man i likhet med de andre studiene presentert at foreldrenes generelle trivsel økte via foreldretrening (Lundahl et al., 2006). Dette kan henge sammen med at mange av foreldretreningsprogrammene som benyttes er designet for å øke foreldrenes emosjonelle tilfredshet på det premisset at å øke foreldrenes emosjonelle stabilitet og tilfredshet vil øke foreldrenes evne til å benytte seg av gode foreldreoppdragelsesstrategier (Lundahl et al., 2006).

Studien til Reedtz (2012) er et eksempel på en norsk studie som undersøkte effektene av et manualbasert foreldreveiledningsprogram. Reedtz (2012) undersøkte en kortversjon av foreldreveiledningsprogrammet «De utrolige årene» (DUÅ) ved bruk av randomisert eksperimentelt design (Reedtz, 2012). I studien ble det inkludert 186 familier som tilfeldig ble fordelt til en intervensjon- eller en kontrollgruppe. Resultatene viste at det var signifikante forskjeller mellom de to gruppene når det gjaldt endringer fra før intervensjon til etter intervensjon (Reedtz, 2012). Intervensjonsgruppen som hadde mottatt DUÅ viste en større positiv endring enn kontrollgruppen, denne endringen var også tilstede på 1-års oppfølging. Foreldrene som mottok intervensjonen viste en reduksjon i røffe oppdragelsesstrategier, en økning i positive foreldrestrategier og en økning i foreldrenes tilfredshet sammenlignet med kontrollgruppen (Reedtz, 2012). I likhet med undersøkelsen til Trivette et al. (2010) kan man forklare endringene i foreldrenes oppdragelse med en økning av foreldrenes kompetanse og derav mestringstro, samt en opplevelse av tilfredshet og trivsel (Reedtz, 2012; Trivette et al., 2010).

Chavis et al. (2013) sin studie er interessant fordi den viser at endring av foreldrenes holdninger kan påvirke foreldrenes omsorgsutøvelse. Chavis et al. (2013) undersøkte om en kort intervensjon kunne påvirke foreldrenes holdninger mot å benytte mindre fysisk straff mot barna sine. I studien ble det inkludert engelske og spanske omsorgspersoner til 6-24 måneder gamle barn (Chavis et al., 2013). Intervensjonen bestod av at omsorgspersonene ble vist et interaktivt multimedia program som viste minst 4 alternativer til å disiplinere barn. Foreldrene i intervensjonsgruppen viste signifikant lavere skåre på skalaen som målte holdninger mot å bruke fysisk avstraffelse på barn som «å rise barnet» (Chavis et al., 2013). Foreldrene som ikke hadde mottatt intervensjonen hadde to ganger større sannsynlighet for å bruke fysisk straff mot barnet hvis barnet ikke oppførte seg sammenlignet med foreldrene i intervensjonsgruppen (Chavis et al., 2013).

Det er derimot ikke gitt at intervensjonsprogrammene som anvendes for å støtte familiene vil skape endring eller bedring i barnets livssituasjon. Brännström, Vinnerljung, og Hjern (2013) undersøkte langtidseffektene av Sveriges «Contact Family Program» (CFP). CFP er et intervensjonsprogram hvor man vektlegger effektene av positive rollemodeller og det å ha voksne rundt seg som fungerer som en ekstra familie (Brännström et al., 2013). I studien ble barn som hadde mottatt CFP sammenlignet med barn som ikke hadde fått CFP. Resultatene viste at langtidsutfallene for barna som hadde mottatt intervensjonen ikke var bedre enn for barna som ikke hadde mottatt intervensjonen (Brännström et al., 2013). Denne undersøkelsen fant altså at CFP ikke hadde ønsket effekt i å redusere risiko for negativ utvikling hos barnet.

I rapporten «Hjelpetiltak i barnevernet – en kunnskapsstatus» (Christiansen, 2015b) som er en del av Hjelpetiltaksprosjektet oppsummeres noen funn på bakgrunn av rapportens gjennomgang av foreldretreningsprogrammer. En tendens på tvers av foreldretreningsprogrammene er at effekten av programmet er størst på de områdene programmet er i direkte kontakt med (Christiansen, 2015b). Altså er det større endring på foreldrene sin oppdragelsespraksis, enn på barnets fungering. Videre er det større effekt på barnets fungering i hjemmet i motsetning til effekten i skole og barnehage. Man har lite kunnskap om programmenes langtidsvirkninger. Dette fordi det er få studier hvor det er oppfølging av deltakerne i studien utover to år (Christiansen, 2015b). Totalt er det mindre forskning om de ulike foreldretreningsprogrammene i norsk kontekst, men det som har vist seg i noen studier er at de relative effektene er mindre enn hva som var funnet i USA. Det er dermed blitt vist mindre forskjeller mellom intervensjonsgruppen og kontrollgruppen som får vanlig behandling. Dette kan indikere at øvrige og vanlige-tiltak fra norske barnevern er av bedre kvalitet enn i USA (Christiansen, 2015b).

Selv om det er lite forskning på tiltaket råd og veiledning er det altså en rekke forskning som har undersøkt ulike foreldretreningsprogrammer generelt, og virkningen av disse. Til tross for at mange studier indikerer at foreldretreningsprogrammer gir god effekt, er det ikke alltid foreldretreningsprogrammene gir de resultatene man ønsket. Videre er det en rekke forbehold som må tas i betraktning når man undersøker om et tiltak har ønsket effekt eller ikke. Det er derfor hensiktsmessig å undersøke tiltaket råd og veiledning ytterligere.

5. METODE

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for den metodiske fremgangsmåten som har blitt anvendt i denne masteroppgaven. Metoden som benyttes skal bidra å svare på problemstillingene: Hva er begrunnelsene for tiltaket råd og veiledning? Hva ønskes oppnådd med tiltaket? Og hvordan fremstår barneverntjenestens rolle i tiltaket? Først vil jeg redegjøre for det vitenskapsteoretiske ståstedet for denne oppgaven, deretter beskrive forskningsdesign og metoden som anvendes. Jeg vil beskrive utvalgsmetoden som har blitt benyttet og utvalget som inkluderes før analysen blir presentert i en egen del. Til slutt vil jeg diskutere spørsmål knyttet til kvalitet og etiske refleksjoner i kvalitativ forskning.

Grønmo (2016) beskriver vitenskapelige metoder som «et sett av retningslinjer som skal sikre at vitenskapelig virksomhet er faglig forsvarlig» (Grønmo, 2016, s. 41). Man kan skille mellom kvalitative og kvantitative metoder. Kvantitative metoder har i hovedsak fokus på utbredelse av et fenomen, i hvilken grad fenomenet forekommer, og årsak-virkning forhold (Thagaard, 2009). Kvalitativ forskning har mer fokus på å undersøke et færre antall fenomen i dybden og vektlegger betydningen av ulike prosesser (Thagaard, 2009). Jeg har valgt en kvalitativ tilnærming, nærmere bestemt en dokumentanalyse da mitt datagrunnlag består av vedtak og tiltaksplaner i barnevernet (skriftlig materiale).

5.1 Vitenskapsteoretisk ståsted

Hvilket vitenskapsteoretiske ståsted man tar med seg inn i et prosjekt har betydning for hva man undersøker og danner et utgangspunkt for forståelsen jeg utvikler for prosjektet (Thagaard, 2009). Det er dermed viktig å være bevisst hvilken vitenskapsteoretisk forankring en har med seg inn i undersøkelsen. Dette må gjøres klart for leseren slik at leseren lettere kan forstå valg og fremgangsmåter i oppgaven. I det følgende vil jeg redegjøre for to perspektiv som ligger til grunn for min tenkning om kunnskap: sosialkonstruktivisme og hermeneutikk.

Mitt prosjekt legger til grunn et sosialkonstruktivistisk syn på kunnskap. Her ses kunnskap som noe som blir skapt og forhandlet frem av ulike individer (Ponterotto, 2005). Subjektive meninger blir formet via interaksjonen mellom mennesker, og via historiske- og kulturelle normer (Creswell, 2014). Man har altså fokus på den spesifikke konteksten man befinner seg i for å forstå de historiske og kulturelle settingene som kan påvirke kunnskapen (Creswell, 2014). Krippendorff (2004) skiller mellom fem ulike typer kvalitative dokumentanalyser. I forhold til hva jeg ønsker å undersøke i denne masteroppgaven er det dokumentanalysen som betegnes som sosialkonstruktivistisk som er mest aktuell. Fokuset i sosialkonstruktivistisk dokumentanalyse handler om å forstå hvordan virkeligheten er skapt i menneskelige

interaksjoner, språk og skriftlig tekst (Krippendorff, 2004). Det er dermed viktig å ta hensyn til i hvilken kontekst og tidsperiode og for hvilket formål dokumentene jeg skal undersøke er blitt utført. Videre er det viktig som forsker å være klar over egen bakgrunn, og hvordan denne kan forme tolkning av kunnskap. Dette vil bli videre utdypet i avsnitt 5.6

Det andre perspektivet som ligger til grunn for min tenkning er hermeneutikk. Kvale og Brinkmann (2012) beskriver hermeneutikk som «læren om fortolkningen av tekster» (s. 69). Fortolkning er viktig i kvalitativ forskning for å oppnå en forståelse av sosiale fenomener, men det er også en rekke metodiske utfordringer knyttet til hvordan man skal gå frem for å analysere og fortolke de sosiale fenomenene man studerer (Thagaard, 2009). I følge hermeneutikken er fortolkning av mening det sentrale. Et sentralt tema i hermeneutikken er at meningen av delene kan forstås av helheten, og meningen av helheten kan forstås utfra delene (Alvesson & Skoldberg, 2008). Dette betegnes som den hermeneutiske sirkel (Kvale & Brinkmann, 2012). Man beveger seg altså mellom fenomenet som undersøkes, forforståelsen man har med seg, og konteksten man befinner seg i. Dokumentanalyse skiller seg fra annet datamaterialet ved at dokumentanalyser bygger på data som har blitt skrevet for et annet formål enn forskningen dataen benyttes i (Grønmo, 2016; Thagaard, 2009). Et viktig aspekt ved dokumentanalyse er dermed at skriftlige kilder bare kan forstås på grunnlag av den konteksten de er uformet i (Gadamer, 2013; Thagaard, 2009).

I min dokumentanalyse blir fortolkningen en prosess mellom saksbehandlerens nedskrevne begrunnelser og min tolkning. Det er også viktig å ta i betraktning at fenomenene alt er fortolket av saksbehandlerne i barnevernstjenesten først. I tillegg er det særs viktig å ta i betraktning at fortolkningen er påvirket av tradisjon og historie, inkludert egne forforståelser (Gadamer, 2013).

5.2 Bruk av dokumenter i forskning og dokumentanalyse

Ettersom jeg skal undersøke hvordan tiltaket råd og veiledning begrunnes i vedtak og tiltaksplaner, hva som ønskes oppnådd med tiltaket, samt hvordan barnevernets rolle fremstår i dokumentene er det naturlig å benytte en innholdsanalyse. Innholdsanalyse kan også beskrives som dokumentanalyse (Thagaard, 2009). Ettersom begrepet innholdsanalyse også kan brukes om en rekke andre materialer som eksempelvis observasjonsdata (Thagaard, 2009), velger jeg å anvende begrepet dokumentanalyse i denne oppgaven. En dokumentanalyse handler om systematisering av tekst (i dette tilfellet vedtak og tiltaksplaner i barnevernet), med den hensikt å belyse spesifikke problemstillinger (Grønmo, 2016). Ved

bruk av dokumentanalyse kan forskeren få ny innsikt og forståelse for et spesifikt fenomen (Krippendorff, 2004).

Et forskningsdesign gir retningslinjer for prosedyrer som anvendes i forskning (Creswell, 2014). Det er altså spesifikke retningslinjer som veileder hvordan man håndterer datamaterialet. Når man skal designe en dokumentanalyse kan man starte med ulike innfallsvinkler: problembasert-, metodebasert- eller tekstbasertinnfallsvinkel til dokumentanalysen (Krippendorff, 2004). Den problembaserte innfallsvinkelen til dokumentanalysen fremstår særlig relevant i mitt tilfelle. Her tar man utgangspunkt i et ønske om mer kunnskap om et fenomen som det ikke eksisterer særlig mye kunnskap om, og tanken om at systematisk lesing av tilgjengelige tekster kan gi mer kunnskap (Krippendorff, 2004). For mine analyser er også den metodebaserte innfallsvinkelen relevant i og med at metodevalg og datainnsamling var foretatt i Hjelpetiltaksprosjektet forut for mitt masterprosjekt og uavhengig av mine problemstillinger. Den metodebaserte innfallsvinkelen er karakterisert ved ønske om å benytte en viss type analytiske prosedyrer til områder som man tidligere har undersøkt ved bruk av andre metoder (Krippendorff, 2004), og for meg ble det da viktig hvilke muligheter dokumentanalyser av vedtak og tiltaksplaner kunne gi for å belyse bruken av råd og veiledning som hjelpetiltak. Dette var ikke gjort i andre analyser fra Hjelpetiltaksprosjektet.

Ettersom jeg har et ganske stort utvalg har jeg muligheten til å utføre en form for tallfesting i tillegg til den fortolkende analysen. I følge Krippendorff (2004) har alt tekstmateriale alltid et kvalitativt utgangspunkt. Dette er i tråd med Grønmo (2016) som sier at en kvalitativ dokumentanalyse generelt vil innebære en: «systematisering av utvalgte tekstsitater, bildeutsnitt eller andre innholdselementer med sikte på å belyse spesifikke problemstillinger» (Grønmo, 2016, s. 142). Videre kan man benytte en form for tallfesting for å systematisere datamaterialet, selv om det er en kvalitativ dokumentanalyse: «all reading of texts qualitative, even when certain characteristics of a text are later converted into numbers» (Krippendorff, 2004, s. 16). Dokumentanalysen som anvendes i denne oppgaven er altså kvalitativ, men det er ulike måter å gjennomføre denne på. Dette kommer til uttrykk ved at man kan telle og organisere tekstutdrag, samt analysere og tolke resultatene man har funnet (Berg, 2007; Grønmo, 2016).

5.3 Vedtak og tiltaksplaner som anvendes i masteroppgaven

I dette masterprosjektet skal jeg analysere vedtak som omhandler råd og veiledning, samt de tilhørende tiltaksplanene i de aktuelle sakene. I de to følgende avsnittene vil jeg gi nærmere beskrivelser av dokumentene som anvendes i denne oppgaven.

5.3.1 Vedtak

Når man har tatt en avgjørelse om å iverksette et tiltak etter barnevernloven skal det alltid fattes enkeltvedtak (Barne- og likestillingsdepartementet, 2006a). Et enkeltvedtak defineres som «et vedtak som gjelder rettigheter eller plikter til en eller flere bestemte personer» i forvaltningsloven § 2, 1.ledd b) (Forvaltningsloven - fvl, 1970). Ulike typer tiltak som tiltaket råd og veiledning beskrives dermed som enkeltvedtak etter barnevernloven (Barne- og likestillingsdepartementet, 2006a).

I denne masteroppgaven inkluderes 99 vedtak fra 14 ulike barneverntjenester. Vedtakene er oppbygd med overskrift, navn og kort informasjon om hva saken gjelder. Videre beskrives bakgrunn og aktuell situasjon, før det vises til hva det fattes vedtak om. Et eget avsnitt i vedtaket skal beskrive begrunnelsen for vedtaket som fattes. Til slutt kommer informasjon om klagerettigheter. Vedtakene varierer mye i innhold. Noen vedtak inneholder mye tekst og informasjon, mens andre bare konstaterer hvilket tiltak som skal iverksettes. Det kan variere fra noen linjer tekst i en sak til flere sider i en annen.

5.3.2 Tiltaksplaner

Når man har fattet vedtak om et hjelpetiltak skal man utarbeide en tiltaksplan, etter Bvl. § 4-5. Tiltaksplanen skal synliggjøre barnets særlige behov, og hvordan man skal gå frem for å imøtekomme disse behovene (Barne- og likestillingsdepartementet, 2006b). Tiltaksplaner kan dermed være en god informasjonskilde til hva som er barnets behov, og i dette tilfelle hvordan råd og veiledning skal kunne imøtekomme disse behovene. Veileder om tiltaks- og omsorgsplaner (Barne- og likestillingsdepartementet, 2006b) fremhever tre hovedintensjoner for hvorfor det skal utarbeides tiltaksplaner. Den første intensjonen er å styrke den faglige kvaliteten i arbeidet. Dette oppnår man blant annet ved å øke bevisstheten om sammenhengen mellom behovene som skal imøtekommes og tiltakene som iverksettes (Barne- og likestillingsdepartementet, 2006b). Man skal for eksempel velge tiltak ut fra klientens behov, og ikke fra hvilke tiltak som er lett tilgjengelige (Barne- og likestillingsdepartementet, 2006b). Videre vil bruk av tiltaksplan bidra til at man får et tidsperspektiv å forholde seg til, samt at tiltaksplanen kan brukes til å stille evalueringsspørsmål om barnets situasjon og utvikling (Barne- og likestillingsdepartementet, 2006b). Den andre hovedintensjonen med

bruk av tiltaksplan er å fremme dialog og myndiggjøring. Ved å ta i bruk skriftlige planer synliggjør man arbeidet, og gir mulighet for at brukere og samarbeidspartnere får innsyn, og mulighet til å kontrollere og fremme konstruktiv diskusjon (Barne- og likestillingsdepartementet, 2006b). Den tredje hovedintensjonen er å sikre god forvaltning og rettssikkerhet. Tiltaksplaner vil kunne synliggjøre hvilke tiltak som er satt i verk, og sikre at foreldre og barn får god informasjon om sin egen sak (Barne- og likestillingsdepartementet, 2006b). Videre gir tiltaksplaner informasjon om saksmengde/sakstyper og kan brukes i interkontroller.

For å sikre at tiltaksplaner får et hensiktsmessig innhold har veileder om tiltaks- og omsorgsplaner (2006) anbefalt en struktur for hvordan man skal utforme tiltaksplaner. I denne strukturen legger man blant annet vekt på barnets situasjon og behov i dag (situasjonsbeskrivelse). I situasjonsbeskrivelsen skal det komme tydelig frem hvilke forhold tiltakene tar sikte på å bedre, og hvordan barnets situasjon skal være når tiltaket er gjennomført. Videre skal det foreligge en målbeskrivelse som skal beskrive barnets situasjon når ønsket endring er oppnådd. Det tenkes dermed at tiltaksplanene som inkluderes i studien skal kunne gi noe informasjon om hvilke forhold råd og veiledning er tenkt å forbedre, samt hva man ønsker å oppnå etter råd og veiledning er gjennomført.

I mitt utvalg er det i likhet med vedtakene stor variasjon i innholdet i tiltaksplanene. Noen har en fyldig situasjonsbeskrivelse, i andre tiltaksplaner er det ingen. De fleste tiltaksplanene har et hovedmål, deretter påfølgende delmål. Vanligvis blir det beskrevet et delmål, hvilke tiltak som skal brukes for å oppnå dette, hvem som er ansvarlig, tidsperspektiv og dato for evaluering.

Hva vedtak om råd og veiledning og tilhørende tiltaksplaner er, og hvordan de er utformet er et viktig bakteppe å ha med inn i analysen og tolkningen av resultatene. Hvilke funn jeg finner vil alltid være i den kontekst at det er barneverntjenesten som har beskrevet bakgrunn og formål med tiltaket råd og veiledning ut i fra vedtak og tiltaksplaner.

5.4 Datainnsamling og utvalg

Mitt datamateriale består av vedtak om råd og veiledning og tilhørende tiltaksplaner. Jeg har inkludert totalt 99 vedtak med tilhørende tiltaksplaner fordelt på 84 familier. Datamaterialet ble i utgangspunktet samlet inn i forbindelse med Hjelpetiltaksprosjektet utført av Christiansen et al. (2015). Jeg vil i det følgende redegjøre for denne hoved-datainnsamlingen, og deretter beskrive hvordan jeg har gått frem for å velge utvalget til denne masteroppgaven.

Hjelpetiltaksprosjektet samlet inn data om 245 barn som mottok hjelpetiltak fra barnevernet. Disse dataene ble samlet inn fra 15 ulike barnevernstjenester (se Christiansen, 2015c). Utvalget besto av kommuner som var geografisk spredd, men det manglet representanter fra småkommuner og kommuner med interkommunalt samarbeid (Christiansen, 2015c). Inklusjonskriterier var barn i alderen 0-17 år som mottok hjelpetiltak. Inkludering forutsatte samtykke fra foreldre, samt at barn som var fylt 16 år også skulle samtykke selv. Man ekskluderte barn som mottok hjelpetiltak i form av plasseringer utenfor hjemmet. Det var barnevernstjenestene selv som rekrutterte informanter til studien, og selve rekrutteringen ble gjort noe ulikt blant de forskjellige barnevernstjenestene selv om det var utarbeidet beskrivelse av fremgangsmåter. Informasjon ble presentert for familien av saksbehandler. Noen av barnevernstjenestene sendte ut informasjon på forhånd for å deretter stille spørsmål om deltakelse i senere møter (Christiansen, 2015c). Etter samtykke fylte foreldre, barn over 12 år og saksbehandlerne ut spørreskjema og barnevernstjenestene ble bedt om å sende inn ulike dokumenter fra sakene. Disse dokumentene var gjeldende vedtak om hjelpetiltak, tiltaksplan og evalueringsskjema der disse ble benyttet (Christiansen, 2015c). Det er Hjelpetiltaksprosjektets vedtak og tiltaksplaner som anvendes i denne masteroppgaven.

Tabell 3

Innsamlet datamateriale i Hjelpetiltaksprosjektet

	Tidspunkt 1	Tidspunkt 2
Barneverntjenestens vedtak	211	40
Barnets tiltaksplan	213	58

Merk: Tabell hentet fra (Christiansen, 2015c, s. 67)

Jeg fikk selv kjennskap til Hjelpetiltaksprosjektet (Christiansen et al., 2015) via forelesninger på Universitet i Bergen. Totalt var det 172 saker fra 14 ulike barnevernstjenester hvor det var registrert hjelpetiltaket råd og veiledning. En kommune sendte ikke inn vedtak og tiltaksplaner og inkluderes derfor ikke i mitt utvalg. Problemstillingene i oppgaven legger føringer for hvilken type utvalg som skal inngå i studien (Grønmo, 2016). Mitt utvalg velges ut ifra et strategisk utvalg hvor jeg skal foreta «systematiske vurderinger av hvilke enheter som ut fra teoretiske og analytiske formål er mest relevante og interessante» (Grønmo, 2016, s. 103). Et strategisk utvalg handler altså om at man velger informanter som har egenskaper eller kvalifikasjoner som er relevante for det man ønsker å studere og problemstillingen som ligger til grunn (Thagaard, 2009). Etersom mine problemstillinger omhandler tiltaket råd og

veiledning til foreldre falt det naturlig å inkludere dokumenter knyttet til denne typen tiltak.

Videre har jeg valgt følgende utvalgsriterier for utvalget i min masteroppgave:

1. Ekskludere saker hvor det var gitt råd og veiledning til kun barnet eller til foreldre og barn sammen.
2. Inkludere kun en av flere søsken hvis det var samlet inn data på flere søsken.
3. Ekskludere saker hvor det ikke forelå tiltaksplaner og vedtak.
4. Bare inkludere vedtak og tiltaksplaner fra tidspunkt 1 datainnsamling.

Vedtak og tiltaksplaner for søsken er veldig like, det ble derfor valgt å kun inkludere et av barna når det var samlet inn data på søsken. Ettersom sakene er nummeret valgte jeg å inkludere den første saken hvis det var flere søsken. Jeg ønsket å ha både vedtak og tiltaksplaner for å få kunnskap om både begrunnelser for og formålet med tiltaket i den enkelte sak.

Som tabell 4 viser er vedtakene som inkluderes i oppgaven navngitt noe ulikt. De har alle til felles at de omhandler en form for råd og veiledning til foreldre. Derfor har jeg valgt å inkludere mer systematiske metoder som f.eks. COS og PMTO.

Tabell 4

Vedtak som inkluderes i masteroppgaven

Vedtak	Antall
Råd og veiledning	36
Foreldreveiledning	7
Alternativ mot vold	2
Oppfølgingsbesøk	1
Marte Meo	1
Familieveiledning	9
Miljøarbeider/miljøterapeut	5
Funksjonell familieterapi (FFT)	2
Samspillsveiledning	2
Veiledning	17
Støttesamtaler	2
Circle of Security (COS)	8
Senter for foreldre og barn	2

Parent management training, Oregon (PMTO)	2
Familiebehandling	1
Målrettet veiledning	1
Foreldre og ungdomsrettleiar (FUR)	1
Totalt:	99 vedtak

Etter en nøye gjennomgang av alle vedtakene i de ulike sakene ble det tydelig at til tross for ulike begreper handler vedtakene om en form for råd eller veiledning til de ulike familiene. Dette kom til uttrykk i sakene eksempelvis ved at det er gitt et vedtak om råd og veiledning, men i praksis fikk familien COS-veiledning. Dette er i tråd med hva Gjerustad et al. (2006) fant i sin rapport om kommunenes bruk av hjelpetiltak: det er en rekke begreper som blir brukt om hverandre med overlappende betydning. Av denne grunn ble mer systematiske foreldretreningsprogrammer som PMTO, COS etc. også inkludert i oppgaven. Noen saker som ble inkludert i studien har flere vedtak. Dette resulterte i et utvalg med totalt 99 vedtak fordelt på totalt 84 saker fra 14 ulike barneverntjenester på tvers av landet.

Vanligvis er utvalgsstørrelsen i strategiske utvalg noe mindre sammenlignet med sannsynlighetsutvalg (Grønmo, 2016). Selv om strategiske utvalg ofte er små kan størrelsen variere mye. Hvor stort utvalget skal være avhenger av hva som skal studeres (Grønmo, 2016). Man kan vurdere størrelsen på utvalget i forhold til et «metningspunkt» (Thagaard, 2009). Når det å inkludere flere saker ikke synes bringe noe mer informasjon eller forståelse til studien kan man betrakte utvalget som stort nok (Thagaard, 2009). Jeg ønsket å kartlegge begrunnelsene for råd og veiledning, hva som ønskes oppnådd med tiltaket, samt hvordan barnevernets rolle fremstår. Ettersom det var et så stort antall saker tilgjengelig fra Hjelpetiltaksprosjektet hadde jeg anledning til i mitt prosjekt å inkludere en bredde ved å inkludere de ulike betegnelse på råd og veiledning i oppgaven. Som forskningsgjennomgangen viste er det en stor bredde i hvordan tiltaket utføres, og hvem som utfører det (Garvoll, 2013; Gjerustad et al., 2006; Stensheim, 2014). Min vurdering er at en ytterligere innsnevring av inkluderte saker i oppgaven vil kunne føre til at viktig informasjon utelukkes. Jeg valgte derfor å inkludere et relativt stort datamateriale i denne masteroppgaven.

5.5 Analytisk fremgangsmåte

Det er en rekke ulike tilnærminger til hvordan man kan utføre en dokumentanalyse. I denne masteroppgaven anvender jeg en tematisk analyse. En tematisk analyse er en metode for å

identifisere, analysere og rapportere mønster (Braun & Clarke, 2006, s. 79, min oversettelse). Jeg velger å bruke den tematiske analysen som er beskrevet av Braun og Clarke (2006).

Når en skal gjennomføre en tematisk analyse er det en rekke metodiske valg som må tas (Braun & Clarke, 2006). Et tema/mønster er noe som fanger noe viktig i forhold til forskningsspørsmålet. Et viktig spørsmål vil her være hva som teller som et mønster, og hvor «stort» trenger mønsteret å være? (Braun & Clarke, 2006). Dette er en løpende vurdering hvor det er viktig at forskeren er fleksibel i forhold til materialet. Noen mønster vil være veldig fremtredende, mens andre kan være like viktige, men være mindre synlig i datamaterialet (Braun & Clarke, 2006). Som beskrevet tidligere vil jeg benytte en form for kvantifisering i denne oppgaven ved også å telle antall saker som fordeler seg på de ulike temaene. Det understrekes at temaer som fremkommer som mindre viktige i form av at det kun gjelder et mindre antall saker kan være like viktige som temaer som fremkommer i høy grad.

Videre kan man skille mellom to ulike fremgangsmåter i Braun & Clarkes (2006) tematiske analyse. Man kan gi en rik beskrivelse av hele datasettet, eller man kan gi detaljerte beskrivelser av noen aspekter av datasettet (Braun & Clarke, 2006). I denne masteroppgaven skal jeg fokusere på begrunnelser for tiltaket råd og veiledning, hva man ønsker å oppnå med tiltaket, samt hvordan barneverntjenestens rolle i råd og veiledning fremstår i vedtak og tiltaksplaner. Jeg vil dermed beskrive ganske rikt det jeg ifølge problemstillingene skal undersøke.

Et annet valg som må tas i henhold til Braun og Clarke (2006) sin tematiske analyse er på hvilket nivå man identifiserer temaene i analysen: semantisk nivå, eller latent nivå. Med en semantisk tilnærming identifiserer man overflatetema (Braun & Clarke, 2006). Man ser ikke på den videre betydningen av hva som har blitt sagt eller skrevet av informantene i datasettet. Med en latent tilnærming til analysen går man forbi overflaten og identifiserer underliggende idéer, antakelser og konsepter (Braun & Clarke, 2006). Etersom jeg kartlegger bakgrunnen og formålet for tiltaket befinner jeg meg i hovedsak på et semantisk nivå ved at jeg systematiserer og beskriver hva som ligger til grunn for bakgrunn og formål slik det fremkommer i vedtakstekst og tiltaksplanene. Når jeg undersøker hvordan barneverntjenestens rolle fremstår i dokumentene befinner jeg meg på et mer latent nivå.

Jeg har en abduktiv tilnærming til den tematiske analysen. Abduksjon har elementer av både induktiv og deduktiv tilnærming (Thagaard, 2009). Ved en induktiv tilnærming er temaene som identifiseres sterkt knyttet til datamaterialet (Braun & Clarke, 2006). Datamaterialet vil

da bli kodet uten at man prøver å få dataene til å passe inn i en allerede eksisterende form for koding, eller til å passe en teori (Braun & Clarke, 2006). Til tross for dette er det ikke mulig å være helt uten teoretiske og epistemologiske forutsetninger; forskeren vil aldri klare å være helt objektiv eller i vakuum. Kvalitative metoder benytter seg ofte av en mer induktiv tilnærming hvor teorien utvikles fra datamaterialet (Silverman, 2013; Thagaard, 2009). Teoretiske perspektiver utvikles fra empirien. I motsetning til induktiv tilnærming vil man i deduktiv tilnærming teste teorien i forhold til datamaterialet (Thagaard, 2009). Man har da altså i en deduktiv tematisk analyse hovedvekt på forskningsspørsmålet og teoritestning (Grønmo, 2016). Til tross for at kvalitative metoder ofte har en induktiv tilnærming, kan man også ha utgangspunkt i teori og hypoteser i kvalitativ forskning (Thagaard, 2009). Abduksjon baserer seg i likhet med induksjon på datamaterialet, men avviser ikke teoretiske perspektiver og inkluderer dermed også en deduktiv tilnærming (Alvesson & Sköldberg, 2008). Det er her jeg befinner meg, i en mellomting mellom induktiv og deduktiv tilnærming til analysen. Jeg kommer inn med en del teoretiske forestillinger, men er veldig åpen for hva materialet selv forteller.

Braun og Clarke (2006) beskriver retningslinjer steg-for-steg for hvordan man skal gå frem for å utføre den tematiske analysen. Denne prosessen starter med at man i steg 1 gjør seg kjent med datamaterialet ved å aktivt lese materialet flere ganger. I mitt tilfelle starter denne prosessen allerede under datainnsamlingen. Jeg har gjort meg kjent med datamaterialet ved å lese alle vedtak og tiltaksplaner gjentatte ganger. For å aktivt gjøre meg kjent med materialet har jeg i tillegg skrevet en nøyaktig og detaljert beskrivelse av alle sakene, hvor jeg har inkludert informasjon om familien saken gjelder, bakgrunnen for saken, hva saken handler om, og hva som ønskes oppnådd med de ulike sakene. Ved å skrive slike nøyaktige og detaljerte beskrivelser fikk jeg en grundig oversikt over hele datamaterialet som inkluderes i denne masteroppgaven, samt en forståelse av bakgrunnen og ønsket måloppnåelse i en helhetlig sammenheng jf. den hermeneutiske tilnærmingen.

Etter at man har gjort seg kjent med sitt eget datamateriale skal man starte med å frembringe de første kodene i steg 2 av den tematiske analysen (Braun & Clarke, 2006). Koder kan beskrives som «de mest grunnleggende elementene av interesse i datamaterialet» (Braun & Clarke, 2006, s. 88, min oversettelse). Jeg har gått gjennom alle sakene som er blitt inkludert i studien og identifisert koder på tvers av datamaterialet. Det er sentralt at man koder bredt og inkluderer så mange elementer som mulig. Videre er det viktig at man inkluderer sammenhengene koden er funnet i, samt motsetninger og spenninger innad i datamaterialet

(Braun & Clarke, 2006). Etersom forskningsspørsmålene i masteroppgaven omhandler tiltaket råd og veiledning gikk jeg gikk systematisk gjennom alle sakene og kodet all informasjonen jeg fant relevant for de tre forskningsspørsmålene.

Etter man har identifisert de ulike kodene i datamaterialet skal man i steg 3 starte å lete etter tema (Braun & Clarke, 2006). Etersom jeg har kodet for både bakgrunn for tiltaket råd og veiledning, formålet med tiltaket, og barnevernets rolle blir steg tre i den tematiske analysen delt opp i tre prosesser. Jeg startet først med å lete etter tema eller kategorier for begrunnelsen for at familiene hadde fått tiltaket råd og veiledning. Ved å organisere de ulike kodene i temaer som passet med hverandre fant jeg flere ulike temaer. I de to andre prosessene brukte jeg samme fremgangsmåte, men denne gangen undersøkte jeg hvilke temaer som var gjeldende for kodene som omhandlet hva man ønsker å oppnå med tiltaket råd og veiledning og hvilken rolle barneverntjenestene fikk.

Steg 4 handler om å gå igjennom temaene man har funnet før man i steg 5 definerer og navngir temaene (Braun & Clarke, 2006). I gjennomgangen av temaene brukte jeg tid på å gå gjennom både de temaene som fremstod som viktige ettersom det var mange saker som var relatert til temaet, men også de temaene som fremstod som mindre viktige. Prosessen har handlet mye om å gå frem og tilbake i de ulike stegene før jeg konkluderte med de endelige temaene og navn i steg 5. I det 6. og siste steget skal man oppsummere resultatene på en ryddig måte, dette blir gjort i kapittel 6 i denne oppgaven.

Tabellen som følger viser de ulike stegene i Braun og Clarke (2006) sin tematiske analyse, og hvordan jeg har gått frem i analyseringen av de ulike problemstillingene.

Tabell 5

Hvordan jeg har gått frem i analyseprosessen

Steg 1: Gjøre seg kjent med datamaterialet	Steg 2: Frembringe de første kodene	Steg 3: Identifisere temaer	Steg 4: Gå gjennom temaene	Steg 5: Definere og navngi tema	Steg 6: Oppsummere funnene
<i>Prosess:</i> Leste datamaterialet gjentatte ganger. Samlet all informasjon i eget skriv	<i>Prosess:</i> Kodet all bakgrunnsinformasjon og all informasjon om formål	<i>Prosess:</i> Sorterte de ulike kodene i tankekart	<i>Prosess:</i> Undersøker hyppighet og relevans	<i>Prosess:</i> Hva handler temaene egentlig om?	<i>Prosess:</i> Beskrive funn på en ryddig og forståelig måte

Total inntrykk:	Identifiserte koder resulterte i temaer:	Inntrykk av hvilke temaer som utkrystalliserer seg.	Endelige temaer:
Mye fokus på foreldre	<p>De første temaene:</p> <p><i>Begrunnelser:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Vansker med å forstå barnet og barnets behov 2.Faktorer knyttet til mor og far 3.Kulturforskjeller 4.Konflikter mellom foreldrene 5.Familien har behov for støtte og veiledning 6.Foreldrene deltar ikke i oppfølgingen av barnet 7.Bekymring for barnet og barnets utvikling 8.Barnets behov for forutsigbarhet og trygghet dekkes ikke 9.Vansker med å håndtere forhold mellom barn og foreldre, og barn og søsken 10.«Ustabil» hjemmesituasjon <p><i>Formål:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Hjemmesituasjon 2.Barnet viser positiv utvikling på ulike faktorer 3.Samhandling/samspill og kommunikasjon i familien 4.Foreldrene følger opp barnet og gir utviklingsstøttende omsorg 5.Redusere/bedre/løse konflikten mellom foreldrene 6.Kulturforskjeller 7.Hverdag preget av trygghet, forutsigbarhet, struktur og rutiner 8.Faktorer ved mor og far <p><i>Barnevernets rolle:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Veilede, styrke og støtte foreldrene 2.Kontrollorgan 	<p>Undersøker både hva som gjelder i flest mulig saker, men også hva som er unikt og skiller seg ut.</p>	<p><i>Begrunnelser:</i></p> <p>Hovedtema 1: Barnets helse og utvikling</p> <p>Hovedtema 2: Foreldrenes omsorgsutøvelse</p> <p>Hovedtema 3: Familiesituasjon og miljø.</p> <p><i>Ønskes oppnådd:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Foreldrens tilstedeværelse og oppdragsstrategier 2.Utløsende årsaker som utelukkes <p><i>Barnevernets rolle</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Støtte 2.Kontroll

Merk: Trinnene som anvendes i analyseprosessen er hentet fra Braun og Clarke (2006)

5.6 Kvalitet i forskningen

I kvalitativ forskning brukes en rekke begreper om hverandre når man diskuterer forskningens kvalitet, og som jeg kommer til å vise i den følgende drøftingen er det svært tette bånd mellom begrepene gyldighet og troverdighet. I fortsettelsen vil jeg redegjøre for noen sentrale begreper for kvalitet i kvalitativ forskning, og hvordan disse anvendes i denne oppgaven.

5.6.1 Validitet

Validitet handler om datamaterialets gyldighet. Er datamaterialet hensiktsmessig i forhold til problemstillingene som skal belyses? (Grønmo, 2016). Validitetsbegrepet får et litt annet innhold i kvalitativ forskning enn i kvantitativ, men er like viktig i begge tilnærmingene. Validitet, eller gyldighet, kan vurderes på flere måter: kompetansevaliditet referer til «forskerens kompetanse for innsamling av kvalitative data på det aktuelle forskningsfeltet» (Grønmo, 2016, s. 254). Datamaterialet som anvendes i denne oppgaven ble samlet inn av Christiansen (2015c) med flere under datainnsamlingen til Hjelpetiltaksprosjektet. Dette er forskere med mye erfaring og god kompetanse på området. Videre ble datainnsamlingen til dette masterprosjektet gjennomført med Christiansen som biveileder. En annen type validitet er kommunikativ validitet (Grønmo, 2016). Kommunikativ validitet referer til om forskeren har hatt dialog og diskusjon med andre, og diskutert om materialet som anvendes er godt og hensiktsmessig i henhold til problemstillingene i studien (Grønmo, 2016). I mitt tilfelle har jeg hatt to flinke veiledere som begge har vært engasjerte i masteroppgaven og diskutert fremgangsmåter og utførelse av masteroppgaven med meg.

Shenton (2004) bruker begrepet credibility (gyldighet) og beskriver en rekke ulike måter å øke studiens gyldighet på. Blant annet at man bruker kjente, etablerte metodiske tilnærminger (Shenton, 2004). I denne oppgaven benyttes dokumentanalyse og det vises til flere kilder for å underbygge oppgavens gyldighet (Berg, 2007; Grønmo, 2016; Krippendorff, 2004). Det er viktig at man gjør seg kjent med konteksten studien befinner seg i (Shenton, 2004), jf. kapittelet om studiens rammeverk.

Videre er det å reflektere over hva som har vært utfordrende, og hva som kan ha påvirket arbeidet, en måte å øke studiens gyldighet (Shenton, 2004). Det er flere fordeler med å benytte datamaterialet jeg fikk tildelt av Hjelpetiltaksprosjektet. Det var allerede samlet inn av kompetente forskere, noe som allerede beskrevet øker studiens kompetansevaliditet. Videre kan datamaterialet gi store mengder informasjon både på individnivå om en enkelt sak, men også samlet ettersom det er et stort antall familier fra flere kommuner. Det er også ulemper ved å benytte seg av denne typen datamateriale. De ulike vedtakstekstene og tiltaksplanene gir varierende grad av informasjon, videre er de skrevet for et annet formål enn forskning. Jeg anvender dermed sekundærinformasjon som kan mistolkes ved at man legger ulike meninger i hva som er nedskrevet. Det er kunnskap produsert av flere aktører.

Thagaard (2009) bruker også begrepet gyldighet for å beskrive forskningens validitet. Er de tolkningene jeg har kommet frem til i oppgaven gyldige i forhold til det som jeg har studert?

Ettersom jeg i denne oppgaven har en fortolkende rolle er det viktig at man utviser refleksivitet ved å være åpen om valg man har tatt, og konsekvenser som har oppstått som følge av disse valgene (Shenton, 2004). Tracy (2010) presenterer flere kriterier for kvalitet i kvalitativ forskning. Et av disse kriteriene er at studien skal karakteriseres av ærlighet ved at man reflekterer over egne subjektive verdier og for-forståelser. Med for-forståelser menes her forskerens bakgrunn, kvalifikasjoner og andre elementer som kan påvirke hvordan forskeren tolker datamaterialet (Shenton, 2004). Malterud (2001) bruker begrepet refleksivitet for å beskrive hvordan forskerens bakgrunn og stilling vil påvirke hva man velger å undersøke, hvilke vinkling man har, hva man ser på som viktige elementer og hvilke funn som fremtrer som viktige. Å være sensitiv mht. egne for-forståelser innebærer ikke at man stiller seg selv nøytral eller utelukker egne tanker og forståelser totalt, men at man er «aware of one's own bias, so that the text can present itself in all its otherness and thus assert its own truth against one's own fore-meanings» (Gadamer, 2013, s. 239). Et tiltak for å bli bevisst over egne for-forståelser kan være å skrive ned alle faktorene som kan påvirke hvordan jeg tolker dataene. Hvis funnene som dukker opp virker å være påvirket av disse kan man diskutere om funnene oppstår fordi de faktisk er der, eller om funnene oppstår pga. egne for-forståelser. Det kan være en styrke at jeg ikke har arbeidet som saksbehandler tidligere ved at jeg stiller meg mer åpen til hva som fremkommer i dokumentene. Det kan også være en svakhet at jeg mangler forståelse for konteksten en saksbehandler befinner seg i. Saksbehandlerens måte å uttrykke seg på i vedtak og tiltaksplaner er preget av vedkommende sin forståelse og erfaringer. Min forståelse er imidlertid preget av mine forståelser og bakgrunn (Thagaard, 2009).

Ettersom jeg anvender dokumenter i min oppgave er det også viktig at jeg ikke anvender dokumentene ukritisk. Grønmo (2016) fremhever fire typer kildekritiske vurderinger for å sikre studiens validitet. Tilgjengelighet referer til i hvilken grad de kildene man har kan belyse undersøkelsens problemstilling (Grønmo, 2016). Ettersom jeg har fått datamaterialet fra Hjelpetiltaksprosjektet ble problemstillingene utarbeidet med tanke på hva datamaterialet faktisk kan svare på. Den andre typen vurdering handler om relevans (Grønmo, 2016).

Utvalgsriteriene som er valgt i denne oppgaven har tatt sikte på å sortere vekk de dokumentene som ikke er relevante for oppgaven. Videre inkluderes det et forholdsvis stort datamateriale, dette for å ikke ekskludere dokumenter som kan være relevante for å belyse problemstillingen. Den tredje vurderingen omhandler begrepet autentisitet (Grønmo, 2016). Det er viktig at kildene jeg anvender i denne oppgaven er ekte og autentiske. Ettersom disse dokumentene er samlet inn i forbindelse med et større prosjekt har jeg hatt muligheten til å

kryssjekke at de familiene som er blitt inkludert også har registrert at de har mottatt råd og veiledning når de har svart på spørreundersøkelse. Troverdighet er den siste vurderingen og sier at man må vurdere om «vi kan ha tillit til den informasjonen som vi får gjennom innholdsanalysen av bestemte dokumenter» (Grønmo, 2016, s. 137). Dokumentene jeg anvender i oppgaven er skrevet av profesjonelle sosialarbeidere i arbeidsøyemed. Videre er det dokumenter som skal kunne leses av flere aktører da blant annet foreldrene har innsynsrett. Dette øker tilliten til dokumentene. På en annen side er informasjonen som presenteres en oppsummering av arbeid som har pågått over tid, og det gir ikke nødvendigvis hele bildet. Videre kan det være tilpassede formuleringer nettopp fordi flere aktører har innsynsrett. Saksbehandlerne arbeider også under tidspress for å overholde frister og det kan tenkes at dette kan påvirke detaljnivået i dokumentene.

5.6.2 Troverdighet

I kvantitativ forskning benyttes begrepet reliabilitet for å referere til hvor pålitelig datamaterialet er (Grønmo, 2016). I kvalitativ forskning benytter mange begrepet troverdighet. Reliabilitet og troverdighet referer til at funnene som presenteres i oppgaven bygger på faktiske forhold (Grønmo, 2016). Shenton (2004) bruker begrepet troverdighet og referer til at man skal beskrive alle ledd i forskningsprosessen. Ved å utvise åpenhet om hele prosessen, og refleksjoner som har blitt gjort vil forskningen fremstå som mer troverdig. Ved at forskeren er åpen om forskningsprosessen og viser til hvordan dataene har blitt utviklet øker man studiens troverdighet (Thagaard, 2009). I ærlighetskriteriet beskrevet av Tracy (2010) blir det også vektlagt at man skal være transparent slik at andre kan se tydelig hvordan funn er fremkommet. Også Krippendorff (2004) beskriver betydningen av at et forskningsdesign er transparent slik at andre i etterkant kan kritisk undersøke forskningen. Ved å være åpen om utfordringer og metoder som er brukt i studien, samt transparent og ærlig om valgene man har tatt i forskningsprosessen øker man forskningens troverdighet. I denne oppgaven har jeg ivaretatt dette ved å vise tabell 5 og forklare stegene som har blitt tatt i analyseprosessen, samt være gjennomgående åpen og tydelig over valgene jeg har foretatt. En annen måte å øke undersøkelsens troverdighet er å gjengi datamaterialet så konkret og i stor grad adskilt fra forskerens fortolkninger som mulig (Silverman, 2013). Ifølge Silverman (2013) innebærer dette å gjengi relativt store utdrag fra datamaterialet. I denne masteroppgaven blir det gitt utdrag fra datamaterialet i funn kapittelet, men jeg har i noen tilfeller valgt å skrive om teksten for å sikre informantenes konfidensialitet, dette vil utdypes

under 5.7 forskningsetiske vurderinger. Videre har det vært en utfordring at det er store forskjeller i teksten i dokumentene. I noen er det mye tekst, mens i andre bare noen setninger. Som beskrivelsene viser er det svært tette bånd mellom gyldighet og troverdighet. Gyldighet referer blant annet til åpenhet om forskeren selv, hvilke elementer forskeren bringer med seg inn i prosjektet, samt kildekritiske vurderinger av dokumentene som anvendes. Troverdighet referer til åpenhet om de metodiske fremgangsmåtene som er benyttet.

5.6.3 Overførbarhet

Begrepet overførbarhet/transferability handler om studiens funn kan generaliseres utover det utvalget som deltok i studien og er knyttet til begrepet ekstern validitet (Malterud, 2001). Det er ikke mulig i kvalitative studier med små utvalg å si at noe er gyldig for «hele» populasjoner, og det er viktig at man i større grad utøver forsiktighet ved bruk av begrepet (Malterud, 2001). Til tross for dette skal man etterstrebe et solid forskningsdesign som er transparent og hensiktsmessig, og åpenhet om hvilke kontekst studien ble utført i (Malterud, 2001). Man må også være bevisst over hvem man inkluderer i studien. I denne studien ble det bare inkludert familier som mottok hjelpetiltak, barn som mottok tiltak i form av plassering ble ekskludert. Videre ble det inkludert barn fra 14 ulike barnevernstjenester. En svakhet ved studien er at det mangler informanter fra de mindre kommunene i Norge, og fra kommuner med interkommunalt samarbeid. Selv om dette er en kvalitativ undersøkelse er det et relativt stort utvalg, og dette temaet har ikke vært undersøkt på akkurat denne måten før. Dette øker verdien av mine funn, og denne undersøkelsen er viktig for feltet til tross for at den ikke kan generaliseres i den forstand vi kjenner begrepet fra kvantitativ forskning.

5.7 Forskningsetiske vurderinger knyttet til studien

Det er utviklet forskningsetiske retningslinjer for å veilede forskere og forskersamfunnet i å reflektere over forskningsetiske dilemmaer som kan oppstå, samt reflektere over egne etiske oppfatninger og holdninger (Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora, 2016). Selve begrepet forskningsetikk refererer til «et mangfoldig sett av verdier, normer og institusjonelle ordninger som bidrar til å konstituere og regulere vitenskapelig virksomhet» (Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora, 2016, s. 5). Det er dermed viktig å kjenne godt til de ulike retningslinjene, og hvordan man på best mulig måte kan håndheve disse.

I følge forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi skal vedkommende som er gjenstand for forskning få all informasjon som er nødvendig og

forskeren har ansvaret for å informere forskningsdeltakerne om prosjektet og gi tilstrekkelig informasjon. Videre skal forskeren gi informasjon om at deltakelse er frivillig og innhente samtykke fra de som skal delta i forskningen (Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora, 2016). Dette beskrives som kravet til informasjon og samtykke. Forutsetningen for å kunne delta i denne studien var at foreldre samtykket (Christiansen, 2015c), se vedlegg 1. Var barnet fylt 16 år samtykket barnet selv. Videre ble informasjon presentert i møte mellom saksbehandler og familien. Informasjon ble også sendt ut pr. post. Selv om det ble gitt samtykke på forhånd kunne hver enkelt deltaker velge å delta/ikke delta. Dersom en av to foreldre valgte å ikke delta, ble det kun hentet informasjon fra den andre forelderens (Christiansen, 2015c).

Det er en hovedregel at man skal behandle all innsamlet informasjon om personlige forhold konfidensielt (Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora, 2016). Saksdokumentene som har blitt innsamlet ble anonymisert av barnevernstjenesten før de ble sendt til Hjelpetiltaksprosjektet. I tillegg har jeg selv anonymisert vedtak og tiltaksplanene ytterligere. I oppgaven har jeg i noen tilfeller omformulert utdrag fra vedtakstekstene og tiltaksplanene for å sikre informantenes konfidensialitet. Videre skal alle forskningsprosjekter som håndterer personopplysninger meldes til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Samtykkeerklæringer, prosjektplan spørreskjema, intervjuguiden og informasjonsskriv er godkjent av NSD, se vedlegg 2. I denne masteroppgaven skal det kun anvendes saksdokumenter fra Hjelpetiltaksprosjektet. Ettersom jeg har fått datamaterialet fra Hjelpetiltaksprosjektet som allerede var godkjent av NSD var det ikke nødvendig at mitt masterprosjekt også ble meldt inn. Jeg signerte imidlertid taushetsplikt fra RKBU for å ytterligere sikre kravet til konfidensialitet.

Denne masteroppgaven undersøker et hjelpetiltak i barnevernet. Mennesker som er i kontakt med barnevernet kan i noen tilfeller beskrives som en utsatt eller sårbar gruppe. Det er viktig at man er forsiktig med å bruke betegnelser som gir grunnlag for stigmatisering og urimelige betegnelser (Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora, 2016). Det er altså viktig å være bevisst måten jeg behandler dokumentene på. Jeg har hatt fokus på måten jeg har valgt å skrive om mine informanter på, og jeg har vært bevisst på å ikke skrive på en stigmatiserende måte. Dette gjelder både hva som skrives om familiene, men også saksbehandlerne som har skrevet dokumentene. Det er også viktig at man har respekt for at dette er et sensitivt materiale laget for et annet formål enn forskning. Man må f.eks. gjøre nøye vurderinger før man evt. inkluderer sitater i prosjektet slik at dette ikke går

på bekostning av anonymitet. Et tiltak jeg har gjort for å ivareta anonymitet er at når jeg illustrerer med utdrag fra vedtak og tiltaksplaner har jeg i noen tilfelle skrevet utdragene om i egen tekst og benyttet kortere sitat for å ivareta informantenes anonymitet. Det er viktig at man ivaretar både kravet til anonymitet, samt sikrer en høy grad av troverdighet i oppgaven. I de tilfellene hvor jeg har omformulert utdrag fra teksten har jeg vært bevisst studiens troverdighet, og at det er viktig at man er transparent og åpen i prosessen som beskrevet i avsnitt 5.6.2.

6. FUNN

I denne masteroppgaven ønsket jeg å undersøke tre problemstillinger: 1. *Hvordan begrunner barneverntjenestene tiltaket råd og veiledning i vedtak og tiltaksplaner?* 2. *Hva ønsker barneverntjenesten å oppnå med tiltaket råd og veiledning ifølge vedtak og tiltaksplaner?* 3. *Hvordan fremstår barneverntjenestens rolle i vedtak og tiltaksplaner om råd og veiledning?* Fremstillingen av funnene er organisert i tre underkapitler i tråd med de tre problemstillingene. Hvert underkapittel avsluttes med kort drøfting. En samlet drøfting følger i eget kapittel til slutt. I denne løftes blikket for å se de ulike funnene i sammenheng. Ettersom jeg har et så stort antall saker i utvalget mitt har jeg gjort en form for enkel kvantifisering hvor jeg har kunnet telle antall saker for å se hvilke temaer som forekommer ofte. Jeg har også undersøkt funn som fremstår som mindre viktige og utydelige. I dette tilfellet temaer som forekommer i færre antall saker.

6.1 Problemstilling 1: Hvordan begrunner barneverntjenestene tiltaket råd og veiledning i vedtak og tiltaksplaner?

I den tematiske analysen som har blitt utført har jeg undersøkt hva som fremheves som grunn til å gi foreldre råd og veiledning ifølge vedtak og tiltaksplaner. Jeg har kommet frem til tre hovedtema med tilhørende underkategorier, se tabell 6. I det følgende vil disse tre hovedtemaene bli presentert hver for seg. Analysen viser at det er sjelden en type problematikk i hver enkelt sak. Sakene er ofte komplekse med en stor bredde av utfordringer, og det er ofte mer enn en utløsende årsak i de ulike sakene. Det kan dermed være flere av de påfølgende temaene som nevnes i samme sak. Det er et viktig poeng å få frem at det er vanskelig å skille om problemområdene som har blitt trukket frem som begrunnelse for tiltaket er en samlet beskrivelse av situasjonen i familien, eller om det er spesifikke begrunnelser for tiltaket. Funnene må sees i lys av dette.

Tabell 6

Tema og undertema i barneverntjenestenes grunnlag for å sette inn råd og veiledning til foreldre

Hovedtema	Totalt antall saker i hovedtemaet	Prosent	Underkategorier:	Antall saker i hver underkategori*
1. Barnets helse og utvikling	51 saker totalt	61 %		
2. Foreldrenes omsorgsutøvelse	66 saker totalt	79 %	2.1 Foreldrenes tilstedeværelse og oppdragelsesstrategier	35 saker (42%)

			2.2 Hverdagsrutiner	11 saker (13%)
			2.3 Foreldrenes fysiske og psykiske helse	51 saker (61%)
3. Familiesituasjon og miljø	72 saker totalt	86 %	3.1 Økonomi, bolig, jobb, nettverk	26 saker (31%)
			3.2 Forholdet mellom foreldrene	49 saker (58%)
			3.3 Samspill i familien	39 saker (46%)
			3.4 Kulturforskjeller	5 saker (6%)

*Merk: * i underkategoriene går de samme sakene på tvers av kategorier.*

6.1.1 Hovedtema 1: Barnets helse og utvikling

Barnets helse og utvikling fremkommer som en viktig begrunnelse for råd og veiledning i barnevernets dokumenter. I 51 av sakene i utvalget beskrev barneverntjenesten barnets fysiske- og/eller psykiske helse som en del av årsaken til at familien fikk råd og veiledning. Dette tilsvarer 61 % av sakene i utvalget, se tabell 6. Nærmere analyser viser at barneverntjenesten særlig vektla barnets psykiske helse. Dette kan komme til uttrykk ved at man i vedtaket beskriver situasjoner hvor barnet har tanker om å ta sitt eget liv, at barnet er urolig og ukonsentrert, eller har manglende mestring og lavt selvbilde. Et utdrag fra vedtak illustrerer dette på følgende måte: *«Barnet hadde mange symptomer på traumer, barnet både hallusinerte og dissosierte. Barnet var deprimert og hadde selvmordstanker. Barnet drev med selvskadning og brukte alkohol for å dempe psykisk ubehag»*. Dette utdraget gir tydelige indikasjoner på at barnets psykiske helse spiller en rolle i beskrivelsen av situasjonen når saksbehandler vurderer hvilket tiltak som er hensiktsmessig.

Begrunnelse for tiltaket er videre knyttet til barnets emosjonelle-, språklige-, kognitive-, motoriske-, og sosiale utvikling. Et eksempel knyttet til bekymring for barnets emosjonelle utvikling beskrevet i vedtak om råd og veiledning er som følger: *«Barnet oppleves som innesluttet og forsiktig, og det er vanskelig å få blikk-kontakt med barnet»*. Et eksempel som omhandler bekymring for barnets kognitive utvikling er *«Ifølge skolen har barnet en kognitiv fungering som er lavere sammenlignet med hva barnets faktiske alder er. Barnet har et enkelt språk»*. Videre kommer barnets kognitive utvikling også til uttrykk blant annet ved at barnet har faglige utfordringer og at det er bekymring knyttet til barnets skolehverdag. *«Det er bekymring til hvordan skolefraværet vil kunne påvirke barnets faglige og sosiale utvikling»*. Barneverntjenesten beskriver også saker som omhandler barnets sosiale utvikling og sosiale

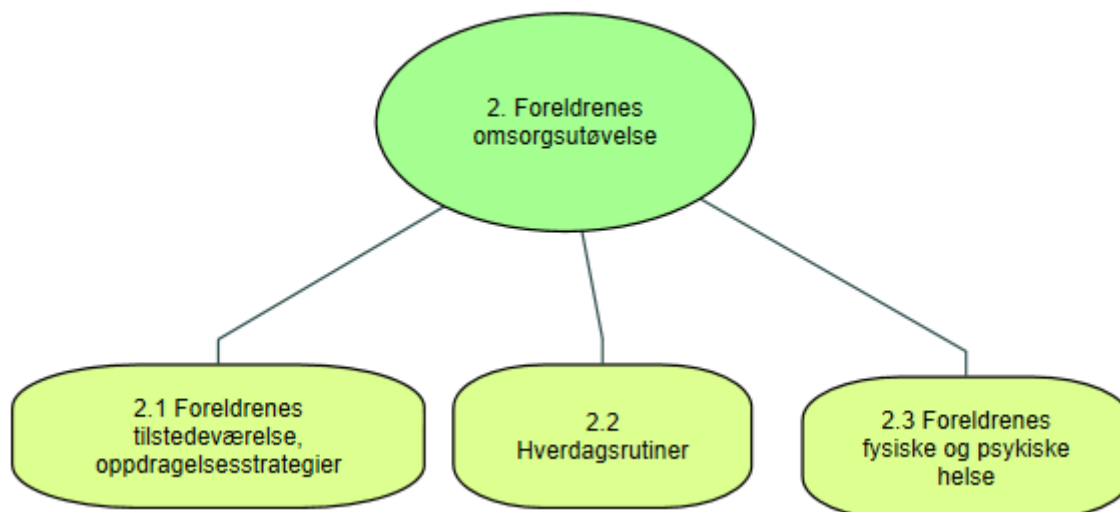
relasjoner. Dette kommer ofte til uttrykk ved at barnet er i konflikter med andre barn: «*Barnet har en del utfordringer, særlig i forhold til sosialt samspill*», «*Barnet har oppmerksomhetsvansker samt vansker med selvregulering i en del sosiale situasjoner*».

I vedtak om råd og veiledning, samt de tilhørende tiltaksplanene blir utsagnet «*bekymring for barnets atferd*» nevnt gjentatte ganger. Barnets atferd er ofte et uttrykk for vanskeligheter på ulike områder som allerede er nevnt; eksempelvis sosiale relasjoner, regulering av egen atferd eller psykisk helse. «*Bekymring for barnets atferd*» beskriver også utagerende atferd som bruk av rusmidler som alkohol eller andre narkotika, samt «*et ukritisk forhold til sex og egen seksualitet*». Dette kan gjelde både eldre og yngre barn. Et eksempel er som følger: «*Det var fremkommet opplysninger om at barnet skal ha forgrepet seg på/befølt et mindreårig barn. Man har ikke kjennskap til om barnet som har utført handlingene har vært utsatt for noe selv, videre har barnet et overdrevet behov for å se porno på internett*». I saker som omhandler «*Bekymring for barnets atferd*» beskrives ofte barnets atferdsproblemer som så vanskelig å håndtere at det går utover samspillet i familien: «*Etter barnevernets vurdering har barnet en forståelse og atferd som gjør situasjonen i hjemmet svært krevende for både barnet og barnets foreldre*».

Når barnets utvikling, helse og atferd beskrives gjøres det ofte på en måte som henspiller at de ulike faktorene gjerne henger sammen med hverandre. «*Barnet har et dårlig språk og store problemer med å uttrykke følelser og tanker. Barnet strever sosialt og oppleves som noe urolig og ukonsentrert*». I dette utdraget nevnes barnets språkforståelse, emosjonelle vansker, sosiale relasjoner og atferds-uttrykk. Disse faktorene er tett knyttet sammen og hvilke begreper man bruker for å beskrive barnet er ikke så distinkt fra hverandre da ulike utfordringer kan gli inn i hverandre. Som beskrevet er det 51 saker (61%) som omhandler barnets fysiske- og/eller psykiske helse som utløsende årsak til tiltaket råd og veiledning. Dette utgjør nesten 2/3 av de inkluderte sakene. Barnets helse og utvikling fremstår dermed som en sentral faktor i begrunnelsen for at det er satt inn hjelpetiltaket råd og veiledning til foreldre.

6.1.2 Hovedtema 2: Foreldrenes omsorgsutøvelse

Det andre hovedtemaet omhandler foreldrene og deres ferdigheter som omsorgspersoner. I åtte av ti saker (79%) var det vist til sider ved omsorgsutøvelsen som grunnlag for råd og veiledning. Det er særlig tre aspekter ved foreldrenes omsorgsutøvelse som er fremtredende, og de er fremstilt i figur 2.

Figur 2: Foreldrenes omsorgsutøvelse med tilhørende underkategorier

6.1.2.1 Foreldrenes tilstedeværelse og oppdragelsesstrategier

I barneverntjenestens vedtak og tiltaksplaner beskrives en rekke aspekter av det å gi god omsorg til barn, og hva som kreves av foreldrene i en slik omsorgsprosess. Jeg har valgt å bruke begrepet «tilstedeværelse» som et samlebegrep for å beskrive de omsorgselementene som barneverntjenestene vektlegger i sin begrunnelse for tiltaket råd og veiledning. Begrepet tilstedeværelse anvendes fordi omsorgsutøvelsen krever at foreldrene er mentalt og fysisk tilstedeværende og aktivt engasjerer seg i barnet.

Foreldrenes tilstedeværelse handler blant annet om at foreldrene skal støtte barnet, og gi barnet den stimuleringen barnet har behov for. «Foreldrene har behov for veiledning i forhold til stimulering av barna og de spesielle oppfølgingsbehovene som barna har». Det er også fokus på foreldrenes sensitivitet ovenfor barnet: «Far viser lite sensitivitet i forhold til barnets signaler og behov», «Mor er i liten grad sensitiv nok med tanke på de riktige signal og villedende signal barna gir, og i liten grad gir barna den trygghet som barna har behov for».

Videre handler foreldrenes tilstedeværelse om foreldrenes evne til å vise engasjement, og å være fysisk og mentalt tilstedeværende med barnet: «Mor mangler innlevelse og forståelse for barnets problemer, mor lever isolert og fjernt fra barnets hverdag på skolen». «Far viser svak og sporadisk involvering i barnets liv». I flere saker knyttes foreldrenes manglende tilstedeværelse til forhold ved foreldrene selv. Noen har vansker med rusproblematikk, andre har utfordringer med språket og forståelsen av norsk språk som gjør det vanskelig å følge med i barnets hverdag. Uavhengig av årsak til hvorfor foreldrene er psykisk- eller fysisk

fraværende fra barnets hverdag, beskrives foreldrenes engasjement og tilstedeværelse som en begrunnelse for tiltaket råd og veiledning.

I følge barnevernstjenestenes dokumenter er det også et viktig aspekt at foreldrene viser forståelse for barnets behov, samt responderer hensiktsmessig på barnets behov: *«Gjennom undersøkelsen vurderer barneverntjenesten at mor i liten grad evner å mentalisere. Dette viser seg i at mor ikke evner å se seg selv utenfra og reflektere rundt hvordan barna opplever mor som omsorgsperson. Det betyr også at mor i liten grad evner å forstå og se barna innenfra og hvordan barna opplever sin hverdag og omsorgssituasjon»*. Videre er det i vedtakene og tiltaksplanene fokus på den følelsesmessige omsorgen som blir gitt, og om foreldrene ser barnets emosjonelle behov: *«Barneverntjenesten vurderer at det er alvorlige mangler ved den følelsesmessige omsorgen som barnet får av mor. (...) mor har vansker med å være en støttende å trygg forelder overfor barnet»*.

Barneverntjenesten viser også til foreldrenes oppdragelsesstrategier som en begrunnelse for at råd og veiledning er et hensiktsmessig tiltak. Det fremkommer av vedtakene og tiltaksplanene i undersøkelsen at foreldrenes manglende grensesetting og problemer med grensesetting ofte er en del av den utløsende årsaken til tiltaket råd og veiledning. *«I hjemmet har de utfordringer i form av at barna herjer og ting blir ødelagt. Foreldrene opplever kvelds- og leggesituasjoner som spesielt vanskelig, men oppgir at de generelt har vansker med grensesetting av barna»*. Det fremkommer også at vanskeligheter med grensesetting ofte kan ende i fysiske konfrontasjoner:

«Far beskriver at det er svært vanskelig å grensesette barnet, og at det har flere ganger kommet til fysiske konfrontasjoner. Barnet utfordrer foreldrenes grenser og foreldrene synes det er vanskelig å sette adekvate rammer for barnet. Det vurderes bekymringsfullt at det oppstår fysiske konfrontasjoner mellom far og barnet, da barnet er sårbar og trenger å møtes med tydelige grenser med utgangspunkt i barnets utvikling, sårbarhet og modenhet.

Det synes å være en klar forbindelse mellom foreldrenes grensesettingsproblemer og tiltaket råd og veiledning, slik som det fremkommer i dette vedtaket: *«Mor trenger veiledning i hvordan hun kan grensesette barnet på en måte som styrker mors muligheter til å sette krav, gi instruksjoner og lede barnet på en trygg og god måte»*. Det er totalt 35 saker (42%) i utvalget hvor foreldrenes tilstedeværelse og oppdragelsesstrategier fremkommer av vedtakstekst og tiltaksplaner som begrunnelse for tiltaket råd og veiledning.

6.1.2.2 Hverdagsrutiner

En annen side ved foreldrenes omsorgsutøvelse som begrunner råd og veiledning som hjelpetiltak er hverdagsrutiner. Barneverntjenesten beskriver i vedtak og tiltaksplaner foreldrenes praktiske oppfølging av barnet i hverdagen, og dette fremkommer i 11 av sakene i utvalget (13%). To eksempler på utdrag fra vedtak om råd og veiledning er som følger:

«Barneverntjenesten vurderer at mor i liten grad evner å følge opp den praktiske oppfølgingen barna har behov for i hverdagen. Dette gjelder både oppfølging vedrørende skole og leksearbeid, fritidsaktiviteter, kostholdsveiledning og rutiner», «Mor viser en manglende evne til å planlegge og strukturere hverdagen, og har lite overskudd».

Foreldrenes praktiske oppfølging av barnet er også tett knyttet sammen med foreldrenes tilstedeværelse og oppdragsstrategier. Hvis foreldrene ikke er delaktige i barnets hverdag, og følger opp barnet praktisk vil dette kunne føre til at barnet ikke opplever trygghet og forutsigbarhet i hverdagen. Dette kommer til uttrykk i følgende utdrag fra vedtak om råd og veiledning:

«Familien har et stort behov for hjelp i forhold til å opparbeide, fastsette og opprettholde faste regler og rutiner i hjemmet. Barnet krever en strukturert hverdag for å kunne etablere stabilitet og forutsigbarhet. Det er viktig at barnet opplever mor som en trygghet og støtte i hverdagen. Barneverntjenesten vurderer at en kan få dette til ved at mor er mer deltakende i hverdagen til barnet. I dette er det svært viktig at mor klarer å opparbeide gode rutiner i hjemmet, særlig på morgenen. Det vurderes at mor må ta ansvar og stå opp sammen med barnet og søsteren slik at ikke alt ansvar ligger på dem».

Til tross for at det handler om praktiske gjøremål og hverdagsrutiner er det altså fremdeles foreldrenes omsorgsutøvelse som barnevernstjenesten begrunner tiltaket råd og veiledning med. Det er foreldrene som må ta ansvar for å følge opp barnet på en hensiktsmessig og god nok måte, og passe på at barnet får den oppfølging som barnet har behov for.

6.1.2.3 Foreldrenes fysiske og psykiske helse

Det kommer frem at barneverntjenestene vektlegger foreldrenes fysiske- og psykiske helse som en utløsende årsak for tiltaket råd og veiledning. I følge barneverntjenestens dokumenter kan foreldrenes fysiske- og psykiske helse påvirke foreldrenes muligheter til å utøve god omsorg: *«Mors psykiske helse fører til at barna lever under skadelige forhold mot helse og utvikling. Bvtj er bekymret for barnets tilknytningsmønster, da barnets tilknytningsatferd kan gi indikasjoner på en utrygg tilknytning»*

Videre kan foreldrenes fysiske- og psykiske helse bidra til at barnet oppfatter foreldrene på en måte som gjør barnet utrygg, redd og engstelig. Dette utdraget fra vedtak om råd og veiledning er eksempel på det:

«Mor har fått diagnosen PTSD. Mor erkjenner at denne diagnosen har innvirkning på livet hennes, men langt fra i så stor grad som tidligere. Hun opplever å ha mer energi. Hun sliter også med fysisk helse uten at de har klart å stille en diagnose for dette enda. Mor har ved flere anledninger mistet bevisstheten. Barnet uttrykker at barnet er bekymret for mor. Barnet er redd for at mor er alvorlig syk og av denne grunn vil dø. Far opplyser om at barnet ved flere anledninger har hatt behov for å ringe hjem til mor under samvær med far for å høre hvordan mor har det».

Som det fremkommer av dette utdraget bidrar mors fysiske- og psykiske helse til en utrygghet og uro for barnet ettersom barnet er urolig for mors helse og velvære. Det kan fremstå som en belastning for både mor og barn at mors helse bidrar til en slik utrygghet i samspillet.

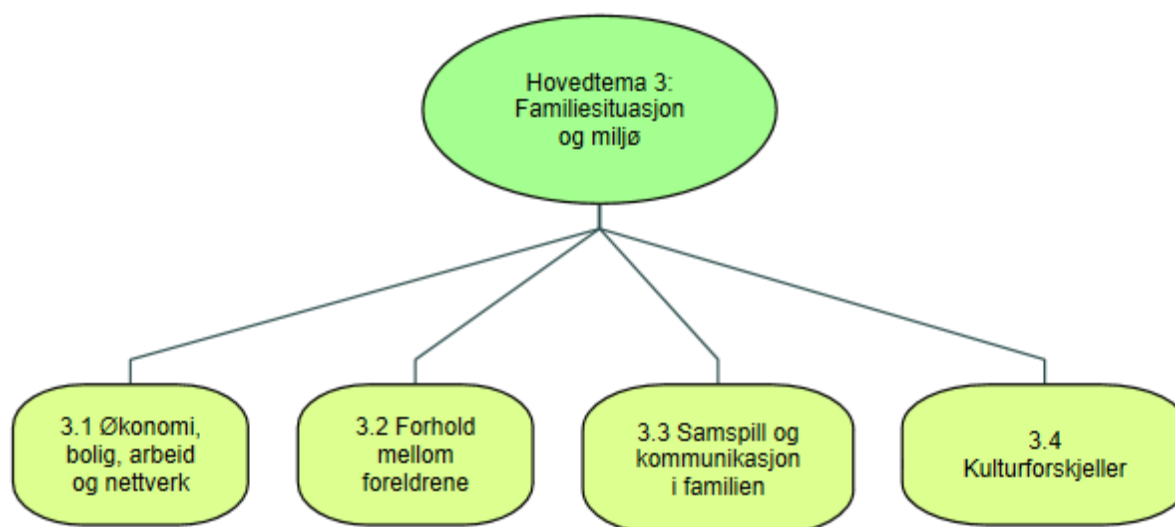
Foreldrenes bruk av rusmidler er også en av årsakene som beskrives i vedtak og tiltaksplaner: *«Bekymringsmelding omhandler mors alkoholforbruk og svingende psykiske helse. Mor har fått diagnose bipolar lidelse samt alkoholavhengighet».* Videre kan det se ut til at foreldrenes bruk av rusmidler ofte henger tett sammen med foreldrenes psykiske helse: *«Far har ruset seg og som følge av dette blitt psykotisk og innlagt».*

Tekstutdragene peker på omfattende vansker hos foreldrene og betydelige konsekvenser for barna. Det er dermed en underliggende forventning om at råd og veiledning skal kunne endre på dette, med forbehold om at det ikke er andre tiltak inne i familien. Totalt er det 51 saker (61%) som blant annet begrunner tiltaket råd og veiledning i foreldrenes fysiske og psykiske helse. Det fremkommer dermed som et av de mest fremtredende områdene når man undersøker for utløsende årsaker for tiltaket råd og veiledning. *«Barneverntjenesten ønsker å understreke at barnet står i fare for å få en skjevutvikling psykisk og sosialt dersom mor ikke får en bedring i sin psykiske helse og sosiale fungering».* *«Det vurderes som riktig i denne situasjonen at mor får bistand fra barneverntjenesten, da mors fungering går direkte utover barnet».*

6.1.3 Hovedtema 3: Familiesituasjon og miljø

Barneverntjenesten beskriver også familiesituasjonen og miljøet familien befinner seg i, som utløsende årsaker til tiltaket råd og veiledning. Dette temaet er delt inn i fire underkategorier

(se figur 3), og er det hovedtemaet som fremkommer oftest da 86 % av sakene blant annet begrunner råd og veiledning dette hovedtemaet.

Figur 3: Hovedtema 3: Familiesituasjon og miljø med tilhørende underkategorier

6.1.3.1 Sosioøkonomiske faktorer økonomi, bolig, arbeid og nettverk

Saksbehandlerne har i dokumentene vist til familiens sosioøkonomiske forhold med fokus på en rekke ulike områder som begrunnelse for tiltaket. Blant annet blir foreldrenes bolig- og arbeidssituasjon beskrevet som en utløsende årsak for tiltaket råd og veiledning: «*Det vurderes at mor er i behov av veiledning for å få en strukturert og forutsigbar hverdag i forhold til flere temaer som arbeid og bolig*». Videre er det i vedtakene fokus på hvor stabil hjemmestituasjonen er, og om familien flytter mye: «*Barnet er et barn med særlige behov for stabilitet, forutsigbarhet og trygge rammer. Barnet har hatt en ustabil tilværelse over år og har byttet skole flere ganger*». I sammenheng med foreldrenes arbeidssituasjon blir også foreldrenes økonomi vektlagt som en begrunnelse for tiltaket råd og veiledning: «*Bekymring for en vanskelig hjemmesituasjon med store økonomiske problemer*». «*Mor har lite økonomisk oversikt og kontroll, og har ubetalte barnehageregninger. Mor er ikke i arbeid*». Andre faktorer som inkluderes i dette temaet er foreldrenes utdanning og nettverk: «*Familien har et svært lite nettverk*».

I noen av dokumentene blir de sosioøkonomiske faktorene tett knyttet sammen med foreldrenes fysiske- og psykiske helse. Foreldrenes fysiske- og psykiske helse kan påvirke foreldrenes muligheter til god omsorgsutøvelse ovenfor barnet: «*Far har tidligere hatt jobb i Norge. Han har ikke hatt jobb i de siste pga sykdom, men har et ønske om å komme seg i jobb igjen. Mor har fått en skade og kan ikke jobbe*». Sosioøkonomiske faktorer som foreldrenes

utdanning, arbeidssituasjon, økonomiske situasjon og boligsituasjon nevnes totalt i 26 saker (31%) som en utløsende årsak til tiltaket råd og veiledning. Det skal nevnes at i noen av sakene er sosioøkonomiske faktorer bare nevnt kort, mens i andre saker er det mer fokus på dette. Det kan gi grunnlag for spørsmål om hvor vesentlig slike forhold er i begrunnelsen for tiltak som råd og veiledning.

6.1.3.2 Forhold mellom foreldrene

Videre beskriver saksbehandlerne i de ulike barneverntjenestene forholdet mellom foreldrene, og påvirkningen dette forholdet har på barna som en utløsende årsak til tiltaket råd og veiledning. Forholdet mellom foreldrene blir beskrevet som en begrunnelse for tiltaket i 49 saker, som tilsvarer 58% av sakene.

Jeg har valgt å skille mellom forholdet mellom foreldrene og selve samspillet i familien fordi det fremstår som to ulike aspekter av familiesituasjonen. Forholdet mellom foreldrene har vanligvis en indirekte påvirkning på barna, mens selve samspillet i familien omhandler barnets egen kontakt med søsken eller foreldre. Forholdet mellom foreldrene vil også kunne påvirke barnet direkte, men barnet er fremdeles en mer passiv deltaker. I de forholdene som omhandler samspillet i familien direkte er barnet selv en aktiv deltaker. Dette vil bli beskrevet i 6.1.3.3.

Brudd mellom foreldrene i en familie kan være svært vanskelig for de involverte å håndtere. Vansker knyttet til dette beskrives ofte i dokumentene som begrunnelse for tiltaket råd og veiledning: *«Foreldrene er inne i en prosess med samlivsbrudd, noe som gir familien ekstra utfordringer. Foreldrene ser ulikt på i hvilken grad barna skal involveres i deres uenigheter, og ulike syn på samlivsbruddet»*. Ettersom foreldrene har ulikt syn på i hvilken grad barnet skal involveres er en følge av dette at *«barna kommer i en lojalitetskonflikt i forbindelse med konflikten mellom mor og far»*.

I følge vedtakstekst og tiltaksplaner kan forholdet mellom foreldre påvirke barnet på en rekke ulike måter. Eksempelvis ved at barnet er vitne til vold mellom foreldrene: *«Barnet og søsken har tidligere levd med foreldrenes store konflikter og bl.a. vært vitne til fars vold overfor mor»*. Et høyt konfliktnivå kan videre føre til store samarbeidsvansker mellom foreldrene. Dette gjør samvær og kommunikasjon vanskelig: *«Foreldrene til barnet gikk fra hverandre da barnet var ** måneder. Nå bor barnet med mor og har samvær med far annen hver helg. Det har over lang tid vært konflikter mellom mor og far, som blant annet har ført til dårlig og lite kommunikasjon mellom dem samt at avleveringene har vært vonde for barnet. Barnet har*

kommentert at barnet ikke vil ha samvær». I noen tilfeller pekes det mer direkte på at konflikten mellom foreldrene kan være skadelidende for barnet som lever med konflikten: «Barnet viser symptomer på at konfliktene foreldrene i mellom har stor innvirkning på barnets fungering i det daglige».

6.1.3.3 Samspill og kommunikasjon i familien

Når det vises til samspill og kommunikasjon i familien er barnet direkte involvert ved at samspillet berører forholdet mellom barnet og barnets foreldre eller søsken direkte. Samspillet i familien fremstår som en utløsende årsak i 39 saker (46%).

Det fremkommer av dokumentene at begrunnelser for tiltaket kan ha fokus på vansker med å håndtere utfordringer som oppstår mellom barnet og barnets foreldre: *«Saksbehandler mottar meldinger fra mor og barn om en uholdbar situasjon i hjemmet. Mor er usikker på hvor lenge hun holder ut, og beskriver barnets atferd som vanskelig å håndtere. Barnet opplever på sin side at mor og stefar er lite samarbeidsvillige, og at de har veldig strenge grenser».* Her beskrives altså en situasjon hvor samspillet i familien er så utfordrende at barneverntjenesten velger å sette inn råd og veiledning som tiltak. Et annet utdrag fra vedtak er som følger: *«Samspillet mellom mor og barn preges av konflikt og maktkamp».*

Hvordan samspillet er mellom søsken i familien beskrives i noen tilfeller også som en utløsende årsak for tiltaket: *«Bekymring knyttet til kommunikasjonen mellom søsken».* Videre kan det oppstå vanskeligheter med samspillet i familien når far eller mor er aleneforsørger: *«Far har omsorg for et barn, og det har nå blitt besluttet at yngre søsken også skal flytte til far. Far beskriver en hektisk hverdag med et barn, og ser utfordringene vil bli større med to».* Samspillet i familien vil endres og far ser i dette tilfellet utfordringene ved å ha omsorg for enda et barn. I dette tilfellet fungerer dette som en vesentlig begrunnelse for å bistå far i denne prosessen. Barneverntjenesten beskriver altså samspillet mellom søsken, og i noen tilfeller fungerer dette som en utløsende årsak for tiltaket, men det fremstår også av dokumentene at samspillet mellom søsken sjeldent blir beskrevet som en utløsende årsak alene.

Et annet aspekt ved samspillet i familien er foreldrenes involvering av barnet i foreldrenes bekymringer og problemer. Det er tilfeller hvor barnet tar ansvar i situasjoner hvor den voksne skal ta ansvar: *«Barnet tar selv ansvar for både seg selv, mor, bror og far i flere hverdagssituasjoner hvor det skulle vært naturlig at den voksne hadde tatt ansvar».* Samspillet må i dette tilfellet endres slik at barnet ikke tar ansvar i situasjoner hvor det ikke er naturlig, og dette skal foreldrene få hjelp til å mestre gjennom råd og veiledning. Barneverntjenestene

har dermed fokus på at barnet kun skal ha aldersadekvat ansvar, og ikke involveres i foreldrenes vansker.

6.1.3.4 Kulturforskjeller

I et mindre antall saker (6%) vises det i dokumentene til kulturforskjeller: «*Det vurderes at hjemmet har behov for veiledning i forhold som blir vektlagt i norsk barneoppdragelse*».

Disse begrunnelsene omhandler utfordringer som kan oppstå ettersom foreldrene har en annen kulturell bakgrunn enn det norske samfunnet de oppdrar barna sine i. «*Veiledning i hva det forventes i forhold til oppfølging av barn i Norge*». En utløsende årsak for tiltaket råd og veiledning kan dermed være «*mors manglende kunnskap om europeisk barneoppdragelse*».

I mine analyser er det bare i 6% av sakene hvor det eksplisitt fremkommer at råd og veiledning begrunnes med utgangspunkt i utfordringer knyttet til kulturforskjeller. Jeg har imidlertid ikke data over hvor mange av informantene i mitt utvalg som har annen etnisk opprinnelse enn norsk. Selv om det er få saker i mitt utvalg hvor kulturforskjeller tydelig fremkommer som en begrunnelse for tiltaket, viser forskning som beskrevet tidligere av Backe-Hansen et al. (2014) at det i økende grad blir gitt råd og veiledning til familier med innvandrerbakgrunn. At tiltaket i økende grad blir gitt til familier med annen etnisk opprinnelse, men at begrunnelsen i så få saker eksplisitt handler om kulturforskjeller gjør spørsmålet til Backe-Hansen et al. (2014) om hvor kultursensitivt tiltaket er relevant.

6.1.4 Drøfting: Avspeiler begrunnelsene et helhetlig perspektiv på barns utvikling?

Som gjennomgangen av funnene knyttet til problemstilling 1 viser, begrunner barneverntjenestene tiltaket råd og veiledning med en stor bredde utløsende årsaker. Dette kan indikere at begrunnelsene for tiltaket er i tråd med et helhetlig perspektiv på barns utvikling.

Tidligere har jeg vist til undersøkelse- og oppfølgingsmodellen BBIC som et eksempel på hvordan man kan anvende en økologisk utviklingsmodell i barneverntjenestene. BBIC undersøker og følger opp barnets behov med utgangspunkt i tre områder: barnets utvikling, foreldrenes evner og familie og miljø (Socialstyrelsen, 2015). Tar man utgangspunkt i BBIC-modellen og sammenligner med hva jeg finner i mine analyser ser man at de utløsende årsakene til råd og veiledning i stor grad sammenfaller med områdene som beskrives i BBIC-modellen. Det er bare i noen få tilfeller at jeg har valgt å kategorisere begrunnelsene for tiltaket noe annerledes. Den tredje siden i BBIC-trekanten som kalles familie og miljø og er delt inn i ulike kategorier: 1. Nåværende familiesituasjon omhandler familiens

sammensetning, foreldrene- og søskens helse og atferd. 2. Familiebakgrunn handler om foreldrenes erfaringer fra egen oppvekst, og tidligere hendelser som kan ha hatt betydning for familien. Videre handler 3. om strukturelle forhold som bolig, arbeid og økonomi, samt nettverk (Socialstyrelsen, 2015).

Jeg derimot, har i hovedtemaet som jeg har valgt å kalle familiesituasjon og miljø inkludert forholdet mellom foreldrene, samspillet i familien, strukturelle forhold som økonomi, boligsituasjon og nettverk og til slutt kulturelle forskjeller. Det er derfor noen forskjeller mellom hva BBIC vektlegger, og hvordan jeg tolker mine analyser. I likhet med BBIC inkluderer strukturelle forhold. Jeg har derimot ikke foreldrenes helse i denne kategorien. Når foreldrenes helse var trukket frem i begrunnelsene var det i hovedsak knyttet til hvordan foreldrene utøvde sin daglige omsorg for barna. Jeg valgte derfor å plassere foreldrenes helse i kategorien «foreldrenes tilstedeværelse og oppdragelsesstrategier». Foreldrenes erfaringer fra egen oppvekst ble beskrevet i noen tilfeller i mitt utvalg. De gangene dette ble nevnt var det ofte i forbindelse med foreldrenes psykiske helse, og disse begrunnelsene ble derfor inkludert i underkategorien foreldrenes fysiske og psykiske helse. I mitt utvalg var det noen saker hvor det i vedtak og tiltaksplaner ble referert til kulturelle forskjeller og foreldrenes opprinnelse som en utløsende årsak for tiltaket råd og veiledning. Jeg valgte å inkludere dette i hovedtemaet: familiesituasjon og miljø. Til tross for disse forskjellene samsvarer de to andre sidene i BBIC-modellen: barnets utvikling og foreldrenes evner med mine to temaer: barnets helse og utvikling og foreldrens omsorgsutøvelse.

Videre kan man spørre hvordan barnevernstjenestenes begrunnelser for tiltaket råd og veiledning gjenspeiler et helhetlig økologisk utviklingsperspektiv på barns utvikling slik det fremkommer i Bronfenbrenners (1979) modell? Siden saksbehandlerne beskriver av de utløsende årsakene for tiltaket råd og veiledning beskriver en stor bredde og variasjon, kan dette indikere at det er et helhetlig fokus på barnets omsorgssituasjon. Mine funn indikerer at det er 3 hovedtemaer som går igjen som utløsende årsaker. Når jeg kryssjekker de ulike sakene mot de ulike temaene fordeler de seg som tabell 7 viser.

Tabell 7

Andel saker som befinner seg innen ulike kombinasjoner av to temaer

Temaer	1 Barnets helse og utvikling	2 Foreldrenes omsorgsutøvelse	3 Familiesituasjon og miljø
1 Barnets helse og utvikling	100 %	51 %	64 %
2 Foreldrenes omsorgsutførelse	51 %	100 %	67 %
3 Familiesituasjon og miljø	64 %	67 %	100 %

Det er 51 % av sakene i utvalget som både beskriver barnets helse og utvikling, og foreldrenes omsorgsutøvelse som en av de utløsende årsakene til råd og veiledning. Videre er det 64 % av sakene som har fokus på barnets familiesituasjon og miljø, samt barnets helse og utvikling. Det er 67 % av sakene som begrunner tiltaket råd og veiledning med barnets familiesituasjon og miljø, samt foreldrenes omsorgsutøvelse. Totalt er det 40 % av sakene i utvalget hvor tiltaket råd og veiledning både begrunnes i barnets helse og utvikling, foreldrenes omsorgsutøvelse, samt barnets familiesituasjon og miljø.

Ettersom dette er dokumenter produsert av saksbehandler etter en undersøkelsesperiode hvor det har vært kontakt med familien og andre involverte, kan det tenkes at barneverntjenesten begrunner tiltaket med de mest fremtredende faktorene i saken. I en sak som i hovedsak omhandler konflikt mellom foreldrene kan saksbehandler også ha funnet vansker knyttet til barnets helse og utvikling, men velger å bare begrunne tiltaket med konflikten mellom foreldrene.

Til tross for at sakene i ulik grad beskriver flere hovedtemaer som utløsende årsaker befinner vi oss totalt sett på alle nivåene i Bronfenbrenners (1979) økologiske utviklingsmodell. Barnets nære relasjoner, og foreldre-barn dyaden fremstår som viktig, og beskrives av barneverntjenestene i flere sammenhenger. Eksempelvis i både kategoriene samspill mellom foreldre og barn, og foreldrenes tilstedeværelse og oppdragelsesstrategier: «*Bekymring for barnets tilknytningsmønster*», «*relasjonen mellom foreldre og barn trenger styrking*». Barnets mikrosystemer fremstår dermed som viktig for barneverntjenesten, og det er som regel kun mikrosystemet som omhandler foreldre-barn det vises til, foruten noen få tilfeller hvor det vises til barn-søsken. I begrunnelsene for tiltaket viser barneverntjenesten også til forhold på

mesonivå. Mesosystemet kommer til uttrykk ved at foreldrene ikke klarer å følge barnet opp praktisk i hverdagen. Foreldrene har utfordringer med å holde kontakt med skole og barnehage og være tilstedeværende i barnets liv: «*far har problemer med å følge opp*».

Bronfenbrenners (1979) eksosystem finner man i vedtak og tiltaksplaner som har fokus på foreldrens arbeidsplass og nettverk: «*Far har venner fra rusbelastet miljø, mor har lite nettverk*». I begrunnelsene for tiltaket kommer makrosystemet særlig til uttrykk i kategorien som omhandler kulturforskjeller. Bakgrunnen for råd og veiledning er blant annet i disse tilfellene at det er forskjeller i synet på oppdragelse fra ulike kulturer: «*Det er store kulturforskjeller mellom fars opprinnelsesland og Norge*». Alle utdragene fra vedtakene som blir gjengitt i avsnittet om kulturforskjeller handler om at det er noe foreldrene må lære og forstå. Det er derimot ikke noe konkret, men som om det er gitt hva det er foreldrene må lære. Dette er i tråd med studien til Križ og Skivenes (2010) som fant at norske barnevernsarbeidere forventer at foreldre med utenlandsk opprinnelse skal bli flerspråklige- og flerkulturelle for å legge til rette for at barna deres skal få tilgang til de mulighetene som blir gitt av det norske velferdssystemet. Det siste nivået i Bronfenbrenners modell (1979) kronosystemet handler blant annet om personens livsløp. Det refereres stadig til barnets utviklingsnivå, aldersnivå og aldersforventet fungering i vedtak og tiltaksplaner: «*Foreldrene har problemer med å sette aldersadekvate grenser*».

Jeg har valgt å gå frem abduktivt i denne masteroppgaven. Jeg har i tråd med en induktiv tilnærming til analysen forholdt meg åpen når jeg analyserte datamaterialet og fant frem til temaene i oppgaven. Man kan likevel utfra et deduktivt ståsted se at de utløsende årsakene i råd og veiledning i stor grad beskrives på samme måte som man gjør i undersøkelse- og oppfølgingsmodellen BBIC, samt at de forholder seg til Bronfenbrenners (1979) ulike nivåer.

6.2 Problemstilling 2: Hva ønsker barneverntjenesten å oppnå med tiltaket råd og veiledning i følge vedtak og tiltaksplaner?

Når jeg undersøkte hva som ønskes oppnådd med tiltaket råd og veiledning gikk jeg frem på samme måte som når jeg undersøkte for begrunnelsene. Tiltaksplanene fungerte som hovedkilden, men jeg har også supplert med informasjon fra begrunnelsene i vedtakene. Analysen viste at hva som ønskes oppnådd med råd og veiledning i stor grad er i tråd med de utløsende årsakene for tiltaket, med noen unntak, se tabell 8.

For noen tema er det derimot en diskrepans mellom bakgrunnen og formålet for tiltaket, disse er uthevet i tabell 8. Innenfor denne oppgavens rammer, har jeg valgt å fokusere på de

temaene hvor det er en forskjell mellom hva som fremstår som begrunnelse for råd og veiledning og formålet med tiltaket.

Tabell 8

Antall og andel saker fordelt tematisk på bakgrunn og formål med tiltaket råd og veiledning

Tema	Underkategori	Bakgrunn	Formål
Barnets helse og utvikling		51 (61%)	39 (46%)
Foreldrenes omsorgsutøvelse	Foreldrenes tilstedeværelse og oppdragelsesstrategier	35 (42%)	69 (82%)
	Hverdagsrutiner	11 (13%)	31 (37%)
	Foreldrenes fysiske og psykiske helse	51 (61%)	15 (18 %)
Familiesituasjon og miljø	Økonomi, bolig, jobb, nettverk	26 (31 %)	2 (2%)
	Forholdet mellom foreldrene	49 (58%)	39 (46%)
	Samspill i familien	39 (46%)	45 (54%)
	Kulturforskjeller	5 (6%)	3 (4%)

6.2.1 Trygg og forutsigbar omsorgssituasjon

Til tross for at barnevernstjenestene fokuserer på en rekke ulike utløsende årsaker for tiltaket råd og veiledning, skjer det en viss innsnevring i fokuset når det kommer til formålet tiltaket. Et mer generelt formål, som ikke inngår i tabellen, må imidlertid nevnes: at barnet skal ha «*en trygg og forutsigbar omsorgssituasjon*» er en formulering som vi finner i totalt 52 av de 84 sakene. Denne form for ordlyd fremkommer ofte i tiltaksplanens hovedmål. Dette er en generell beskrivelse av hvordan barnets omsorgssituasjon skal være, og gir ikke særlig mye informasjon til foreldrene når det gjelder hvordan de skal gå frem for å sikre barnet en trygg og forutsigbar omsorgssituasjon. Dette kommer mer frem i delmål og i beskrivelser av hvordan man skal oppnå hoved- og delmålene i tiltaksplanene.

6.2.2 Hovedfokuset i råd og veiledning er foreldrenes tilstedeværelse og oppdragelsesstrategier

Som tabell 8 viser er det 69 av 84 saker hvor man i følge barneverntjenesten ønsker at råd og veiledning skal bidra til å øke foreldrenes tilstedeværelse for barnet og bedre foreldrenes kunnskap om oppdragelsesstrategier. Dette tilsvarer 82 % av sakene i utvalget.

Foreldrenes tilstedeværelse handler i dette tilfellet først og fremst om foreldrenes mentale tilstedeværelse og beskriver en rekke ulike ferdigheter og elementer ved oppdragelse som

foreldrene skal mestre. Foreldreferdigheter omhandler her foreldrenes evne til å gi støtte til barnet: «*Barnet skal ha foreldre som støtter og veileder barnet ut ifra barnets alder og utvikling*», foreldrenes evne til å stimulere barnet: «*barnet får den oppfølgingen og stimuleringen som barnet har behov for*», og foreldrenes evne til å vise engasjement og tilstedeværelse i barnets liv: «*Mor skal fordele oppmerksomhet mellom barna slik at begge barna opplever oppmerksomhet, støtte og oppmuntring fra mor*». Videre skal foreldrene forstå og respondere hensiktsmessig på barnets behov: «*Barnet skal oppleve foreldre som tolker hennes behov og responderer adekvat på dem, foreldrene er emosjonelt tilstede og setter barnets behov først*».

Tiltaket råd og veiledning skal også hjelpe foreldrene til å benytte gode og egnede oppdragelsesstrategier. Dette kommer til uttrykk eksempelvis ved at foreldrene skal lære å utføre god og hensiktsmessig grensesetting: «*Barnet skal oppleve foreldre som er forutsigbare, bevisste og konsekvente i grensesettingssituasjoner*. Et viktig aspekt er at foreldrene skal kunne sette grenser for barnet uten å ty til advarsler og tvang: «*Barnet blir motivert og grensesatt uten at foreldrene bruker trusler*».

Det fremkommer av dokumentene at barneverntjenestene ønsker at foreldrene skal være klar over hvordan de selv håndterer barnet, og hvilken påvirkningskraft deres oppdragelse har på barnet: «*barnet skal oppleve foreldre som er bevisst egne strategier for oppdragelse*». I tillegg til at foreldrene skal være bevisst over hvilke oppdragelsesstrategier de benytter, vektlegges det at foreldrene skal anvende de samme oppdragelsesstrategiene: «*Barnet skal bli møtt av foreldre som er samkjørte i oppdragelsen*».

6.2.3 Barneverntjenestenes fokus innsnevres i beskrivelsen av formålet med tiltaket råd og veiledning

Som beskrevet fremkom det av analysen at barnevernstjenestene i hovedsak fokuserte på foreldrenes tilstedeværelse og oppdragelsesstrategier når jeg undersøkte for hva som ønskes oppnådd med tiltaket råd og veiledning. Sammenlignet med de utløsende årsakene var det noen faktorer som i svært liten grad ble inkludert i hva som ønskes oppnådd med tiltaket, se tabell 9.

Tabell 9

Diskrepans mellom utløsende årsaker og formål:

Tema	Utløsende årsaker	Formål
Foreldrenes helse og utvikling	51 saker (61%)	15 saker (18%)
Sosioøkonomiske faktorer: bolig, nettverk, arbeid, økonomi	26 saker (31%)	2 saker (2%)

Som tabell 9 viser, var foreldrenes fysiske og psykiske helse langt oftere pekt på som utløsende årsaker (61%) for tiltaket råd og veiledning enn som formål (18%) med tiltaket. I en av de får sakene der helse var et tema, var formålet formulert slik: *«Mor trenger hjelp til å bearbeide sine psykiske plager, samt håndtere sykdommen sin på en god måte. Hun trenger noen å snakke med og få råd og strategier om det å ivareta barnet på best mulig måte».*

Videre fant jeg at barneverntjenestene i 31 % av sakene begrunnet tiltaket råd og veiledning med vansker og bekymring knyttet til faktorer som boligsituasjon, nettverk, foreldrenes økonomi- og arbeidssituasjon. Til tross for dette er det bare 2 % av sakene hvor faktorer som boligsituasjon, nettverk og foreldrenes økonomi- og arbeidssituasjon er inkludert i formålet med tiltaket råd og veiledning. Ordlyden i disse to sakene er som følger:

«Mor skal mestre sin økonomi, ved nedbetaling av gjeld, og fornuftig bruk av sine månedlige økonomiske midler».

«Mor fungerer i jobb og er økonomisk ansvarlig. Mor følger opp sin praksisplass. Mor bor i egen bolig og klarer å betale utgifter i forbindelse med denne».

Disse funnene tyder på en innsnevring når man sammenligner barneverntjenestenes beskrivelse av begrunnelsen for råd og veiledning og formålet med tiltaket.

6.2.4 Et eller flere hjelpetiltak tilstede?

Ettersom det tilsynelatende er noen utløsende årsaker som forsvinner i prosessen fra undersøkelse og begrunnelse av tiltak til hva som ønskes å oppnås i tiltaket råd og veiledning kan det reises spørsmål om det kan være andre tiltak inne i familien som mer direkte retter seg mot disse faktorene. Jeg valgte derfor å utføre en tematisk analyse på de sakene i utvalget hvor det kun var registrert et tiltak, råd og veiledning. Dette gjaldt 15 saker.

Tabellen som følger viser tre ulike grupper. Den første gruppen viser alle sakene i utvalget (n=84) og hvordan disse fordeler seg på de ulike temaene. Den andre gruppen viser alle saker i utvalget som på innsamlingstidspunkt er registrert med flere tiltak enn råd og veiledning, n=

68. Den siste kategorien viser de sakene hvor det på innsamlingstidspunkt kun er registrert ett tiltak hos familien, råd og veiledning, n=15. Innen hver gruppe har jeg skilt mellom utløsende årsaker og hva som ønskes oppnådd med tiltaket. Prosenten viser prosentandelen av saker som er inkludert i underkategoriene når man undersøker utløsende årsaker, eller formålet med tiltaket.

Tabell 10

Hvordan sakene fordeler seg på de ulike kategoriene når det skilles mellom flere tiltak til familien og kun råd og veiledning

Hovedtema	Underkategori	Totalt alle saker i utvalget n=84		Saker med flere tiltak n=69		Saker med kun råd og veiledningstiltak n=15	
		Utløsende årsaker	Formål	Utløsende årsaker	Formål	Utløsende årsaker	Formål
Barnets helse og utvikling		61%	46%	62 %	50 %	60%	33%
Foreldrenes omsorgsutøvelse	Foreldrenes tilstedeværelse & oppdragelsesstrategier	42%	82%	41%	90%	47%	53%
	Hverdagsrutiner	13%	37%	12 %	35%	20%	47%
Familiesituasjon og miljø	Foreldrenes fysiske og psykiske helse	61%	18%	63%	19%	53%	13%
	Økonomi, bolig, jobb, nettverk	31%	2%	31%	3%	33%	0%
	Forholdet mellom foreldrene	58%	46%	54%	44%	80%	60%
	Samspill i familien	46%	54%	51%	57%	27%	40%
	Kulturforskjeller	6%	4%	7%	4%	0%	0%

Merk: de 84 sakene i utvalget er inkludert på tvers av tema og underkategorier. En sak kan være registrert under flere tema.

I mitt utvalg var det bare 15 familier som kun mottok tiltaket råd og veiledning. Det er et litt lite antall saker hvis man skal studere forekomst og fordeling, og det er ikke beregnet om forskjellene er statistisk signifikante.

Som tabellen viser er det en lavere prosentandel av sakene som omhandler foreldrenes tilstedeværelse og oppdragelsesstrategier når familiene kun mottar tiltaket råd og veiledning (n=15). Formålet handler i større grad om forholdet mellom foreldrene, og familiens hverdagsrutiner, når familien kun mottar råd og veiledning. I det resterende utvalget (n=68) hvor familiene mottar andre tiltak i tillegg til råd og veiledning, og i utvalget som helhet

(n=84) er det et tydelig hovedfokus på foreldrenes tilstedeværelse og oppdragelsesstrategier. Det er et noe overraskende funn at de familiene som kun mottar tiltaket råd og veiledning har et mindre fokus på foreldrenes tilstedeværelse og oppdragelsesstrategier, og det er uvisst hva dette skyldes. Videre kan dette tyde på at hvilke andre tiltak familien mottar, legger føringer for hva man fokuserer på i tiltaket råd og veiledning.

6.2.5 Drøfting: Foreldrenes tilstedeværelse for barnet eller et helhetlig fokus?

Når barneverntjenestene i sine vedtak og tiltaksplaner formulerer formålet med råd og veiledning til foreldrene er det et tydelig fokus på foreldrenes tilstedeværelse og oppdragelsesstrategier. Dette kan tolkes som et prioritert område ut fra tanken om at man kan stimulere en god utvikling hos barnet ved å hjelpe barnets omsorgspersoner til å støtte barnet gjennom dagliglivets samhandling. På en annen side kan man spørre om fokuset i tiltaket er snevert og lite helhetlig ved at man utelukker en rekke andre viktige faktorer som påvirker barnets omsorgssituasjon.

Ettersom det ofte er foreldrene som har utfordringer, eller som bidrar til å opprettholde problemene innad i familien må hjelpen ofte gis til barnas omsorgspersoner for å hjelpe barnet (Kvelling, 2015). At råd og veiledning har hovedfokus på foreldre-barn dyaden, og foreldrenes ferdigheter kan også begrunnes i en rekke ulike studier som har vist at foreldreveiledning kan føre til bedre samspill (Chavis et al., 2013; Lundahl et al., 2006; Reedtz, 2012; Trivette et al., 2010). Det er derfor ikke overraskende at tiltaket råd og veiledning har mye fokus på foreldrenes omsorgsutøvelse.

I den tidligere nevnte intervjuundersøkelsen til Skilbred og Havnen (2015) som i likhet med materialet jeg har analysert er innhentet fra Hjelpetiltaksprosjektet, ble veilederne spurt om: «hvilke problemer de ikke kunne gjøre noe med, eller ikke burde arbeide med» (Skilbred & Havnen, 2015, s. 162). Det kom frem at psykiatri og rusproblematikk var to slike områder. Dette er i tråd med mine funn som indikerer at foreldrenes fysiske- og psykiske helse i svært liten grad inngår som formål for råd og veiledning. I intervjuundersøkelsen til Skilbred og Havnen (2015) fant man også at samspill mellom foreldre og barn var det mest sentrale temaet. Forhold som økonomi, arbeid og nettverk ble i mindre grad håndtert i selve veiledningen. Det skal likevel bemerkes at i Skilbred og Havnen (2015) sin undersøkelse formidlet veilederne som ble intervjuet at faktorer som økonomi, arbeid og nettverk var saksbehandlers eller samarbeidende instansers oppgaver. I mitt utvalg inngår både saker der det er veiledere som gir råd og veiledning, og saker der dette gjennomføres av saksbehandlerne selv. Jeg finner likevel samme tendensen som Skilbred og Havnen (2015).

Skilbred og Havnen (2015) stiller videre spørsmål ved om fokuset til veilederne blir for snevert når dette kun gjelder samspillet mellom foreldre og barn ettersom kompleksiteten i sakene tilsier en mer helhetlig forståelse. Dette spørsmålet kan også være relevant på bakgrunn av funnene i denne undersøkelsen. Formålet til 82% i utvalget var at man skulle bedre foreldrenes tilstedeværelse og oppdragelsesstrategier. Det var bare 2% av sakene i utvalget hvor formålet var at man skulle hjelpe familien med strukturelle utfordringer som bolig- og arbeidssituasjon. Videre tilsier annen forskning at hvilke levekår familien har spiller en stor rolle for hvordan man oppdrar barna sine, og påvirker hvordan en familie har det (Andenæs, 2004; Nelson, 2010).

Funnene fra denne masteroppgaven er i tråd med hva Andenæs (2005) fant i sin undersøkelse. Andenæs (2005) intervjuet enslige mødre og tilhørende saksbehandlere. Resultatene viste at mødrene synes det var vanskelig å kombinere det å være omsorgsperson og enslig forsørger for barnet (Andenæs, 2005). Saksbehandlerne på sin side ønsket at mødrene skulle konsentrere seg om omsorgen til barnet, og at barneomsorgen måtte prioriteres over andre ting i hverdagen. Saksbehandlerne rettet lite fokus mot de strukturelle utfordringene som påvirket dagliglivet, og uttrykte videre bekymring mot manglende stimulering, grensesetting og sensitivitet til barnet (Andenæs, 2005). Sett i forhold til Bronfenbrenners (1979) økologiske modell er oppmerksomheten når barnevernet gir råd og veiledning til foreldre i dominerende grad rettet mot et av mikrosystemene barnet befinner seg i, nemlig i familien, og enda mer avgrenset til det som skjer i samspillet mellom barnet og barnets foreldre. Videre er det tydelig at råd og veiledning i stor grad er påvirket av det fjerde nivået i Bronfenbrenners (1979) modell: makrosystemet. Den politiske og kulturelle konteksten som råd og veiledning utføres i, kan tenkes å legge føringer for hva som ønskes oppnådd med tiltaket. Dette vil videre utdypes i drøftingen i kapittel 7.

6.3 Problemstilling 3: Hvordan fremstår barneverntjenestens rolle i vedtak og tiltaksplaner om råd og veiledning?

Til nå har vi sett på hva som fremkommer som begrunnelsene for tiltaket, og hva som ønskes oppnådd med tiltaket råd og veiledning sett i fra vedtakstekst og tiltaksplaner. Som beskrevet tidligere har barnevernet en tosidig funksjon. Hvordan fremstår barneverntjenestens rolle i vedtak og tiltaksplaner om råd og veiledning? Finnes det også elementer av makt og kontroll i tiltaket? I analysen er det særlig to områder som trekkes frem når det gjelder barnevernets rolle i tiltaket råd og veiledning: 1. råd og veiledning som støtte til foreldre og 2. råd og veiledning som kontroll av foreldre.

6.3.1 Råd og veiledning som støtte til foreldre

I følge barneverntjenestens dokumenter er råd og veiledning primært en form for støtte til foreldrene som foreldrene selv ønsker og er motivert for. En rekke foreldre ønsker i følge barneverntjenesten veiledning og en samtalepartner: «*Mor ønsker råd ifht hvordan hun skal snakke med barna om seperasjonen og håndtere reaksjoner som kan komme*», «*Far har uttrykt behov for veiledning*» og «*Mor har bedt om konkrete råd og veiledning for korleis ho skal takle de ulike utfordringene ho står i overfor med barnet*». Det fremstår som viktig for barnevernstjenesten å ta mor og fars ønsker om veiledning på alvor: «*Mor har ønsket veiledning, og det anses derfor som viktig å imøtekomme dette*».

Barnevernstjenestens vurdering av at mor eller far trenger støtte, kommer tydelig frem når man undersøker formålet med råd og veiledning; «*Barneverntjenesten tilbyr mor støttesamtaler da mor er i en sårbar fase*». I 37 saker (44%) skal barneverntjenesten via tiltaket råd og veiledning støtte eller styrke mor og far: «*Mor skal få støtte i omsorgsrollen*». I slike tilfeller refereres det ofte til et ønske fra foreldrene om å få tilbakemelding på at de er på rett vei når det gjelder barneoppdragelsen: «*Mor uttaler at hun ønsker tilbakemeldinger på at hun gjør ting riktig og at dette er viktig for henne*».

Et annet utdrag som eksemplifiserer dette er som følger: «*Mor har behov for støtte i de valgene hun tar og utfordringene hun står i overfor barnet. mor trenger støtte i at det hun gjør er godt nok*».

6.3.2 Råd og veiledning som kontroll av foreldre

De to siste sitatene i avsnitt 6.3.1 kan tyde på at barneverntjenesten gjennom veiledningen vil kunne formidle til foreldrene at deres omsorg er innenfor det forsvarlige. I dette ligger både muligheten for støtte, men også en mulighet for evaluering og kontroll.

Den indirekte formidlingen av kontroll kan komme til uttrykk ved at barneverntjenesten både kan gi støtte, men samtidig også formidle til foreldrene hva som er den «korrekte» måten å oppdra barn på, ut fra barneverntjenestens perspektiver.

Dette kontrollelementet kan også være mer direkte formidlet, og kontroll av den typen som er klart uttrykt i dokumentene fremkommer i 7 av sakene i utvalget (8 %). Et eksempel på hvordan barnevernets kontroll kan uttrykkes er at råd og veiledning settes inn for at barnevernstjenesten kan observere utviklingen i familien: «*Barneverntjenesten tilbyr mor råd og veiledning etter behov. I dette ligger det kontakt med barnet i hjemmet i form av*

hjemmebesøk, samtale med og observasjon av barnet. Tiltaket er råd og veiledning, inkludert i dette legger altså barneverntjenestens observasjon av barnet.

I en annen sak blir det beskrevet som følger: «*Samtaler med mor blir satt inn for å følge med på hjemmesituasjonen og eventuelt komme med råd og veiledning knyttet til utfordringer i hjemmet med barnet samt samvær med far*». Her blir råd og veiledning i form av samtaler med mor satt inn i hovedsak for å følge med på hjemmesituasjonen, og *eventuelt* for å komme med råd og veiledning til mor. I andre tilfeller blir det beskrevet en tidsramme hvor råd og veiledningstiltaket skal ha bidratt til en endring, hvis ikke blir omsorgsovertakelse av barnet vurdert:

«Barneverntjenesten ser for seg iverksetting av beskrevne hjelpetiltak med varighet på 6 mndr, med evaluering midtveis. Slik barneverntjenesten vurderer det bør rammene rundt barnet, og beskrivelsene av barnet være vesentlig endret ved evaluering etter 6 mndr. Dersom dette ikke skjer, bør tiltak etter Lov om barneverntjenester § 4-12 vurderes».

Når man ser på materialet samlet identifiseres støttfunksjonen i hvordan barneverntjenesten formulerer seg i dokumentene i 44% av sakene. I 8% av sakene fremkommer det en klar kontroll funksjon. I de øvrige 48% fremkommer det verken eller, og det går ikke an å lese eksplisitt av dokumentene hvilken rolle barneverntjenesten tar i tiltaket råd og veiledning.

6.3.3 Barneverntjenestens rolle i råd og veiledning

I analysen som undersøker hvordan barneverntjenestens rolle fremstår i tiltaket råd og veiledning er det to tydelige posisjoner som fremkommer av analysen. Barneverntjenesten fremstår både som støttende, men også i noen tilfeller som kontrollerende.

Som beskrevet er støtte er den vanligste rollen som formidles gjennom dokumentene (44%). Dette kommer til uttrykk ved at råd og veiledning skal styrke foreldrene. At tiltaket råd og veiledning fungerer som en form for kontrolltiltak er mindre vanlig (8%). Likevel kan man stille spørsmål til at råd og veiledning blir satt inn for å «følge med på barnets utvikling», og det tenkes at et annet tiltak kunne vært mer hensiktsmessig hvis formålet var å føre tilsyn med barnets utvikling. Man kan også stille spørsmål til hvorvidt råd og veiledning vil kunne utføres på en hensiktsmessig måte når foreldrene har en trussel om omsorgsovertakelse etter en viss tidsperiode hvis de ikke viser bedring.

Til tross for at barneverntjenesten bare fremstår som kontrollerende i noen saker kan elementet av kontroll også være tilstede selv om det ikke eksplisitt gjenfinnes i teksten.

Implisitt kan barneverntjenesten fremstå som kontrollerende ved at de benytter tiltaket råd og veiledning til å veilede foreldre i hva som betegnes som «riktig» oppdragelse og foreldreskap.

Dette er i tråd med barneverntjenestens tosidige mandat. På den ene siden fremstår barneverntjenesten som et verktøy som staten kan benytte seg av for å forsikre seg om at ulike familier følger normen og oppdrar barn på den «korrekte» måten som er nedfelt i samfunnet vårt (Ericsson, 2000). På den andre siden kan barneverntjenesten sees som en hjelpende og støttende instans som bidrar til å bedre barns levekår og utvikling (Ericsson, 2000). I følge Ericsson (2000) kan barneverntjenestene utøve sin kontrollerende rolle og makt på to måter. Barneverntjenestene kan eksplisitt bruke intervensjoner som f.eks. råd og veiledning for å styre familier som de mener er avvikende fra normen, og implisitt skape bilder av hva som er en god og en dårlig familie (Ericsson, 2000). Funn fra denne masteroppgaven viser at hva som ønskes oppnådd med tiltaket i stor grad handler om foreldrenes tilstedeværelse og oppdragelsesstrategier. Dette kommer til uttrykk ved at målene for tiltaket er at foreldrene skal se barnets behov, respondere hensiktsmessig på barnet og være både fysisk og mentalt tilstedeværende med barnet. Implisitt legges det føringer for hvordan man mener foreldre skal oppføre seg sammen med sine barn. Er man ikke tilstedeværende nok, og responderer man ikke i god nok grad på barnets behov trenger den voksne hjelp.

Hvordan barneverntjenesten fremstår i tiltaket er viktig fordi det er dokumenter som er skrevet av barnevernets ansatte, og foreldrenes stemmer kommer ikke frem i dokumentene. Videre er det viktig at hver enkelt barnevernsarbeider er klar over sin egen makt og påvirkningskraft man eventuelt har på hver enkelt familie. I mine funn i denne oppgaven fremstår det blant annet et bilde av råd og veiledning som utøvelse av kontroll. Dette kommer til uttrykk implisitt i en form for disiplinering av voksne ved at man har sterke føringer i kultur og samfunn om hvordan godt foreldreskap skal utøves jf. Bronfenbrenners makrosystem (1979). Hva man vektlegger i råd og veiledning kan bidra til å styre foreldre inn i den samfunnsaksepterte normen om hvordan man skal oppdra barn. Dette drøftes videre i samlet drøfting i kapittel 7.

7. SAMLET DRØFTING

I dette kapittelet vil jeg se funnene i sammenheng og drøfte disse i lys av teoretiske perspektiver og empirisk forskning.

Hensikten med denne masteroppgaven var å beskrive begrunnelsene for tiltaket råd og veiledning, undersøke hva som ønskes oppnådd med et slikt tiltak, samt å utforske hvordan barnevernstjenestenes rolle fremstår i tiltaket. Dokumenter som barneverntjenestenes ansatte har utarbeidet i forbindelse med tiltaksarbeidet, vedtak og tiltaksplaner, danner grunnlaget for analysene. Analysene viser at barnevernstjenestene peker på et relativt bredt spekter av vansker når de skal underbygge behovet for råd og veiledning til foreldre. Samlet sett henviser barneverntjenestene til forhold som kan relateres til et økologisk utviklingsperspektiv og til Barns behov i centrum (BBIC), som er en undersøkelse og oppfølgingsmodell benyttet av svensk barneverntjeneste. Barnevernstjenestene i mitt masterprosjekt har fokus på forhold knyttet både til foreldrene, barnet og situasjonen rundt familien. På den annen side indikerer vedtakstekst og tiltaksplaner at det man ønsker å oppnå med tiltaket råd og veiledning innsnevres, og handler i hovedsak om å øke foreldrenes mentale tilstedeværelse for barnet og å bedre foreldrenes oppdragelsesstrategier. Videre indikerer funnene fra analysene at barneverntjenestens rolle når de yter råd og veiledning til foreldre, oftest har elementer av støtte, men at elementer av kontroll også er tilstede i vekslende grad. Implisitt kan kontrollelementet komme til uttrykk ved at hva som betraktes som «godt» og «dårlig» foreldreskap, vil kunne påvirke hva barneverntjenesten vektlegger når de gir tiltaket.

7.1 Barneverntjenestene bygger tiltaket råd og veiledning på kunnskap om barnets utvikling

Foreldrenes ferdigheter kan ha stor påvirkning på barnets utvikling og tilværelse. En studie som undersøkte årsaker til omsorgssvikt fant at en av de viktigste prediktorene for omsorgssvikt var omsorgsgivers ferdigheter (Connell-Carrick & Scannapieco, 2006). I familier hvor det var dokumentert omsorgssvikt var familien ofte preget av at foreldrene hadde mindre kunnskap om oppdragelse, barnets utvikling og behov, samt urealistiske forventninger til barnet. Samspillet var også preget av at omsorgsgiverne hadde færre oppdragelsesstrategier, dårlig kommunikasjonsstil og at de håndterte stress og impuls kontroll dårlig (Connell-Carrick & Scannapieco, 2006). Relasjonen mellom omsorgsgiver og barnet var preget av manglende empati for barnet og dårlig tilknytning (Connell-Carrick & Scannapieco, 2006). På denne bakgrunnen kan det være hensiktsmessig at formålet med tiltaket råd og veiledning i stor grad har fokus på viktigheten av foreldrenes tilstedeværelse og

oppdragelsesstrategier. Det kan altså begrunnes med at ved å bedre foreldrenes omsorgsutøvelse vil dette kunne øke utviklingsfremmende omsorg og dermed bedre barnets situasjon.

I teorikapittelet viste jeg blant annet til tilknytningsteori, og hvordan barnet kan lære å regulere sine egne emosjoner og følelser gjennom en trygg omsorgsperson (Daniel et al., 2010). Videre til viktigheten av at omsorgspersonen forstår og responderer hensiktsmessig på barnets signaler (Vrouva & Midgley, 2012). Dette gjenspeiles i stor grad i tiltaket råd og veiledning. I 82 % av sakene i min undersøkelse var formålet med tiltaket at foreldrene i større grad skulle se og respondere på barnets behov, samt være emosjonelt tilstede med barnet. Det fremstår som tydelig at barneverntjenestene er påvirket av tilknytningsteori, og hva forskning vet om foreldre-barn relasjonen. Ved å øke foreldrenes tilstedeværelse og sensitivitet tenkes det at barnet i større grad kan utvikle en trygg tilknytning. Det kom også til uttrykk i dokumentene at foreldrene skal være konsekvente og bevisst sine oppdragelsesstrategier og grensesetting. Når barn opplever foreldre som er skiftende i sin omsorgsform kan barnet utvikle en ambivalent tilknytning (Bunkholdt & Sandbæk, 2008). Det er derfor god forskningsstøtte for å si at foreldrenes oppdragelsesstrategier er et viktig fokusområde i barnevernets arbeid med foreldre i tiltaket råd og veiledning.

At foreldrene skal *forstå* barnet-, og barnets behov, ble beskrevet av barneverntjenestene i en rekke av dokumentene. Mentalisering handler om foreldrenes evne til å forstå sin egen og barnets atferd, og hvordan barnets indre tilstander påvirker barnets atferd (Slade, 2005). Foreldrenes evne til å forstå barnets atferd er tett knyttet til om barnet utvikler en trygg tilknytning (Slade, 2005). Det fremkom av vedtak og tiltaksplaner at et av formålene med tiltaket var å endre foreldrenes oppfattelse av barnet, eksempelvis ved bruk av redefinering (Moe et al., 2007). Ved at foreldrene *forstår* barnet og barnets atferd på en god måte, vil foreldrene kunne respondere mer hensiktsmessig på barnets atferd, og dermed øke barnets trygge tilknytning. Moe et al. (2007) bruker også begrepet reskolering. Dette handler om at foreldrene kan få veiledning på de områdene som omsorgsgiver trenger hjelp. Dette fant vi uttrykt i vedtak og tiltaksplaner ved at foreldrene skulle få hjelp via råd og veiledning til å bruke egnede oppdragelsesstrategier. At barneverntjenestene i stor grad fokuserer på foreldrenes tilstedeværelse og oppdragelsesstrategier kan dermed forstås i lys av den særlige stillingen tilknytningsteori og samspillforskning har fått i barnevernet (Bunkholdt & Sandbæk, 2008; Daniel et al., 2010; Slade, 2005; Vrouva & Midgley, 2012).

I følge Lawler, Shaver, og Goodman (2011) bør barneverntjenesten ha hovedfokus på foreldre-barn dyaden, og på å bidra til en trygg tilknytning og sensitivt samspill mellom omsorgspersonen og barnet. Etersom en familie kan ha flere utfordringer og risikofaktorer vil en god foreldre-barn relasjon kunne fungere som en beskyttende faktor for barnet (Lawler et al., 2011). At tilknytningsteorien har fått en særlig status i norsk barneverntjeneste kommer frem i Raundalen-utvalgets rapport NOU 2012:5 (2012). Som beskrevet tidligere utredet utvalget betydningen av det biologiske prinsipp i barnevernet. Utvalget anbefaler at vurdering om å foreta omsorgsovertakelse blant annet bør skje utfra kunnskap «om tilknytnings- og relasjonskvaliteten mellom omsorgspersonene og barnet er utviklingsstøttende eller ikke» (NOU 2012:5, 2012, s. 16). Videre anbefaler utvalget at barneverntjenestene får tilgang til tiltak som har som mål å «forbedre omsorgskompetansen til omsorgspersonene» (NOU 2012:5, 2012, s. 16). Slik som formålet til råd og veiledning fremstår i de vedtakene og tiltaksplanene som danner det empiriske grunnlaget for denne oppgaven, kan det synes som formålene med tiltaket ofte avspeiler disse anbefalingene til utvalget i NOU 2012:5 (2012).

7.2 Har barneverntjenestene en smal forståelse av familiens komplekse behov?

Til tross for at det er mye forskning som tilsier at foreldrenes ferdigheter er viktig for barnets utvikling, og derfor et naturlig fokus i barneverntjenestens arbeid med foreldre, kan konteksten rundt barnet-, og barnets familie, også i stor grad påvirke barnets utvikling, jfr Bronfenbrenners økologiske utviklingsmodell (1979). Funnene fra denne masteroppgaven viser at når barneverntjenestene begrunner tiltaket råd og veiledning viser de til en rekke ulike årsaker, noe som tilsier at barneverntjenesten bygger på denne helhetlige forståelsen av barnets utvikling. Når jeg undersøker formålene med tiltaket forsvinner tilsynelatende denne helhetsforståelsen, fokus blir på foreldrenes omsorgsutøvelse, og det er lite fokus på konteksten rundt barnet og familien. Et viktig spørsmål kan da bli i hvor stor grad foreldrene kan nyttiggjøre seg av tiltaket råd og veiledning når barneverntjenesten ikke inkluderer et bredere fokus på familiens kontekst i formålet med tiltaket?

Forskning har vist at foreldrene som har omfattende egne problemer, har lavere intellektuell fungering, eller er fra lavere sosiale grupper i samfunnet, som gruppe ofte proffiterer dårligere på foreldreveiledninger (Kvillo, 2015; Tømmeraas, 2012; Whittaker & Cowley, 2012).

Særlig gjelder det når foreldreveiledningen legger opp til stor grad av refleksivitet. Fossum, Handegård, Drugli, og Mørch (2010) fant i sin studie fra behandlingsprogrammet De Utrolige Årene at «forhøyet stress syntes å influere på endringen i oppdragspraksis fra tid 1 til tid 2 på en uheldig måte, men ikke signifikant på et 0,05 nivå» (Fossum et al., 2010, s. 605).

Resultatene var altså ikke signifikante, men Fossum et al. (2010) anbefaler likevel at man i behandlingssituasjoner tar hensyn til at høye nivå av foreldrestress kan påvirke behandlingen, og at dette bør følges opp på en god måte for at man skal kunne øke sjansen for å bedre foreldrenes oppdragelsesstrategier (Fossum et al., 2010). Foreldrenes egne problemer og familiens sosioøkonomiske forhold kan altså påvirke foreldrenes utbytte av foreldreveiledninger. Det kan dermed tenkes at et ensidig fokus på foreldrenes tilstedeværelse og oppdragelsesstrategier i tiltaket råd og veiledning er noe snevert med tanke på hva som trengs for å oppnå ønsket endring.

Et sentralt spørsmål i denne sammenheng er om det er en tydelig forbindelse mellom barnets levekår og risiko for omsorgssvikt? I den overnevnte studien til Connell-Carrick og Scannapieco (2006) fant man at familiens inntekt ikke var en signifikant prediktor for omsorgssvikt. Dette står imidlertid i motsetning til studien av Mossige og Stefansen (2016) som fant en tydelig sammenheng mellom barnets levekår og utsatthet for grov vold (Mossige & Stefansen, 2016). Barn og unge fra familier med dårlig råd hadde større risiko for å være utsatt for vold enn andre unge. Det samme funnet gjaldt for barn og unge som hadde foreldre med alkoholproblemer. Andre former for strukturelle utfordringer er også assosiert med økt risiko for voldsutsatthet i følge rapporten. Eksempel på slike levekårsutfordringer er foreldrenes arbeidsledighet, boligsituasjon og om foreldrene er ufør eller ikke (Mossige & Stefansen, 2016). I følge Bufdir's oppvekstrapport for 2017 lever hvert 10. barn i Norge i relativ fattigdom, og barn er nå overrepresentert i lavinntektsstatistikken (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet, 2017). Rapporten viser at familier med lav sosioøkonomisk status og barn som lever i relativ fattigdom er mer utsatt for å oppleve negative livshendelser på områder knyttet til bolig, samspill i familien, barnet- og foreldrenes helse, nettverk og mulighet til deltakelse i aktiviteter samt skoleprestasjoner (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet, 2017).

Familier som er i kontakt med barnevernet er i større grad preget av fattigdom og lavere sosioøkonomisk status enn familier som ikke er i kontakt med barnevernet (Andenæs, 2004; Kojan & Fauske, 2011). Andenæs (2004) viser også til at når man befinner seg på utsiden av samfunnet ved at man ikke har noe nettverk-, og stram økonomi, er det vanskelig for mor og far å følge opp barnet, for eksempel når det gjelder fritidsaktiviteter (Andenæs, 2004). Det å ha utdanning og jobb handler ikke nødvendigvis bare om å ha penger og inntekt, men også det å være en del av et fellesskap. I studien til Andenæs (2004) fant man at foreldrene hadde «*en svak tilknytning til arbeidsmarkedet og lite utdanning*» (Andenæs, 2004, s. 28). Dette førte igjen til at foreldrene hadde en svakere posisjon i samfunnet og færre ferdigheter.

Ettersom barnevernsfamilier er overrepresentert i fattigdomsstatistikken (Andenæs, 2004; Kojan & Fauske, 2011), og forskning indikerer at levekår vil kunne påvirke foreldrenes oppdragsstrategier (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet, 2017; Mossige & Stefansen, 2016), og utbyttet av foreldreveiledninger (Fossum et al., 2010; Kvello, 2015; Tømmeraas, 2012; Whittaker & Cowley, 2012) kan det synes hensiktsmessig at man i større grad har et mer helhetlig fokus i tiltaket råd og veiledning.

Man kan på en annen side argumentere for at når formålet med råd og veiledning i liten grad retter seg mot de omkringliggende faktorene rundt familien, er det fordi andre tiltak og tjenester håndterer disse utfordringene. Barneverntjenestene skal blant annet ha et tett samarbeid med NAV, og formålet til Barnevernstjenestene og NAV-kontoret er nært knyttet til hverandre (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet og Arbeids- og velferdsdirektoratet, 2016). Retningslinjene for samarbeidet mellom NAV og barnevernstjenestene sier blant annet at både barneverntjenesten og NAV-kontoret kan ha ansvar for familier som befinner seg i en sosialt og økonomisk vanskelig situasjon, og det avhenger av type problematikk og ønsket tiltak hvem som har ansvaret i den konkrete situasjonen (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet og Arbeids- og velferdsdirektoratet, 2016). For at barneverntjenesten skal ha ansvar for å hjelpe familien må grunnvilkåret etter barnevernloven § 4-4 andre ledd for å sette inn hjelpetiltak være oppfylt (Barnevernloven - bvl., 1992). Har familien problemer pga. økonomi, vansker med å disponere penger eller fordi foreldrene ikke er i arbeid er det som hovedregel NAV som har ansvar for å hjelpe. Videre vil kommunens organisering av arbeidet også ha betydning for ansvarsfordelingen (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet og Arbeids- og velferdsdirektoratet, 2016). En utfordring er at familier som har kontakt med barneverntjenesten ofte har kompliserte og sammensatte utfordringer, og det er ikke entydig hvilken tjeneste som har ansvar for å hjelpe en familie med de ulike vanskene de opplever. Jeg har ikke informasjon om hvilket samarbeid med for eksempel NAV utvalget i min undersøkelse har hatt.

Jeg har ikke brukt Lipskys (2010) sitt perspektiv om bakkebyråkraten i min oppgave, men barneverntjenesten er en representant for en offentlig tjeneste, og barnevernsarbeideren kan beskrives som en typisk «frontlinjebyråkrat» (Lipsky, 2010). Et kjent fenomen for frontlinjebyråkraten for å håndtere kompleksitet, er at en tilpasser tjenesten til det en har å tilby, og forstår problemer i lys av de løsninger en rår over. Et aspekt her er om barneverntjenesten setter inn de tiltakene de rår over, og det de har god kunnskap om, og at dette styrer hvordan de forstår den situasjonen de står ovenfor når de skal forstå foreldrenes

problemer og utfordringer (Lipsky, 2010). Dette henger også sammen med funnene fra Garvoll (2013) sin studie som fant at råd og veiledning brukes som et tiltak når saksbehandlerne ikke vet hva annet tiltak de skal anvende. Dette teoretiske perspektivet kan kaste lys over funnene i min masteroppgave som viser at formålet med råd og veiledning i stor grad handler om foreldrenes mentale tilstedeværelse og oppdragelsesstrategier, til tross for at familiene har svært komplekse problemer som også inkluderer faktorer som økonomi, boligsituasjon og foreldrenes helse

7.3 Råd og veiledning som tiltak i barnevernet - et virkemiddel for å disiplinere foreldre?

Barneverntjenestene begrunner altså tiltaket råd og veiledning tilsynelatende bredt, men fokuset innsnevres til foreldrenes oppdragelsesstrategier og tilstedeværelse når det omhandler formålet med tiltaket. Det sterke fokuset på foreldrenes omsorgsutøvelse kan sees i sammenheng med samfunnets normative oppfatning om hvordan godt foreldreskap skal utøves. Det fremkommer av min empiri at denne normative oppfatningen om godt foreldreskap er at det forventes at foreldrene skal være mentalt tilstede for barnet, de skal være sensitive ovenfor barnet, og vise engasjement for å oppfattes som «gode» foreldre. Som vist foran er det forskningsmessig støtte for å ha foreldrenes daglige omsorgsutøvelse i fokus når foreldrene skal få råd og veiledning fra barneverntjenesten. Det er likevel viktig å stille kritiske spørsmål til hva som styrer barnevernets råd og veiledningsarbeid opp mot foreldre. Hvilke normative verdier om foreldreskap er det som utspiller seg i dette møtet mellom barneverntjenesten og foreldrene, og som da også er med på å definere «gode» og «dårlige» foreldre?

Hennum (2010) har studert hvilken kunnskap om barn staten bruker til å forme hvordan voksenlivet bør leves, og ulike profesjoners produksjon av kunnskap om barn og voksne som videre brukes i disiplinering av voksne. Disiplinering av voksne kan beskrives som «hvordan voksne sosialiseres innenfor voksenrollen ved hjelp av politiske tiltak» (Hennum, 2010, s. 58). Som beskrevet tidligere i oppgaven karakteriseres Norge av å være et velferdssamfunn hvor man fremmer likhet og universelle goder og tjenester for alle i samfunnet (Esping-Andersen, 1990; Tuastad, 2014). Familiepolitikken i Norge bygger på vitenskapelig dokumentert kunnskap om barn og barns utvikling (Hennum, 2014). Denne typen kunnskap og politikk har ført til at mange barn har fått en bedre hverdag (Hennum, 2014). Paradoksalt har de samme prosessene og ført til at den kunnskapen som samfunnet bygger sin politikk på, samtidig produserer bilder og representasjoner av barn og foreldre som kan være skadelige for

begge gruppene (Hennum, 2014). Når man har et idealbilde og spesifikke forventninger til hvordan godt foreldreskap skal være, vil familiene som ikke passer inn i disse forventningene falle utenfor og opplever problemer, eksempelvis ved å kjenne seg stigmatisert, og ikke føle seg gode nok. Forventninger knyttet til foreldreskap og oppdragelse i Norge er tett knyttet sammen med middelklasseverdier (Hennum, 2014). Videre er det en generell motstand mot å snakke om sosiale klasser ettersom samfunnet i stor grad er preget av et ønske og tanke om likhetsideal (Hennum, 2014). Det påvirker også barneverntjenestens arbeid, samtidig som det vanskeliggjør det å være «annerledes» som foreldre, for eksempel ved at man vektlegger andre verdier med foreldreskapet enn hva normen i samfunnet gjør.

Hennums (2014) beskrivelser og argumenter er i tråd med perspektivet intensive parenting som vektlegger en form for foreldreskap hvor foreldrene investerer mye tid, penger og energi på barnet (Faircloth, 2014a). Videre holder foreldrene seg oppdatert på den nyeste kunnskapen om barn, og benytter seg ofte av råd og hjelp fra eksperter på området (Faircloth, 2014a). At samfunnet har forventninger til foreldreskap og oppdragelse utifra en middelklassestandard settes ikke spørsmålstejn ved i norsk barnevernssystem (Hennum, 2014). Barnets beste prinsippet står sterkt, og det er foreldrenes ferdigheter og omsorgsevner som ofte settes spørsmålstejn ved, da i tråd med det gjeldende kunnskapsidealet i samfunnet (Hennum, 2014). Faircloth (2014b) sier at tilknytningsteorien de siste ti årene har hatt svært stor innflytelse på hvordan vi forstår barns utvikling. Denne teorien legger et stort ansvar og skaper et press på foreldre; de skal oppfylle svært mange av barnas behov og dermed leve opp til en spesiell normativ forståelse av foreldreskap i samfunnet (Hennum, 2014).

Barns velferd er ikke bare foreldrenes ansvar, men også et felles ansvar i samfunnet i den forstand at samfunnet setter krav og forventninger til hvordan foreldreskap skal utøves, og på mange måter er barneverntjenesten tillagt en slik rolle i vårt samfunn (Hennum, 2014). Den normative standarden i samfunnet er likevel at det er foreldrene som blir sett på som deterministiske i forhold til barnets fremtid (Lee, Macvarish, & Bristow, 2010). Med dette menes en tanke om at foreldrenes atferd bestemmer barnets fremtid, og at barnets barndomsopplevelser bestemmer barnets fremtid (Hennum, 2014; Lee et al., 2010). Dette er tett knyttet sammen med tilknytningsteori, og tanken om at hvilken foreldrestil foreldrene utøver henger sammen med barnets tilknytning (Faircloth, 2014b). Foreldreskap handler i dag ikke bare om relasjoner, kjærlighet og omsorg (Gillies, 2008). Det kreves også at foreldrene innehar ferdigheter og ekspertise om barn og barndom som foreldrene må lære av kvalifiserte fagfolk (Gillies, 2008). Det normative synet på foreldreskap er dermed at foreldre ikke er i

stand til å oppdra barn uten hjelp, og at godt foreldreskap krever at man får hjelp og kunnskap om å oppdra barn på en korrekt måte fra eksperter på området (Ramaekers & Suissa, 2012). Gode foreldre skal oppdra og videreføre gode verdier til barna sine for å beskytte barna, samt oppdra gode samfunnsborgere. For å gjøre dette trenger foreldrene hjelp og støtte (Edwards & Gillies, 2004). Utfra et slikt perspektiv kan tiltaket råd og veiledning fra barnevernet dermed fungere som et tiltak hvor foreldrene får kunnskap om den «korrekte» måten å oppdra barn på.

I den forbindelse kan også foreldrene bli gitt sterke føringer for hvordan «godt» foreldreskap skal utøves. Dette kommer til uttrykk i analysene om hvordan barnevernets rolle fremstår i tiltaket råd og veiledning. Det fremkom av analysen at barnevernstjenestene i hovedsak tar en støttende rolle hvor barneverntjenesten kan formidle til foreldrene hva som er «god» omsorg, og om foreldrenes omsorgsutøvelse er innenfor hva barneverntjenesten vurderer som god nok. Tiltaket råd og veiledning kan dermed oppfattes som et sentralt offentlig virkemiddel for å gi denne formen for hjelp og støtte. Gillies (2008) har kritisk utforsket de undeliggende antakelsene om familierpolitikk, og i følge Gillies (2008) er man nødt til å se på familier i lys av familiens individuelle kontekst. Med dette menes at en familierpolitikk som fokuserer på foreldrenes ferdigheter, også må ta hensyn til hvilken miljømessige faktorer som kan påvirke foreldrenes omsorgsutøvelse, og ikke bare ha som formål å bedre foreldrenes ferdigheter (Gillies, 2008).

Ved å fokusere på foreldrenes mangler overser man påvirkningskraften til sosioøkonomiske og kulturelle faktorer når det gjelder barns velvære og livssjanser. Dette er igjen med på å dekke over samfunnets ansvar, mangel på kollektive løsninger og en politisk uvilje til å endre de strukturelle betingelsene som barn lever under (Hennum, 2014). Hennum (2014) eksemplifiserer dette med å vise til familier som har en ustabil boligsituasjon. Foreldrenes lave inntekt er ofte tett knyttet sammen med at familien har en ustabil boligsituasjon, noe som gjør at barnet må bytte bosted og skole flere ganger i løpet av oppveksten. I et samfunn hvor verdier som kontinuitet og stabilitet er sterkt verdsatt kreves det at foreldrene oppdrar barnet på et sted. Når foreldrene ikke har mulighet til å gjøre dette, og flytter barnet flere ganger i løpet av barnets oppvekst blir dette ofte sett på som skadelig for barnets fremtid og utvikling (Hennum, 2014). Dette er i tråd med funnene fra min undersøkelse. I 32 % av sakene ble strukturelle forhold som familiens økonomi og boligsituasjon beskrevet som en av de utløsende årsakene til at familien mottok tiltaket råd og veiledning. Det at familien har en

ustabil boligsituasjon vektet altså negativt, uavhengig av foreldrenes muligheter til å oppnå en norm om stabil boligsituasjon (Hennum, 2014).

I et samfunn hvor intensive parenting er nedfelt som samfunnsideologisk syn på hvordan barn skal oppdras, er det problematisk for familier som ikke innehar grunnleggende ressurser og økonomisk stabilitet til å opprettholde en slik intensiv foreldrestil (Gillies, 2008).

Familiepolitikken som føres i Norge vil derfor ha store konsekvenser på det individuelle plan for ulike familier hvis man følger Gillies (2008) og Hennums (2014) tankerekke. Dette er i tråd med studier som indikerer at faktorer som økonomi, foreldrenes arbeid og familiens bosituasjon har direkte påvirkning på hvilke foreldrestil foreldrene tilegner seg (Nelson, 2010), og hvilke målsettinger man har for sin oppdragelsesstil (Gillies, 2008).

I 2014 ble det oppnevnt et utvalg som skulle foreta en språklig, strukturell og teknisk gjennomgang av barnevernloven (NOU 2016:16, 2016). Høsten 2016 ble utkastet til ny lov om barneverntjenester lagt frem. I dette forslaget til ny barnevernlov stiller utvalget spørsmål ved om barneverntjenesten har et for vidt samfunnsoppdrag (NOU 2016:16, 2016). Utvalget ønsker å innskrenke og tydeliggjøre barneverntjenestens ansvar. Forslaget går ut på at man skal innskrenke barnevernets plikt til «å delta i forebyggende arbeid rettet mot alle barn, og tydeliggjøre grensen mot andre tjenesters ansvar for å gi barn og unge hjelp» (NOU 2016:16, 2016, s. 15). Denne innskrenkningen kommer til syne ved at formuleringen «gode levekår» i § 4-4 om hjelpetiltak i nåværende lov er fjernet. I forslaget til den nye barnevernloven beskrives hjelpetiltak i ny § 12: «barneverntjenesten skal tilby og sette i verk egnende hjelpetiltak for barnet og familien når barnet på grunn av forholdene i hjemmet eller av andre grunner har særlige behov for det» (NOU 2016:16, 2016, s. 273). Det er og interessant at mens lovutkastet sterkt vektlegger bedre samarbeid med barne- og ungdomspsykiatrien, er forpliktende samarbeid med NAV, som har ansvar for mer strukturelle forhold som bolig, økonomi etc., ikke like vektlagt i det nye forslaget til ny barnevernlov. Lovutvalgets innskrekning og fokus passer inn i tendensen til et snevert syn på hva som er fokuset i tiltaket råd og veiledning i barnevernet.

Videre diskuterer utvalget hvilke prinsipper som skal være førende i diskusjonen om barnets beste, og hvordan disse skal komme til uttrykk i den nye barnevernsloven (NOU 2016:16, 2016). Utvalget presiserer at et overordnet prinsipp om utviklingsfremmende tilknytning som ble anbefalt av utvalget i NOU 2012:5 (2012) kan «føre til en for smal vurdering av barnets beste» (NOU 2016:16, 2016, s. 52). Barnets beste må vurderes «på grunnlag av mer sammensatt vurdering enn en vurdering av tilknytnings- og relasjonskvalitet, biologiske bånd,

mildeste effektive inngrep og barnets medvirkning» (NOU 2016:16, 2016, s. 52).

Tilknytningskvaliteten er viktig, men utvalget mener at man ikke bør lovfeste at barnets beste blant annet skal baseres på barnets tilknytnings- og relasjonskvalitet. Dette viser en pågående debatt om hvilken plass tilknytning skal ha i forståelsen av barns behov, og bekymring knyttet til en manglende helhetlig forståelse av utsatte barn sin situasjon.

Oppsummert ser man at utvalget på ene siden ønsker å innskrenke barneverntjenestens ansvar, og det kan tyde på at barneverntjenesten snevres inn i en retning av å fortsatt særlig vektlegge omsorg og foreldre-barn relasjonen. Dette gjenspeiles også i at betydningen av at barns levekår savnes når utvalget diskuterer hva som skal vektlegges i vurderingen av barnets beste. Samtidig problematiserer lovutvalget faren ved å gi tilknytningsprisnippet for mye vekt, og viser til at flere forhold må inkluderes i vurderingen av barnets beste. Lovutvalget er også svært opptatt av at Norge er blitt et multikulturelt samfunn og betydningen av kultursensitivitet i arbeidet (NOU 2016:16, 2016). Her kan det ligge grunnlag for en videre forståelse av godt foreldreskap, mer åpenhet for det å være annerledes, og en erkjennelse av behovet for mer kulturkompetanse i barneverntjenesten.

Til tross for at jeg har inkludert et stort utvalg med mye informasjon kan det være informasjon som jeg ikke har fått med. Jeg forholder meg bare til hva som faktisk er skrevet i dokumentene. Dette er dokumenter produsert av andre, og det er dermed mulig at informasjon som hadde vært relevant for mine forskningsspørsmål ikke er blitt inkludert i dokumentene. Videre kan det ha skjedd mye i forholdet mellom barn, familie og barneverntjenesten som ikke står i teksten som er grunnlag for mine konklusjoner. En del av familiene i utvalget som mottar råd og veiledning mottar også andre tiltak, og får hjelp fra andre samarbeidsinstanser. Det kan tenkes at dette påvirker begrunnelsene og formålene som er beskrevet i vedtakstekst og tiltaksplaner.

Hva jeg identifiserer som begrunnelser og formål for tiltaket baserer seg videre på min subjektive vurdering av tekst, og det er mulig at andre legger annen betydning i sin vurdering av teksten enn hva jeg har gjort. Mine funn må leses i lys av disse faktorene. Ved å intervju saksbehandlere ville jeg kanskje fått andre begrunnelser og formål, og kunnet utdype dette ytterligere. Intervju med foreldrene kunne selv utfylt dette bildet på en svært viktig måte. Likevel; styrken ved denne analysen er at den bygger på de dokumentene som nettopp skal uttrykke rasjonale knyttet til at foreldrene får råd og veiledning som tiltak fra barneverntjenesten. Videre er dette den offentlige informasjonen som blir gitt til foreldre, og det er viktig at man har kunnskap om hvordan dokumentene fremstår og hva

barneverntjenesten beskriver. Jeg kjenner ikke til at lignende analyser har blitt gjennomført tidligere.

8. KONKLUSJON

Hensikten med denne oppgaven var å kaste lys over et mye anvendt tiltak i norsk barnevernstjeneste; råd og veiledning til foreldre. Jeg ønsket å undersøke hva som er barnevernstjenestenes begrunnelser for å sette inn dette tiltaket, hva man ønsker å oppnå med tiltaket, samt hvilken rolle barnevernstjenestene synes å ha i tiltaket.

I den forbindelse utførte jeg en kvalitativ dokumentanalyse av 84 familier som har mottatt tiltaket råd og veiledning av barneverntjenesten. Dette resulterte i et totalt utvalg på 99 vedtak med tilhørende tiltaksplaner. Jeg fikk tilgang til datamaterialet via Hjelpetiltaksprosjektet, som samlet inn datamaterialet i perioden 2013-2014. Jeg har analysert disse dokumentene ved bruk av tematisk analyse.

Analysene viste at barneverntjenestene ifølge vedtak og tiltaksplaner om råd og veiledning beskriver de utløsende årsakene til tiltaket bredt, og inkluderer en rekke faktorer som samspillet i familien, hverdagsrutiner, foreldrenes omsorgsutøvelse og miljømessige faktorer som nettverk, arbeidssituasjon og bolig. Dette er i tråd med et helhetlig perspektiv på barns utvikling. Videre fremkommer det av dokumentene en innsnevring når barneverntjenestene beskriver hva som er formålet med tiltaket. Det er et tydelig hovedfokus på foreldrenes tilstedeværelse og oppdragsstrategier. Videre utelukkes i større grad foreldrenes helse og strukturelle forhold som boligsituasjon og miljø når jeg undersøker hva som ønskes oppnådd med råd og veiledning. Til slutt fremstår barneverntjenesten i hovedsak som støttende, men i noen tilfeller inntar barneverntjenesten også en kontrollerende rolle i tiltaket. Det er tydelig at barnevernstjenestens tosidige mandat reflekteres i utøvelsen av råd og veiledning.

Funnene i denne oppgaven henger sammen med hva jeg studerer. Det er forventet at råd og veiledning har et viktig fokus på foreldre-barn dyaden, og hva foreldre kan gjøre for å forbedre sin oppdragsstil. At foreldrenes tilstedeværelse for barnet, og oppdragsstrategier får så stor plass er likevel et interessant funn. Vi vet fra forskning hvor viktig det er å forstå de omkringliggende faktorene rundt familien, som familiens økonomi, boligsituasjon og foreldrenes helse, og at det er viktig at barneverntjenesten har et helhetlig fokus. Det kunne derfor forventes at denne forståelsen ble noe mer avspeilet i vedtak og tiltaksplaner om råd og veiledning til foreldre. Funnene mine gir og grunnlag for å spørre om det i tiltaket råd og veiledning til barnevernsforeldre kan ligge elementer av skjult disiplinering av foreldreskap. Man kan reise spørsmål om i hvilken grad tiltaket råd og veiledning bidrar til opprettholdelse av en snever forståelse av godt foreldreskap og manglende aksept for ulikheter.

Jeg har i denne oppgaven systematisk analysert en stor mengde vedtak og tiltaksplaner om tiltaket råd og veiledning i barneverntjenesten. Funnene i denne oppgaven har bidratt med mer kunnskap om hva barnevernsarbeiderne vektlegger i sine begrunnelser for å gi foreldre tiltaket råd og veiledning. Videre har denne oppgaven gitt mer informasjon om hva barneverntjenestene ønsker å oppnå med tiltaket, og hvordan barneverntjenestene fremstilles i dokumentene som omhandler råd og veiledning. Dette er viktig fordi vi har så langt visst lite om dette tiltaket.

Det er fremdeles behov for mye mer kunnskap om tiltaket råd og veiledning i barneverntjenesten. En annen tilnærming som kunne ha gitt viktig informasjon om tiltaket kunne vært utført ved å studere færre saker enda mer inngående, og samtidig intervjuet de involverte partene for å få enda mer kunnskap om tiltaket. Det hadde også vært interessant å undersøke om råd og veiledning får en annen form når tiltaket blir gitt til etniske minoritetsfamilier, da jeg ikke har hatt informasjon om hvilken etnisk bakgrunn familiene i mitt utvalg har.

9. REFERANSER

- Ainsworth, M., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment. A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NY: Erlbaum.
- Allen, J. G., Fonagy, P., & Bateman, A. (2008). *Mentalizing in clinical practice*. Washington, DC: American Psychiatric Publishing.
- Alvesson, M., & Sköldböck, K. (2008). *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod* (2. Utg.). Lund: Studentlitteratur.
- Andenæs, A. (2004). Hvorfor ser vi ikke fattigdommen? Fra en undersøkelse om barn som blir plassert utenfor hjemmet. *Nordisk sosialt arbeid*, 24(1), 19-33.
- Andenæs, A. (2005). Neutral Claims - Gendered Meanings: Parenthood and Developmental Psychology in a Modern Welfare State. *Feminism & Psychology*, 15(2), 209-226.
doi:10.1177/0959353505051729
- Arendell, T. (2000). Conceiving and Investigating Motherhood: The Decade's Scholarship. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 1192-1207. doi:10.1111/j.1741-3737.2000.01192.x
- Backe-Hansen, E., Kristofersen, L. B., & Hvinden, B. (2014). *Barnevern i Norge 1990-2010. En longitudinell studie*. (NOVA-rapport, 9/14). Hentet fra <http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2014/Barnevern-i-Norge-1990-2010>
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2006a). *Rutinehåndbok for barneverntjenesten i kommunene*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bld/bro/2006/0007/ddd/pdfv/284439-q-1101.pdf>

- Barne- og likestillingsdepartementet. (2006b). *Tiltaksplaner og omsorgsplaner i barnevernstjenesten - en veileder*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/tiltaksplaner-og-omsorgsplaner-i-barneve/id451234/>
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2016). Retningslinjer om hjelpetiltak, jf. barnevernloven § 4-4,. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/retningslinjer-om-hjelpetiltak-jf.-barnevernloven--4-4/id2482116/>
- Barne- ungdoms- og familiedirektoratet. (2017). Oppvekstrapporten 2017. Økte forskjeller - gjør det noe? Hentet fra https://www.bufdir.no/Aktuelt/Oppvekstrapporten_2017_Okte_forskjeller__gjor_det_noe/
- Barne- ungdoms- og familiedirektoratet og Arbeids- og velferdsdirektoratet. (2016). *Retningslinjer for samarbeid mellom barneverntjenesten og NAV-kontoret*. Hentet fra <https://www.nav.no/no/NAV+og+samfunn/Samarbeid/For+kommunen/Relatert+informasjon/Retningslinjer-samarbeid-barnevern-NAV>
- Barnevernloven - bvl. (1992). *Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100*,. Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100/KAPITTEL_4#§4-4
- Berg, B., L. (2007). *Qualitative Research Methods for the Social Sciences* (6 utg.). United States of America: Pearson Allyn and Bacon.
- Bogen, H., Grønningsæter, A., & Jensen, A. (2007). *Barnevernet i Oslo og Bergen: En sammenlignende evaluering etter barnevernreformen i 2004*. FaFo-rapport 2007:11. Hentet fra <https://www.bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=071621091>
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss: vol. 1: Attachment*. London: Hogarth Press

- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. doi:10.1191/1478088706qp063oa
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development: Research perspectives. *Developmental Psychology*, 22(6), 723-742. doi:10.1037/0012-1649.22.6.723
- Brännström, L., Vinnerljung, B., & Hjern, A. (2013). Long-term outcomes of Sweden's Contact Family Program for children. *Child Abuse & Neglect*, 37(6), 404-414. doi:10.1016/j.chiabu.2013.01.009
- Bunkholdt, V., & Sandbæk, M. (2008). *Praktisk barnevernsarbeid* (5. utg.). Oslo: Gyldendal forlag.
- Chavis, A., Hudnut-Beumler, J., Webb, M. W., Neely, J. A., Bickman, L., Dietrich, M. S., & Scholer, S. J. (2013). A brief intervention affects parents' attitudes toward using less physical punishment. *Child Abuse & Neglect*, 37(12), 1192-1201. doi:http://dx.doi.org/10.1016/j.chiabu.2013.06.003
- Christiansen, Ø. (2015a). Bakgrunn. I Ø. Christiansen, E. Bakketeig, D. Skilbred, C. Madsen, K. J. S. Havnen, K. Aarland & E. Backe-Hansen (Red.), *Forskningsskunnskap om barnevernets hjelpetiltak*. Bergen: Uni Research Helse, RKBU Vest.
- Christiansen, Ø. (2015b). *Hjelpetiltak i barnevernet - en kunnskapsstatus*. Bergen: Uni Research Helse, RKBU Vest.
- Christiansen, Ø. (2015c). Hvilken hjelp til hvilke problemer? En nærstudie av barnevernets hjelpetiltak. I Ø. Christiansen, E. Bakketeig, D. Skilbred, C. Madsen, K. J. S. Havnen, K. Aarland & E. Backe-Hansen (Red.), *Forskningsskunnskap om barnevernets hjelpetiltak*. Bergen: Uni Research Helse, RKBU Vest.

- Christiansen, Ø., Bakketeig, E., Skilbred, D., Madsen, C., Havnen, K. S., Aarland, J., & Backe-Hansen, E. (2015). *Forskningsskunnskap om barnevernets hjelpetiltak*. Bergen: Uni Research Helse, RKBU Vest.
- Cocozza, M., & Hort, S. E. O. (2011). The dark side of the universal welfare state? Child abuse and protection in Sweden. I N. Gilbert, N. Parton & M. Skivenes (Red.), *Child Protection Systems: Interantional Trends and Orientations*. New York: Oxford University Press.
- Connell-Carrick, K., & Scannapieco, M. (2006). Ecological Correlates of Neglect in Infants and Toddlers. *Journal of Interpersonal Violence*, 21(3), 299-316.
doi:10.1177/0886260505282884
- Creswell, J. W. (2014). *Research Design: Qualitative, quantitative and mixed methods approaches* (4. utg.). Los Angeles: Sage.
- Daniel, B., Wassell, S., & Gilligan, R. (2010). *Child Development for Child Care and Protection Workers* (2. utg.). London, UK: Jessica Kingsley Publishers.
- Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora. (2016). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Hentet fra <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/>
- Edwards, R., & Gillies, V. (2004). Support in parenting: Values and consensus concerning who to turn to. *Journal of Social Policy*, 33(04), 627-647.
- Ericsson, K. (2000). Social control and emancipation? Ambiguities in child welfare. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 1(1), 16-26.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge, UK: Polity Press.

- Faircloth, C. (2014a). Intensive Parenting and the Expansion of Parenting. I E. Lee, J. Bristow, C. Faircloth & J. Macvarish (Red.), *Parenting Culture Studies*. United Kingdom: Palgrave Macmillan.
- Faircloth, C. (2014b). The problem of "Attachment": The `Detached` Parent. I E. Lee, J. Bristow, C. Faircloth & J. Macvarish (Red.), *Parenting Culture Studies*. United Kingdom: Palgrave MacMillian.
- Faircloth, C., Hoffman, D. M., & Layne, L. L. (2014). Introduction. I C. Faircloth, D. M. Hoffman & L. L. Layne (Red.), *Parenting In Global Perspective: Negotiating ideologies of kinship, self and politics*. London: Routledge.
- Farc, M.-M., Crouch, J. L., Skowronski, J. J., & Milner, J. S. (2008). Hostility Ratings by Parents at Risk for Child Abuse: Impact of Chronic and Temporary Schema Activation. *Child Abuse & Neglect: The International Journal*, 32(2), 177-193.
doi:10.1016/j.chiabu.2007.06.001
- FN. (1989). FNs konvensjon om barnets rettigheter (Barnekonvensjonen). Hentet fra <http://www.fn.no/Bibliotek/Avtaler/Menneskerettigheter/FNs-konvensjon-om-barnets-rettigheter-Barnekonvensjonen>
- Forvaltningsloven (1970). Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (1970). Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1967-02-10/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2
- Fossum, S., Handegård, B. H., Drugli, M. B., & Mørch, W.-T. (2010). Utviklingen i barns utagerende atferd og mødres oppdragspraksis etter foreldretrening. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 47(7), 601-607.
- Gadamer, H.-G. (2013). *Truth and Method*. London: Bloomsbury Publishing.
- Garvoll, H. (2013). *Råd og veiledning som hjelpetiltak i barneverntjenesten. Et "rusle-tusle" tiltak?* (Masteroppgave). Fakultet for helse og sosial, Høgskolen i Telemark, Porsgrunn.

- Gauthier, A. H., Smeeding, T. M., & Furstenberg, F. F. (2004). Are Parents Investing Less Time in Children? Trends in Selected Industrialized Countries. *Population and Development Review*, 30(4), 647-672. doi:10.1111/j.1728-4457.2004.00036.x
- Gilbert, N., Parton, N., & Skivenes, M. (2011). Introduction. I N. Gilbert, N. Parton & M. Skivenes (Red.), *Child Protection Systems: International Trends and Orientations*. New York: Oxford University Press.
- Gillies, V. (2005). Raising the 'Meritocracy'. *Sociology*, 39(5), 835-853. doi:10.1177/0038038505058368
- Gillies, V. (2008). Perspectives on Parenting Responsibility: Contextualizing Values and Practices. *Journal of Law and Society*, 35(1), 95-112. doi:10.1111/j.1467-6478.2008.00416.x
- Gjerustad, C., Grønningsæter, A., Kvinge, T., Mossige, S., & Vindegg, J. (2006). *Bare fantasien setter grenser? Om kommunenes bruk av hjelpetiltak i barnevernet*. (Fafo-rapport 545). Hentet fra <http://www.fafo.no/index.php/nb/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/item/bare-fantasien-setter-grenser>
- Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder* (2 utg.). Oslo: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Gulbrandsen, L. M. (2017). *Oppvekst og psykologisk utvikling* (2 utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Haavind, H., & Øvreeide, H. (2007). Samspill og utviklingsforståelse. I H. Haavind & H. Øvreeide (Red.), *Barn og unge i psykoterapi. Bind 1: Samspill og utviklingsforståelse*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Haugen, G. M., Paulsen, V., & Berg, B. (2012). *Foreldre og barns erfaringer i møte med barneverntjenesten i Trondheim kommune*. Hentet fra <https://www.buudir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00002091>

- Haugli, T. (2012). Hensynet til barnets beste. I N. Høstmælingen, E. S. Kjørholt & K. Sandberg (Red.), *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge* (2. utg., s. 51-72). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Hays, S. (1996). *The Cultural Contradictions of Motherhood*. New Haven: Yale University Press.
- Hennum, N. (2010). Mot en standardisering av voksenhet? Barn som redskap i statens disiplinering av voksne. *Sosiologi i dag*.
- Hennum, N. (2012). Children's confidences, parents' confessions: Child welfare dialogues as technologies of control. *Qualitative Social Work*, 11(5), 535-549.
doi:doi:10.1177/1473325011408175
- Hennum, N. (2014). Developing Child-Centered Social Policies: When Professionalism Takes Over. *Social Sciences*, 3(3), 441.
- Hennum, N. (2015). Makten i barnet. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 91(02), 125-138.
- Hildyard, K., & Wolfe, D. (2007). Cognitive processes associated with child neglect. *Child Abuse & Neglect*, 31(8), 895-907. doi:10.1016/j.chiabu.2007.02.007
- Kojan, B. H., & Fauske, H. (2011). Et klasseperspektiv på barnevernets familier. *Tidsskrift for velferdsforskning*.
- Kojan, B. H., & Lonne, B. (2012). A comparison of systems and outcomes for safeguarding children in Australia and Norway. *Child & Family Social Work*, 17(1), 96-107.
doi:10.1111/j.1365-2206.2011.00776.x
- Krippendorff, K. (2004). *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology* (2 utg.). California: SAGE Publications.
- Križ, K., & Skivenes, M. (2010). 'Knowing Our Society' and 'Fighting Against Prejudices': How Child Welfare Workers in Norway and England Perceive the Challenges of

- Minority Parents. *British Journal of Social Work*, 40(8), 2634-2651.
doi:10.1093/bjsw/bcq026
- Križ, K., & Skivenes, M. (2014). Street-level policy aims of child welfare workers in England, Norway and the United States: An exploratory study. *Children and Youth Services Review*, 40, 71-78. doi:http://doi.org/10.1016/j.childyouth.2014.02.014
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2012). *Det kvalitative forskningsintervju* (2 utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko: skadelige omsorgssituasjoner* (2. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lawler, M. J., Shaver, P. R., & Goodman, G. S. (2011). Toward relationship-based child welfare services. *Children and Youth Services Review*, 33(3), 473-480.
- Lee, E., Macvarish, J., & Bristow, J. (2010). Risk, health and parenting culture. *Health, Risk & Society*, 12(4), 293-300. doi:10.1080/13698571003789732
- Lindboe, K. (2011). *Barnevernloven* (7. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lipsky, M. (2010). *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation.
- Lundahl, B. W., Nimer, J., & Parsons, B. (2006). Preventing Child Abuse: A Meta-Analysis of Parent Training Programs. *Research on Social Work Practice*, 16(3), 251-262.
doi:10.1177/1049731505284391
- Malterud, K. (2001). Qualitative research: standards, challenges and guidelines. *The Lancet*, 358, 483-488.
- Marthinsen, E., & Lichtwarck, W. (2013). *Det Nye barnevernet: fase I - en antologi*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Moe, V., Moe, R. G., & Smith, L. (2007). Utviklingsmessige og relasjonelle problemer hos sped- og småbarn. I H. Haavind & H. Øvreide (Red.), *Barn og unge i psykoterapi. Bind 1: Samspill og utviklingsforståelse*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Mossige, S., & Stefansen, K. (2016). *Vold og overgrep mot barn og unge. Omfang og utviklingstrekk 2007-2015*. (NOVA Rapport 5/16). Hentet fra <http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2016/Vold-og-overgrep-mot-barn-og-unge>
- Nelson, M. K. (2010). *Parenting Out of Control: Anxious Parents in Uncertain Times*. New York: NYU Press.
- NOU 2012:5. (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling - Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2012-5/id671400/>
- NOU 2016:16. (2016) *Ny barnevernslov. Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2016-16/id2512881/>
- Ponterotto, J. G. (2005). Qualitative research in counseling psychology: A primer on research paradigms and philosophy of science. *Journal of Counseling Psychology*, 52(2), 126-136. doi:10.1037/0022-0167.52.2.126
- Ramaekers, S., & Suissa, J. (2012). *The claims of parenting: reasons, responsibility and society*.
- Ramaekers, S., & Suissa, J. (2011). *The claims of parenting: Reasons, responsibility and society*. Nederland: Springer Netherlands
- Reedtz, C. (2012). Foreldreveiledning fremmer barns og foreldres psykiske helse. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*.

- Reegård, K., Backe-Hansen, E., Grønningsæter, A. B., & Hagen, K. A. (2009). *Nordisk forskerkonferanse om hjelpetiltak i barnevernet*. Hentet fra <http://www.atferdssenteret.no/aktuelt/rapport-fra-nordisk-forskerkonferanse-article1036-119.html>
- Rutherford, H. J. V., Goldberg, B., Luyten, P., Bridgett, D. J., & Mayes, L. C. (2013). Parental reflective functioning is associated with tolerance of infant distress but not general distress: Evidence for a specific relationship using a simulated baby paradigm. *Infant Behavior and Development*, 36(4), 635-641. doi:10.1016/j.infbeh.2013.06.008
- Samsonsen, V., & Willumsen, E. (2014). Assessment in Child Protection: social workers' voices in England and Norway. *Journal of Comparative Social Work*, 9(1), 1-34.
- Shenton, A. K. (2004). Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects. *Education for Information*, 22, 63-75.
- Silverman, D. (2013). *Doing qualitative research* (4 ed.). London: SAGE.
- Skilbred, D., & Havnen, K. J. S. (2015). Råd og veiledning som hjelpetiltak. I Ø. Christiansen, E. Bakketeig, D. Skilbred, C. Madsen, K. J. S. Havnen, K. Aarland & E. Backe-Hansen (Red.), *Forskningsskunnskap om barnevernets hjelpetiltak*. Bergen: Uni Research Helse, RKBU Vest.
- Skivenes, M. (2011). Norway: Toward a Child-Centric Perspective. I N. Gilbert, N. Parton & M. Skivenes (Red.), *Child Protection Systems: International Trends and Orientations*. New York: Oxford University Press.
- Slade, A. (2005). Parental reflective functioning: An introduction. *Attachment & Human Development*, 7(3), 269-281. doi:10.1080/14616730500245906
- Smith, L. (2012). FN's konvensjon om barnets rettigheter. I N. Høstmælingen, E. S. Kjørholt & K. Sandberg (Red.), *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge* (pp. 17-29). Oslo: Universitetsforlaget AS.

- Socialstyrelsen. (2015). *Grundbok i BBIC - Barns behov i centrum*. Hentet fra <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2015/2015-10-7>
- Stang, E. G. (2007). *Det er barnets sak. En analyse og vurdering av barnevernets hjelpetiltak og barnets rettsstilling i saker etter barnevernloven § 4-4*. Oslo: Universitetsforlaget
- Statistisk Sentralbyrå. (2016). Barnevern 2015. Hentet fra <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barneverng>
- Stensheim, L. A. (2014). *Barnevernets mest populære hjelpetiltak - Vet vi nok om råd og veiledning?* (Masteroppgave). Avdeling for Helse- og sosialfag, Høgskolen, Sør-Trøndelag.
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode* (3. utg.). Bergen: Fagbokforlaget Vimostad & Bjørke AS.
- Tracy, S. J. (2010). Qualitative Quality: Eight “Big-Tent” Criteria for Excellent Qualitative Research. *Qualitative Inquiry*, 16(10), 837-851. doi:10.1177/1077800410383121
- Trivette, C. M., Dunst, C. J., & Hamby, D. W. (2010). Influences of Family-Systems Intervention Practices on Parent-Child Interactions and Child Development. *Topics in Early Childhood Special Education*, 30(1), 3-19. doi:10.1177/0271121410364250
- Tuastad, S. (2014). Førebygging og reparasjon. Gevinsten av brei barnepolitikk. I I. T. Ellingsen & R. S. Østerhaug (Red.), *Barnevernets brennpunkt: beslutningsgrunnlag og beslutninger*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Tulviste, T., Mizera, L., De Geer, B., & Tryggvason, M. T. (2007). Child-rearing goals of Estonian, Finnish, and Swedish mothers. *Scandinavian Journal of Psychology*, 48(6), 487-497. doi:10.1111/j.1467-9450.2007.00618.x
- Tømmerraas, T. (2012). *Sosioøkonomisk status og økonomiske stressorer: Betydning for utbytte av PMTO-behandling*. (Masteroppgave). Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo: Oslo

Vrouva, I., & Midgley, N. (2012). *Minding the child : mentalization-based interventions with children, young people, and their families*. London: Routledge.

Whittaker, K. A., & Cowley, S. (2012). An effective programme is not enough: a review of factors associated with poor attendance and engagement with parenting support programmes. *Children & Society*, 26(2), 138-149.

10. VEDLEGG

Vedlegg 1: Samtykkeerklæring fra foreldre

Samtykkeerklæring fra foreldre

«Forskningsskunnskap om hjelpetiltak i barnevernet»

I Egen deltakelse i undersøkelsen

___ Jeg samtykker med dette til å delta i undersøkelsen

II Deltakelse fra andre

___ Jeg samtykker til at mitt barn (over 12 år) kan delta i undersøkelsen

___ Jeg samtykker til at saksbehandler kan delta i undersøkelsen

III Innhenting av informasjon fra barneverntjenesten

___ Jeg samtykker til at prosjektet får tilgang til vedtak, tiltaksplan
og evalueringsskjemaer hvor navn er erstattet med en kode

Jeg er kjent med innhold, fremgangsmåte og målsetning for prosjektet. Jeg er også kjent med at jeg når som helst kan trekke tilbake mitt samtykke om å delta i prosjektet og at mitt bidrag da blir slettet.

Dato_____

Underskrift_____

Vedlegg 2: Godkjenning fra NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Øivin Christiansen
Regionsenter for barn og unges psykiske helse
Uni Helse
Postboks 7810
5020 BERGEN

Vår dato: 18.03.2013

Vår ref:32512 / 3 / JB

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 21.12.2012. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 12.03.2013. Meldingen gjelder prosjektet:

32512	<i>Forskingskunnskap om hjelpetiltak i barnevernet</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Uni Research AS, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Øivin Christiansen</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.12.2017, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Inga Brautaset

Kontaktperson: Inga Brautaset tlf: 55 58 26 35
Vedlegg: Prosjektvurdering

Meldingen gjelder delprosjektet "Nærstudien av hjelpetiltak" som inngår i en større studie om hjelpetiltak i barnevernet som finansieres av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Nærstudien består av en hovedstudie (spørreskjema og journaldata) og to avgrensede delstudier (intervjuer). Formålet er å gi detaljert og nyansert kunnskap om hjelpetiltak som iverksettes i hjemmet.

Utgangspunktet for utvalget er alle barn (0-17 år) der barnevernstjenesten har iverksatt hjelpetiltak i hjemmet. Utvalget rekrutteres gjennom barneverntjenesten i et utvalg kommuner/bydeler. Man tar sikte på å få rekruttert ca. 300-400 barn med hjelpetiltak, deres foreldre og saksbehandlere i barnevernet. I utvalget vil det inngå ca. 100-200 barn over 12 år som er involvert i saksprosessen. Det er ikke aktuelt å la "annen omsorgsperson" delta i stedet for foreldre, slik det var oppgitt i vedlegg til meldeskjema.

Barnevernskontorene bistår med rekruttering, datainnsamling, samt lagring av samtykkeerklæringer og koblingsnøkkel, og har dermed rolle som databehandlere i prosjektet. Ved hvert barnevernskontor oppnevnes kontaktperson(er) som har ansvar for at prosjektet gjennomføres i tråd med skriftlige prosedyre fra forsker (nærmere beskrevet under punktet "Datasikkerhet").

REKRUTTERING, INFORMASJON OG SAMTYKKE

Gjennomføring av prosjektet avklares med barnevernstjenestens leder, jf. epost 21.02.2013 (vedlegg 8) og epost 12.03.2013 (vedlegg 7 og prosedyrebeskrivelse). Ledelsen for barnevernstjenesten formidler informasjonsskriv til aktuelle saksbehandlere. Saksbehandler formidler skriv til foreldre og barn. I saker der ungdommen er fylt 16 år, sendes eget brev til ungdommen. I tillegg til informasjonsskrivene distribueres en brosjyre, og det etableres en hjemmeside for prosjektet.

Personvernombudet legger til grunn at følgende reviderte informasjonsskriv og samtykkeerklæringer benyttes, da disse vurderes å oppfylle kravene i personopplysningsloven § 19:

- epost 21.02.13: vedlegg 2, 4, 14
 - epost 07.03.13: vedlegg 6, 10, 12, 13, 16, 18,
 - epost 12.03.13: vedlegg 3, 9, 11, 15, 17, 19
 - vedlegg 1 (epost 12.03.2013) og vedlegg 5 (epost 07.03.2013) vurderes tilfredsstillende, så fremt det presiseres at informantene vil bli spurt om de mener tiltakene er iverksatt fordi foreldrene har problemer eller vansker med å ta vare på barnet, og/eller fordi barnet har problemer.
- Personvernombudet ber om reviderte skriv.

Prosjektleder opplyser at informasjonen oversettes til de mest aktuelle språkene.

Skriftlig samtykkeerklæring fra de foreldre/ungdommer som vil delta innhentes av saksbehandler i etterkant av et evalueringsmøte klientene er innkallt til som del av barnevernsoppfølgingen. De får da muntlig tilleggsinformasjon/forklaring til skrivet om nødvendig. Klienter som ikke har lest skrivet vil få anledning til å lese det etter møtet (evt. ta skrivet med hjem) og deretter svare om de vil delta eller ikke. Det noteres navn på de som ikke vil delta, slik at de ikke blir spurt flere ganger.

Det er personvernombudets vurdering at ungdom over 16 år kan samtykke på selvstendig grunnlag til deltagelse i denne studien. Det vises til barneloven og helseforskningsloven som fastslår at ungdom i denne alderen har relativt stor grad av selvbestemmelse når det gjelder egen forskningsdeltagelse. Ungdommene det her gjelder er inkludert i barnevernets saksprosess, og er derved godt orientert om (og trolig gitt noe innflytelse på) hjelpetiltakene som er iverksatt i hjemmet. Det er derfor rimelig å anta at ungdommene er i stand til å forstå hva deltagelse i forskningsprosjektet vil innebære, og selv bør få bestemme om det skal registreres personopplysninger om dem til dette formålet eller ikke.

Foreldre samtykker til egen deltagelse, og på vegne av barn under 16 år. Barn i alderen 12-15 år som er inkludert i saksprosessen forespørres om aktiv deltagelse (spørreskjema, noen også ved intervju). Etter personvernombudets vurdering er det riktig å gi disse barna alderstilpasset informasjon om hele prosjektet, men bare spørre eksplisitt om samtykke til egen deltagelse. Barna får eget skriv, vedlagt foreldreskrivet. I tillegg bes barnevernstjenesten informere barnet muntlig om at utfylling av spørreskjema er frivillig (selv om foreldrene har samtykket) og at de kan hoppe over spørsmål. Når det gjelder intervju vil forsker ha selvstendig ansvar for å avbryte dersom barnet viser tydelig tegn på motvilje/ubehag ved deltagelse.

Samtykke fra saksbehandler innhentes ved aktiv deltagelse (besvart spørreskjema).

Forsker ønsker å inkludere saker i studien selv om bare noen av partene ønsker å delta aktivt selv. Det skal da innhentes samtykke fra de partene (foreldre og ungdom over 16 år) som ikke deltar til at de andre partene i saken gir opplysninger om dem. Unntaket vil være foreldre som ikke deltar i evalueringsmøtene, der man vurderer det uforholdsmessig vanskelig/utlirådelig å informere vedkommende om prosjektet (se punktet "Opplysninger om tredjeperson"). Personvernombudet understreker at saksbehandler/barnevernstjenesten av hensyn til taushetsplikten, kun kan gi opplysninger om foreldre og ungdom over 16 år som har samtykket til dette (det gjelder også de som ikke møter til evaluering). Dette gjelder både utlevering av saksdokumenter og når saksbehandler deltar ved spørreskjema og intervju.

OPPLYSNINGER OM PROSJEKTDELTAGERNE

Det registreres sensitive personopplysninger om barnet og foreldrene, jf. personopplysningsloven § 2 nr. 8. Det gjelder spesielt helseforhold, men det kan også fremkomme opplysninger om etnisk bakgrunn, strafferettslige forhold og seksuelle forhold.

Det innhentes bl.a. opplysninger om:

- * Hva saksbehandler/foreldre/barn mener er årsaken til at tiltakene ble iverksatt:
 - foreldrenes problemer (rusmisbruk, fysisk/psykisk sykdom, vold/konflikt, økonomi);
 - foreldrenes ivaretagelse av barnet (vanskjøtsel, fysisk mishandling, psykisk omsorgssvikt, seksuelle overgrep/incest, grensesetting, konflikt);
 - forhold knyttet til barnet (fysisk sykdom, psykisk utviklingshemming, adferdsvansker, følelsesmessige vansker, rusproblemer, kriminalitet),
- * Om barnet/familien er i kontakt med andre hjelpetjenester (bl.a. psykisk helsevern, fastlege, helsestasjon, PPT, NAV, familievern, rusmiddelomsorgen, kriminalomsorgen, krisesenter, flyktningetjenesten)
- * Barnets mentale helse kartlegges gjennom et standard skjema/screeninginstrument (SDQ), for å kunne sammenlikne barna i studien (gruppevis) med barn som er under omplassering og barn som ikke har kontakt med barnevernet.

OPPLYSNINGER OM TREDJEPERSON

I prosjektet innhentes sensitive opplysninger om begge foreldre, spesielt vedr. bakgrunn for hjelpetiltakene (jf. punktet over). I tilfeller der begge foreldre møter til evaluering hos barnevernet, skal begge foreldre informeres om prosjektet og samtykke for at deres opplysninger skal kunne benyttes til forskning. I tilfeller der bare en av foreldrene møter, vil det ofte ikke kunne innhentes samtykke fra den andre/foreldren. Det registreres dermed sensitive tredjepersonsopplysninger om denne parten når barnet/den andre foreldren besvarer spørreskjema/intervju. Det kan også bli registrert enkelte tredjepersonsopplysninger om søsken (om de har hatt barnevernstiltak, og om dette var i eller utenfor hjemmet).

Etter personvernombudets vurdering kan disse tredjepersonsopplysningene behandles med hjemmel i personopplysningsloven § 8 d) og § 9 h), på følgende vilkår. Opplysningene som innhentes skal være nødvendig for prosjektets formål, og tredjeperson skal, så langt det lar seg gjøre, informeres om prosjektet og muligheten til reservasjon (dvs. få opplysningene anonymisert). I noen tilfeller kan det være uforholdsmessig vanskelig å informere tredjeperson, og prosjektleder kan da unntas fra informasjonsplikten (jf. personopplysningsloven § 20 b). Man må i slike tilfeller veie de praktiske vanskene med å informere opp mot personens nytte av å bli informert, og nytten vil øke med grad/omfang av sensitive/inngrepene opplysninger. Det kan også - i spesielle tilfeller - gjøres unntak dersom det vurderes utilrådelig å informere tredjeperson av hensyn til relasjonen til informant (jf. personopplysningsloven § 23 c), men da må dette hensynet veie enda tyngre enn tredjepersons rett til informasjon (som veier tungt når sensitive/inngrepene opplysninger er registrert).

Personvernombudet legger til grunn at barnevernstjenesten (på vegne av forsker) i hvert enkelt tilfelle vurderer om tredjeperson kan/bør informeres, gjerne i samråd med informant.

Personvernombudet legger til grunn at saksbehandler/barnevernstjenesten kun gir opplysninger om foreldre som har samtykket aktivt til dette ved avkryssing i samtykkeskjema. I saker der bare den ene av foreldrene deltar, kan saksbehandler ikke gi opplysninger om den andre foreldren med mindre denne har samtykket, dette av hensyn til taushetsplikten. Dette presiseres innledningsvis i saksbehandlers spørreskjema (som er utformet slik at det passer alle familiekonstellasjoner), før intervju, og i prosedyrer til barnevernstjenesten ifm. utlevering av saksdokumenter.

Under intervju med hhv. foreldre og barn kan de oppgi opplysninger om hverandre som blir å regne som tredjepersonsopplysninger. Foreldre og ungdom over 16 år skal informeres om dette i eget skriv, og gis anledning til å reservere seg. Det forutsettes at skrivet sendes personvernombudet til gjennomlesning før det distribueres. Det legges videre til grunn at opplysningene om tredjeperson begrenses til det som er nødvendig for formålet. Opplysningene kan da behandles med hjemmel i personopplysningsloven § 8 d) og 9 h).

DATAINNSAMLING

1) HOVEDSTUDIEN: EVALUERING AV HJELPETILTAK

Formålet er å gi detaljert og nyansert kunnskap om hjelpetiltakene, bl.a. om innholdet i tiltakskategoriene; hva barnevern og brukere mener er formålet med tiltakene; og om hvordan tiltakene iverksettes, forløper og evalueres. Dette vil gi kunnskap om hvilke sammenhenger som eksisterer mellom formål og tiltak, og om hvordan barnevern, foreldre og barn mener at tiltakene virker. I hver sak innhentes data i form av:

- Spørreskjema fra henholdsvis saksbehandler, foreldre, og fra barn over 12 år som er involvert i barnevernets arbeid med saken. Spørreskjema til de tre partene vil stort sett inneholde samme type spørsmål (færre spørsmål til barnet), om: hvilke hjelpetiltak som er iverksatt, oppfatning av årsak,

samarbeidet mellom partene, kontakt med andre hjelpetjenester, og om barnets psykiske helse, trivsel og skolemestring. Spørreskjemaene innhentes på to tidspunkt: ved oppstart og ved siste evalueringstidspunkt i datainnsamlingsperioden. I det siste spørreskjema spørres det også om oppfatning av tiltakets virkninger, hvilke intervensjoner som har hatt særlig betydning, og brukernes innflytelse/erfaringer fra samarbeidet. Spørreskjemaene sammenlignes for å undersøke om de tre partene har ulike oppfatninger av saken.

Personvernombudet har ikke mottatt spørreskjema som skal brukes i andre runde, og forutsetter at dette sendes oss til gjennomlesning før skjemaet skal distribueres.

- Evalueringsskjemaer for hjelpetiltak fylles ut av barnevernet og foreldrene som en del av barnevernsoppfølgingen, og utleveres til forsker etter samtykke fra foreldre og ungdom over 16 år. Skjemaene omhandler formål med tiltakene, brukernes og saksbehandlerens oppfatning av endringer som har skjedd ift. målene, samt hvordan tiltakene er gjennomført og evalueringens konklusjoner. Antall evalueringsskjema vil variere fra sak til sak, ettersom hyppigheten av evalueringsmøter vil variere.

- Andre saksdokumenter fra barnevernstjenesten som innhentes er: aktuelle vedtak om hjelpetiltak og utarbeidet tiltaksplan i saken. Foreldre og ungdom over 16 år samtykker til utleveringen, slik at taushetsplikten oppheves. I følge forsker er foreldre/ungdom godt kjent med innholdet i dokumentene, som hovedsaklig beskriver tiltakene, og ikke fokuserer så mye på bakgrunnen (dvs. problemene i hjemmet).

2) DELSTUDIE: TILTAKET RÅD OG VEILEDNING

Formålet er å få fram detaljert kunnskap om den hjelpetiltakskategorien som blir brukt oftest; "råd og veiledning". Data innhentes ved:

- To fokusgruppeintervju med fagpersoner som på oppdrag av barnevernstjenesten er veiledere for foreldre. Personvernombudet forstår det slik at disse trekkes og rekrutteres via kommunene. Det innhentes opplysninger om hvordan veilederne utfører og vurderer sitt arbeid mht. gjennomføring og innhold, samt deres erfaringer fra samarbeid med foreldre/barn og saksbehandler om utforming av målsettinger og arbeidssett. Veilederne vil diskutere sine erfaringer med å gi råd og veiledning på generell basis (ikke knyttet til enkeltsaker). Tema vil være metodikk, omfang, rollen som veileder, samarbeid med familien og med barnevernstjenesten.

- Individuelle intervjuer med saksbehandlere og foreldre i ca. 10-15 saker hvor det er fattet vedtak om råd og veiledning. Informantene rekrutteres blant deltagerne i hovedstudien (representativt utvalg). Forsker sender ID-nummer til barnevernstjenesten som formidler informasjonsskriv til aktuelle deltagere, samtykke gis direkte til forsker. I intervjuene innhentes opplysninger om aktørenes erfaringer og synspunkt på samarbeidet tiltaksarbeid, fra målsetting blir satt, gjennom utforming av delmål, arbeid mot delmålet og evaluering av virkninger. Det kan være aktuelt å koble intervjudata til data fra hovedstudien, og det innhentes samtykke fra informanten til dette.

3) DELSTUDIE: BARNES DELTAGELSE OG INNFLYTELSE

Formålet er å frembringe mer inngående innsikt i hvilken kunnskap barna i "Nærstudien" har om sitt eget tiltak. Har de blitt spurt, informert eller deltatt i diskusjoner om valg av tiltak? I hvilken grad opplever de at deres meninger ble tatt hensyn til? Hva ønsker de av deltakelse og innflytelse? Ble de tatt med på diskusjoner og evalueringer underveis?

Opplysninger om dette innhentes ved individuelle intervjuer med ca. 15 barn og unge som rekrutteres blant deltagerne i hovedstudien (representativt utvalg). Forsker sender ID-nummer til barnevernstjenesten som formidler informasjonsskriv til aktuelle deltagere, samtykke gis direkte til forsker. Barna som intervjues vil være i alderen 12 år og oppover. For barn 12-15 år sendes informasjonsskriv til foreldre, vedlagt eget skriv til barna, det innhentes skriftlig samtykke fra foreldrene (og barn). For ungdom over 16 år sendes informasjonsskrivet til ungdommen, og denne samtykker (skriftlig) til deltagelse på selvstendig grunnlag. Det kan være aktuelt å koble intervjudata til data fra hovedstudien, og det innhentes samtykke fra informanten til dette.

DATASIKKERHET

Personvernombudet legger til grunn at informasjonssikkerhetsopplegget for hele prosjektet avklares med behandlingsansvarlig institusjon (Uni Research AS).

Hvert barnevernskontor vil bistå med innhenting av personopplysninger, og er derved å regne som databehandler i prosjektet. Det skal inngås skriftlig databehandleravtale, jf. personopplysningsloven § 15. Personvernombudet har mottatt og kommentert prosedyrene forsker vil gi til barnevernstjenesten. Prosedyrene datert 12.03.2013 gir stort sett god beskrivelse av fremgangsmåten, slik vi ser det. Vi minner likevel om at det er behandlingsansvarlig/prosjektleders ansvar å sørge for at databehandler får tilfredsstillende instruksjoner.

Barnevernstjenesten samler inn samtykkeerklæringer, og oppretter koblingsnøkkel (dvs. navneliste med tilhørende koder), for de familiene som har samtykket til å delta i prosjektet. Samtykkeerklæringer og koblingsnøkkel oppbevares på forsvarlig måte hos barnevernstjenesten, og forskerne skal i utgangspunktet ikke ha tilgang til denne. Unntaksvis vil forsker få tilgang til navn - dersom deltagerne har spørsmål til studien, vil besvare spørreskjema over telefon, og ved intervju. Det er svært viktig at barnevernstjenesten holder god orden på hvem som har samtykket til hva. Dette gjelder spesielt i tilfeller der ikke alle parter vil delta eller samtykke til alle deler av prosjektet.

Barnevernstjenesten fører også en oversikt over de som ikke har samtykket/har takket nei etter forespørsel, slik at disse ikke blir spurt flere ganger. Sistnevnte register vil etter personvernombudets vurdering ikke være å regne som en frafallsstudie iht. personopplysningsforskriften § 7-27, da det ikke skal registeres noen andre opplysninger om de forespurte enn at de ikke skal delta.

For de som samtykker til deltagelse i hovedstudien skal barnevernstjenesten:

- Administrere innhenting av spørreskjemaer. Datainnsamlingen skal organiseres slik at ingen har tilgang til både direkte personopplysninger og innhold i spørreskjemaene. Ved innhenting av papirskjema skal ID-nummer påføres spørreskjema før informanten fyller ut, og besvarte skjema skal leveres til barnevernstjenesten i lukket konvolutt. Ved elektronisk spørreskjema, vil barnevernstjenesten dele ut brukernavn og passord til deltagerne (som forsker har laget). Verken barnevernstjenesten, familiemedlemmer eller andre i lokalet skal ha tilgang til besvarte skjema, verken under utfylling, eller etterpå. Det innebærer bl.a. at deltageren skal få sitte i avskjermet rom/avlukke ved utfylling (enten det skjer på papir eller på pc). Når elektronisk spørreskjema er utfylt, eller dersom besvarelsen avbrytes, skal det ikke være mulig for andre å se svaret, verken gjennom pc'ens netthistorikk, eller via innlogging med brukernavnet/passordet som er brukt. Dette avklares med databehandlerne (barnevernskontorene og ConfirmIt). Spørreskjemaene vil være oversatt til de mest aktuelle språkene, slik at deltagerne ikke er avhengig av hjelp for å fylle ut. Respondenten kan selv be om assistanse, barnevernstjenesten (evt. andre) bør da i størst mulig grad prøve å hjelpe uten å se svarene.

- Utlevere saksdokumenter. Barnevernstjenesten skal finne frem evalueringsskjemaer, tiltak og tiltaksplan i den aktuelle saken. Før dokumentene utleveres til forsker skal barnevernstjenesten sjekke at det foreligger samtykke fra foreldre og ungdom over 16 år til utleveringen, og påse at alle navn er erstattet med kode som viser tilbake til koblingsnøkkelen. Vi anbefaler at dokumentene oversendes rekommandert pr. post.

- Rekruttere til intervju. Etter at hovedstudien er gjennomført, trekker forsker representative utvalg til de to delstudiene og oppgir ID-nummer til barnevernstjenesten for de personer som skal forespørres. Ledelsen ved barnevernstjenesten sender ut informasjonsskriv, samtykke gis direkte til forsker. I delstudien om råd og veiledning, spørres saksbehandlere og foreldre. I delstudien om barn/unges deltagelse og innflytelse sendes informasjonsskriv til foreldre og barn 12-15 år, mens ungdom over 16 får eget skriv.

Ved bruk av elektronisk spørreskjema skal det på forhånd inngås skriftlig databehandleravtale mellom Uni Research AS (behandlingsansvarlig) og ConfirmIt (databehandler), jf. personopplysningsloven § 15. For råd om hva databehandleravtalen bør inneholde, se Datatilsynets veileder på denne siden:

<http://www.datatilsynet.no/Global/04_veiledere/Databehandleravtaler_20090526.pdf>

Når forsker mottar opplysningene, behandles disse på datamaskin i nettverk tilhørende UNI Research AS. Det oppgis at datamaskinen er beskyttet med brukernavn og passord og står i låsbar rom. Lydopptak behandles elektronisk.

Prosjektgruppen består av forskerne Dag Skilbred, Karen Havnen og prosjektmedarbeider Monica Berge (Uni Research AS), samt Ellisiv Bakketeig (NOVA). Det legges til grunn at Uni Research inngår skriftlig avtale med Bakketeig/NOVA om behandlingen av personopplysninger i dette delprosjektet. Vi anbefaler at ansvarsfordelingen avklares formelt mellom institusjonene, mht. hvem som initierer prosjektet, ansvarsstruktur, bruk av data og eventuelt eierskap. Uni Research er behandlingsansvarlig for delprosjektet som meldingen gjelder.

OM FORSKERS TAUSHETSPLIKT OG VARSLINGSPLIKT

Forsker har i utgangspunktet taushetsplikt for alle personopplysninger som inngår i prosjektet, og skal - gjennom et godt informasjonssikkerhetsopplegg (deriblant databehandleravtaler med barnevernstjenesten og leverandør av spørreskjema) - forhindre at andre får tilgang. Det kan imidlertid oppstå situasjoner der forsker vil ha varslingsplikt. Deltagerne i prosjektet informeres om at forskers taushetsplikt ikke er absolutt.

PROSJEKTSLUTT

Prosjektet avsluttes 31.12.2017, og datamaterialet skal da anonymiseres (jf. telefonsamtale 08.02.2013). For at datamaterialet skal være anonymt, må alle personidentifiserende opplysninger slettes, grovkategoriseres eller omskrives, slik at man på bakgrunn av opplysningene som gjenstår ikke på noe vis kan identifisere enkeltpersoner, verken direkte gjennom navn, indirekte gjennom bakgrunnsvariabler eller gjennom kode og navneliste/koblingsnøkkel. Lydopptak slettes.

Jf. over ber personvernombudet om å få ettersendt:

- Reviderte informasjonsskriv til foreldre (vedlegg 1) og ungdom over 16 år (vedlegg 5) for hovedstudien.
- Skriv til foreldre og ungdom over 16 år om retten til å reservere seg mot behandling av tredjepersonsopplysninger ifm. intervju.
- Spørreskjema som skal brukes i andre runde.